

Kinnitatud Viljandi Krõlli lasteaia direktori 27.11.2017.a.käskkirjaga nr 1-2/4

Muudatused läbi arutatud ja heaks kiidetud :

Viljandi lasteaed Krõllipesa pedagoogilise nõukogu koosoleku 5.12.2018 a., protokoll nr 1-4/18/2

Läbi arutatud ja heaks kiidetud üldhoolekogu koosolekul 13.03.2019 a. protokoll nr 1-6/19/11

Viljandi lasteaed Krõllipesa pedagoogilise nõukogu 08.10.2020 a koosoleku protokoll nr 1-4/20/105 otsus nr 7-8

VILJANDI LASTEAED KRÕLLIPESA

ÕPPEKAVA

SISUKORD

SISUKORD	2
1. SISSEJUHATUS.....	7
2. LASTEASUTUSEST	8
2.1. Üldinfo	8
2.2. Lasteaia liik ja eripära	8
2.3. Lasteaia õppe – ja kasvatustöö eripära ning põhisuunad	9
3. LASTEAIA VISIOON, MISSIOON, PÕHIVÄÄRTUSED.....	10
3.1. Visioon	10
3.2. Missioon.....	10
3.3. Põhiväärtused	10
4. ÕPPEKAVA KOOSTAMISE ALUSED.....	10
5. LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ PÕHIMÕTTED	11
5.1. Arengukavast tulenevad õppe- ja kasvatustöö arengusuunad	11
5.2. Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted	11
Lapsest lähtuv õpetamine	11
6. ÕPIKÄSITUS	13
7. LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID	14
8. ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ PÕHIÜLESANDED.....	15
9. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS, MEETODID JA TÖÖVIISID	15
9.1. Rühma tegevuskava koostamine	17
9.2. Kuu- või nädalaplaan.....	18
9.3. Õppetegevuste loomimine	18
9.4. Õppe- ja kasvatustegevus läbi mängu.....	19
9.5. Väärtuskasvatus	20
9.6. Õppekasvatustöös kasutatavad meetodid ja tööviisid.....	22
10. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS (ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMISE PERIOODI PIKKUS), SEALHULGAS SUVEPERIOODIL	23
11. KASVUKESKKOND.....	24
12. RÜHMADE TEGEVUS- JA PÄEVAKAVA.....	24
12.1. Lasteasutuse päevakava.....	24
12.2. Nädala õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad.....	26

13. ÕPPE- JA KASVATUSPROTSESSI KORRALDUS ERIVANUSELISTE LASTE RÜHMAS	27
13.1. Tegevuste kavandamine	27
13.2. Õppe- ja kasvatustegevuse organiseerimise viisid rühmas	27
14. LASTEIAIA ÕPPEAASTA ÜRITUSTE NING MUUSIKA- JA LIIKUMISTEGEVUSTE PLAANID.....	28
14.1. Lasteaia ühisürituste plaan	28
14.2. Lasteaia muusika- ja liikumistegevuste plaan	28
15. ÜLDÕPETUSLIKUD PÕHIMÕTTED	29
15.1. Teemamappide kasutamine õppe- ja kasvatustöös	30
16. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID, PÕHIMÕTTED, SISU NING LAPSE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI	31
16.1. MINA JA KESKKOND	31
Peamised suunitlused	31
Üldeesmärkideks on, et laps:	31
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	31
Valdkonna õppesisu	32
16.1.1. Sotsiaalne keskkond	32
Peamised suunitlused	32
Üldeesmärkideks on, et laps:	32
Soovituslikud teemad:	32
16.1.2. Tervisekasvatus. Mina ja tervis	34
Peamised suunitlused	34
Üldeesmärkideks on, et laps:	34
Soovituslikud terviseteemad:	34
16.1.3. Looduskeskkond	35
Peamised suunitlused	35
Üldeesmärkideks on, et laps:	35
Soovituslikud looduskeskkonna teemad:	36
16.1.4. Tehiskeskkond. Liikluskasvatus	37
Peamised suunitlused	37
Üldeesmärkideks on, et laps:	37
Soovituslikud tehiskeskkonna teemad:	37
16.1.5. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti	39
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	40
Sotsiaalne keskkond	40
16.2. KEEL JA KÕNE	47
Peamised suunitlused	47
Üldeesmärkideks on, et laps:	47
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	48
16.2.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti	48
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	49
16.3. EESTI KEEL KUI TEINE KEEL	52
Peamised suunitlused	52
Üldeesmärkideks on, et laps:	52
Valdkonna õppesisu	52
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	53
16.3.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel:	53
16.4. MATEMAATIKA	54
Peamised suunitlused	54

Üldeesmärkideks on, et laps:	54
Valdkonna õppesisu	54
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	55
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	56
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:	58
16.5. KUNST.....	60
Peamised suunitlused	60
Üldeesmärkideks on, et laps:	60
Valdkonna õppesisu	60
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	61
16.5.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti	62
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 2 aastane laps:	62
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 – 3 aastane laps:	62
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	62
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:	63
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:	64
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:	64
16.6. MUUSIKA	65
Peamised suunitlused	65
Üldeesmärkideks on, et laps:	65
Valdkonna õppesisu	66
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	66
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 3 aastane laps:	67
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	67
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:	67
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:	68
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:	68
16.7. LIIKUMINE	68
Peamised suunitlused	68
Üldeesmärkideks on, et laps:	69
Valdkonna õppesisu	69
Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	70
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 3 aastane laps:	70
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:	70
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:	71
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:	71
Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:	72
17. ÕUESÕPPE METOODIKA LASTEAIAS	73
Peamised suunitlused:	73
Valdkonna korraldus:	73
Soovitused õpetajale	73
17.1. Mängud õuesõppes	74
17.2. Õuetegevuste läbiviimine	75
18. HINNATAVAD ÜLDOSKUSED	76
18.1. Lapse mänguoskused	76
Peamised suunitlused:	76
Mängu liigid:	76
Lavastusmängu juhendamine	77
Ehitusmängu juhendamine	77
Reeglitega mängu/ õppemängu juhendamine	77
Mängude lõimimine õppe- kasvatustegevustega:	78
18.1.2. Omandatud mänguoskused vanuseti	78

1,5 – 3 aastaste laste omandatud mänguuskused:	78
2 – 3 aastaste laste omandatud mänguuskused:	78
3 – 4 aastase lapse omandatud mänguuskused:	79
4 – 5 aastase lapse omandatud mänguuskused:	79
5 – 6 aastase lapse omandatud mänguuskused:	80
6 – 7 aastase lapse omandatud mänguuskused:	80
18.2. Lapse tunnetus- ja õpioskused:	81
Peamised suunitlused:	81
18.2.1. Omandatud tunnetus- ja õpioskused vanuseti:	81
1,5 – 2 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	81
2 – 3 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	82
3 – 4 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	82
4 – 5 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	83
5 – 6 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	83
6 – 7 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:	84
18.3. Lapse sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	85
Peamised suunitlused:	85
18.3.1. Omandatud sotsiaalsed ja enesekohased vanuseti:	85
1,5 – 2 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	85
2 – 3 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	86
3 – 4 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	86
4 – 5 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	87
5 – 6 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	87
6 – 7 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:	88
19. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED, SEALHULGAS KORRALDUS	89
Laste arengu hindamiseks kasutatavad meetodid ja tööviisid:	89
Hinnangu andmisel kasutatakse erinevaid meetodeid:	90
19.1. Lapse arengu jälgimise ülestähendamine	91
19.2. Arenguvestluse läbiviimine lapsevanemaga	92
Lapse arenguvestluse läbiviimise põhimõtted	92
19.3. Arenguvestluse läbiviimise kord	93
20. KOOLIVALMIDUSE MÄÄRATLEMISE PÕHIMÕTTED	93
20.1. Koolivalmiduse kolm aspekti	93
Füüsilise aspekti seisukohalt on olulised:	93
Vaimse aspekti seisukohalt on olulised:	94
Sotsiaalse aspekti seisukohalt on olulised:	94
20.2. Koolivalmiduse hindamine	94
20.3. Koolivalmidusest vanemale tagasiside andmine	95
21. ARENGULISTE ERIVAJADUSTEGA LASTEGA TEHTAV TÖÖ	96
21.1. Arenguliste erivajadustega lapsed	96
21.2. Erivajaduse märkamine	97
21.3. Erivajadusega laste toetamine	98
21.3.1. Eesti keel kui teine keel	99
21.3.2. Üliaktiivsed lapsed	99
21.3.3. Logopeedilised kõrvalekalded	100
21.3.4. Andekad lapsed	100
21.3.5. Vasakukäelised lapsed	101
21.3.6. Organisatsioonilised meetmed arenguliste erivajadustega lapse väljaselgitamiseks:	102
21.4. Individuaalse arenduskava koostamise põhimõtted	102

21.5. Nõustamiskomisjon	103
22. KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS	105
22.1. Koostöö lastevanematega	105
KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED	105
Koostöö eesmärgid	105
Koostöö vormid.....	105
Lastevanemate nõustamine.....	106
22.2. Personali omavaheline koostöö	107
22.3. Koostöö kooliga	107
22.4. Koostöö Viljandi linna/ maakonnaga	107
23. ÕPPEKIRJANDUS.....	107
24. LASTEIAIA ÕPPEKAVA MUUTMISE KORD.....	108

1. SISSEJUHATUS

Viljandi Lasteaed Krõllipesa õppekava on lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, mis on koostatud koolieelse lasteasutuse seaduse, koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ning *Viljandi Lasteaed Krõllipesa* põhimääruse ja arengukava alusel. Lisaks on kasutatud riikliku õppekava juurde kuuluvaid õpetaja käsiraamatuid: “Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad,” “Lapse arengu hindamine ja toetamine,” “Üldoskuste areng koolieelses eas” ja “Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus.” Lasteasutuse õppekava on õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument, milles kajastuvad õppe- ja kasvatuskorralduse eesmärgid, põhimõtted, tööviisid, teemade ulatus, lapse arengu eeldatavad üldoskused ning kokkulepped. Õppekava tagab lastele igakülgse arengu, on paindlik ning toetab lapsevanemaid laste kodusel kasvatamisel ja õpetamisel. Vastavalt võimalustele ja vajadustele on õppekava muudetav, edasiarendatav ja täiustatav dokument. Kooli minev laps, kes on lasteaia õppekava läbinud on kooliküps ja elus hästi hakkama saav.

Õppekava arendamisel ja õppe- kasvatusprotsessi kavandamisel on arvestatud järgmiste põhimõtetega:

- alushariduse omandamiseks võrdsed võimalused kõigile lastele;
- rahvuslik ja piirkondlik eripära; eestlaste kultuuritraditsioonide väärtustamine;
- laste vanus, sugu ja individuaalsus;
- laste humaansete ning demokraatlike suhete kujunemine täiskasvanute ja eakaaslaste vahel;
- koostöö kodu ja lasteaia vahel; lastevanemate soovid, kohalikud olud, materiaalsed võimalused;
- lapsel on võimalus olla aktiivne tegutseja;
- väärtus on tegevus ise, mitte selle tulemus;
- õppe- ja kasvatusprotsessi integreerimisvõimalused;
- õppekava arendamisel ning täiendamisel õpetajate, lapsevanemate ja hoolekogu ettepanekud.

***Viljandi Lasteaed Krõllipesa* (edaspidi lasteaed) õppekava määrab kindlaks:**

1. lasteasutuse liigi ja eripära;
2. õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, põhimõtted, sisu ja lapse arengu eeldatavad tulemused (õpitulemused) õppekava läbimisel vanuseti;
3. õppe- ja kasvatustegevuse korralduse (päevakava koostamise põhimõtted, õppe- ja kasvatustegevuse kavandamise perioodi pikkus), sealhulgas suveperioodil;
4. lapse arengu analüüsimise ja hindamise põhimõtted, sealhulgas korralduse;
5. erivajadusega lapse arengu toetamise põhimõtted, sealhulgas korralduse;
6. lapsevanematega koostöö põhimõtted, sealhulgas korralduse;

7. õppekava uuendamise ja täiendamise korra (*KLRÕ § 2 lõikest 4*).

Lasteaia õppekava läbinule annab lasteasutus välja sellekohase õiendi (*KLS § 2 lõige 5*).

Lasteasutuse õppekava kinnitab direktor pedagoogilise nõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.

2. LASTEASUTUSEST

2.1. Üldinfo

- Munitsipaallasteasutus **Viljandi Lasteaed Krõllipesa** koosneb kahest asutusest (asub kahes õppehoones):
 - Krõlli õppehoone – Kagu 9, Viljandi; 6 rühma;
 - Mängupesa õppehoone – Riia mnt 30, Viljandi; 13 rühma;
- Õppekeel: eesti keel;
- Tööaeg: lasteaed on avatud 7.00 – 19.00
- Kodulehekülg: www.krõllipesa.ee
- e-mail: krõllipesa@viljandi.ee
- Juhtimisstruktuur: *Viljandi Lasteaed Krõllipesa* tööd ja arendustegevust korraldab ja juhib juhtkond (1 direktor, 2 õppejuhti), 2 majaperenaist, hoolekogu ja pedagoogiline nõukogu. Juhtkonna kõrval tegutsevad lasteaia arendustegevusest erinevad töögrupid, kuhu on kaasatud mõlema maja esindajad. Õppejuhid koordineerivad asutuse personali ja õppe- ja kasvatustööd. Samuti koordineerivad õppejuhid koostöös hoolekogu esimeestega maja hoolekogu tööd. Üldhoolekogu tööd koordineerib direktor koostöös üldhoolekogu esimehega.

2.2. Lasteaia liik ja eripära

- *Viljandi Lasteaed Krõllipesa* on ühtse organisatsioonina tegutsev koolieelne lasteasutus, mis koosneb 2 õppehoonest, kus kokku tegutseb 19 rühma, milles on kohti 356-le lapsele.
- Lasteaia tegevuse eesmärgiks on võimaldada lastele alates 1,5 eluaastast kuni koolikohustuse tekkimiseni hoidu ja alushariduse omandamist.
- Lasteasutuses moodustab sõime- ja aiarühmad direktor.
- **Lasteasutuses on järgmised rühmad:**
 - 5 sõimerühma 1,5 – 3 aastased lapsed;
 - 11 aiarühma 3 – 6 aastased lapsed;
 - 3 vanemat aiarühma ehk koolieelikute rühma 6 – 7 aastased lapsed.

2.3. Lasteaia õppe – ja kasvatustöö eripära ning põhisuunad

- Krõlli õppehoone asub looduslikult kaunis kohas, mille lähedal asuvad paisjärv, mänguväljak ja Valuoja org. Rühmad kannavad järgmiseid nimesid: Lepatriinud, Muumid, Sipsikud, Pokud, Naksitrallid, Mõmmid.
- Mängupesa õppehoonel on avar õueala, kus pea igal rühmal on oma mänguväljak. Lasteaia naabruses on Huntaugu parkmets ja Viljandi järv, mis loovad soodsad võimalused õppekäikudeks, matkadeks ja sportlikuks tegevuseks. Rühmade nimed lähtuvad lasteaia asukohast: Pajutibud, Kaseurvad, Pirnikesed, Õunakesed, Vahtraninad, Kuusekäbid, Pihlamarjad, Kastanid, Tammetõrud, Männikäbid, Lepakäbid, Pähtlid ja Pärnaõied.
- Lasteaias toimub õppe- ja kasvatustöö läbi mängu ja mänguliste tegevuste, mille läbi on õppimise võimalused muutunud mitmekesisemaks.
- Tähtsal kohal on õuesõpe ja keskkonnakasvatus, mille lähtealuseks on avastusõpe – lapsi suunatakse iseseisvalt tegutsema, liikuma, mõtlema ning avastama.
- Läbi aastate on KIK-i (SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse) projektide toetusel lasteaia õppehoonete õuealadele, Valuoja orgu ning Paala paisjärve äärde loodud looduse ja -õpperajad, mida külastatakse erinevatel aastaaegadel ning viiakse läbi õppe- ja kasvatustegevusi. Lisaks osaleme RMK (Riigimetsa Majandamise Keskus) õppeprogrammides.
- Õppe- ja kasvatustööd toetavad erinevad õppekäigud ning väljasõidud väljaspool lasteaeda ja Viljandit.
- Arendame lastes läbi mänguliste tegevuste eluks vajalikke MATIK- oskuseid, kasutades selleks valdkondade lõimitud õpet, kus kesksel kohal on loovus, probleemide lahendamine ja koostöö.
- Pöörame olulist tähelepanu laste liikluskasvatusele, mis on eesmärgistatud, süsteemne ja integreeritud protsess, mille tulemusena laps omandab ohutuks liiklemiseks vajalikud teadmised, oskused ja harjumused.
- Lasteaia muudavad eriliseks pikaajalised traditsioonid. Tähistatakse traditsioonilisi rahvakalendri tähtpäevi ja riiklikke pühi.
- Õpetamise põhieesmärkideks on lapsepärasus, elulisus, näitlik õpetus, isetegevuse põhimõte, vaateõpetus ehk kodulugu, õpitavaga tutvumine loomulikus keskkonnas, kõikide õpetusalade ja teemade sidumine ühtseks tervikuks, arvestades lapse huvidega.
- Meie lasteaed on avatud uutele ja innovaatilistele ideedele ning tunneme rõõmu loovast tegevusest. Hindame ja väärtustame erinevaid meetoodikaid ja õpetamisviise.
- Lasteaed on liitunud „Kiusamisest vaba lasteaed“ meetoodikaga, mille läbi luuakse kiusamist ennetav käitumiskultuur – üksteist arvestav ja kaasav suhe, hooliv, salliv ning austav suhtumine üksteisesse.
- Lasteaed kuulub Tervist Edendavate Lasteaedade võrgustikku. Lasteaias toimub tervisedendamisalane tegevus, mis on suunatud laste ja personali tervise parendamisele ning tähtsal kohal on tasakaalustatud toit, terviseõpetus lastele, laste erivajadustega arvestamine, liikumistegevuste läbiviimine, sportlikud üritused lastevanematele ja personalile.

3. LASTEAIA VISIOON, MISSIOON, PÕHIVÄÄRTUSED

3.1. Visioon

Viljandi Lasteaed Krõllipesa on laste, lastevanemate ja töötajate poolt hinnatud, looduskeskkonda hoidev ning kultuuritraditsioone kandev, avatud ja kodune lasteaed, kus on rõõmsad, sisemiselt motiveeritud, rahulolevad ning kokkuhoidvad lapsed ja töötajad.

3.2. Missioon

Viljandi Lasteaed Krõllipesa on kaasaegset alusharidust pakkuv ning iga lapse individuaalsust arvestav lasteasutus, kus laste arendamine toimub koostöös peredega läbi tänapäevaste ja mänguliste tegevuste.

3.3. Põhiväärtused

KODUTUNNE – meil on kodune, turvaline, hooliv ja usaldusväärne keskkond, mis arvestab laste eripära ja vajadustega.

AUSUS JA AUSTUS – me järgime üldtunnustatud käitumisreegleid ja üldinimlikke väärtusi ning suhtume lugupidavalt kaaslastesse enda ümber ja ümbritsevasse keskkonda.

SÕPRUS – me oskame leida ja hoida sõprussuhteid ning nendega arvestada; me oskame märgata, toetada ning meil on julgust sekkuda ja vajadusel abi paluda.

ISESEISEV MÕTLEMINE – me oleme loovad, ettevõtlikud, leidlikud ning meil on oskus ja julgus mõelda, arvamust avaldada ning vahel ka eksida.

TERVIS JA TERVISETEADLIKKUS – me tegutseme sotsiaalselt, vaimselt ja füüsiliselt turvalises keskkonnas ning väärtustame liikumist ja tervislikke eluviise (sh toitumine).

Need on väärtuseks kõiges, mida me teeme ja mille poole me püüdleme.

4. ÕPPEKAVA KOOSTAMISE ALUSED

- Lasteaia õppekava on oma tüübilt kompleksõppekava ehk üldõpetuslik õppekava.
- Üldõpetuse aluseks on valdkond „Mina ja keskkond.“ Selle temaatika on lähtekohaks kogu lapse mõttetegevuse ja väljenduse arendamisele. Mida „Mina ja keskkonnas“ käsitletakse, seda väljendatakse keeleliselt, kinnistatakse lugemispalade käsitlemisel, läbi õuesõppe, töötatakse läbi arvutamisel, kujutatakse mitmel viisil käelistes tegevustes, kasutatakse laulude ja luuletuste õppimisel ning elustatakse dramatiseeringutes ning mängudes. Sellise õppeviisiga antakse alus kogu õppetööle. Nii töötavad lapsed suurema huviga, arenevad kiiremini ja omandavad kergesti neile vajalikke teadmisi ja oskusi.

- Üldõpetuse süsteemis peetakse silmas n-ö risti- ja pikilõiget. Esimene annab sisulise terviku teema käsitlest, teine näitab üksikute õppealade metoodilist arendust.
- Lasteaias on üldõpetusliku töökorralduse aluseks tematervikule põhinev tegevuskava.
- Õppevaldkondade järjestamisel arvestatakse teemade sisu ja päevakavaga. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kavandatava perioodi eesmärgid, temaatika, õppesisu ja -tegevused. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ning võimaldab õpetajatel teha vajadusel muudatusi.
- Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega.

5. LASTEAIAS ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ PÕHIMÕTTED

5.1. Arengukavast tulenevad õppe- ja kasvatustöö arengusuunad

Väärtuspõhine õppe- ja kasvatustegevus toetab lapse õpi- ja uudishimu, iseseisvat mõtlemist, loovust, avastamisrõõmu, ettevõtlikkust, tervise- ja liiklusteadlikkust ning väärtustab lapse individuaalsust, õuesõpet ja keskkonnahoidu. Lapse arengu toetamine lasteasutuses on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteasutuse direktor.

5.2. Lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimise põhimõtted

- Lapse loovuse toetamine;
- mängu kaudu õppimine;
- lapse tervise hoidmine ja edendamine ning liikumisvajaduse rahuldamine;
- lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine;
- lapse arengut ja sotsialiseerumist soodustava keskkonna loomine;
- rahulikud ja vaimsed tegevused vahelduvad liikumisega, intensiivne mõtlemine vähem intensiivsega;
- lapsele turvatunde, eduelamuse tagamine;
- üldõpetusliku tööviisi rakendamine;
- koostöö peredega ja perede kaasamine õppe- ja kasvatustöö protsessi;
- Eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripärade arvestamine.

Lapsest lähtuv õpetamine

- Õppimise käsitlemise aluseks lasteaias on **lapsest lähtuv õpetamine ja kasvatamine**, kus õppimise allikana nähakse lapse sisemist aktiivsust, mis väljendub huvi tundmisena ümbritseva maailma vastu. Tähelepanu pööratakse nii õpetamisele kui õppimisele.

- **Lapse roll lapsest lähtuva käsitluse puhul:**
 - laps osaleb oma tegevuse planeerimisel;
 - laps osaleb aktiivselt õppimisprotsessis;
 - laps on uudishimulik, tunneb huvi, esitab küsimusi;
 - laps õpib erinevates olukordades,
 - laps õpib mängides;
 - laps uurib, õpib ja tegutseb koos õpetaja ning eakaaslastega.
- **Õpetaja roll lapsest lähtuva käsitluse puhul:**
 - õpetaja püstitab pika- ja lühiajalisi kasvatuslikke ning õpetuslikke eesmärke;
 - analüüsib oma tööd lähtuvalt püstitatud eesmärkidest;
 - planeerib koostööd lastega;
 - tunneb ja analüüsib lapse arengut;
 - annab lapsele ettekujutuse tegevuse eesmärgist;
 - osaleb aktiivselt õpetamisprotsessis;
 - uurib, õpib ja tegutseb koos lastega;
 - seab esikohale lapse vajadused ja huvid;
 - annab lapsele positiivset tagasisidet sooritatud tegevusest;
 - on tugev usk lapse võimetele ja arengusse;
 - lähtub lapse individuaalsest arengust ja vajadustest;
 - suunab ja juhendab lapse mängu;
 - tagab laste emotsionaalse heaolu ja motiveerib lapsi;
 - kindlustab laste kaasahaaratuse;
 - toetab kollektiivkasvatust.
- **Õppimise olemus lapsest lähtuva käsitluse puhul:**
 - Õppimine aitab lapsel paremini kohaneda elukeskkonnaga;
 - Õppimises on alati nii tahtlik kui ka tahtmatu komponent;
 - Õppimine on protsess, kus kogemuse vahendusel kujunevad suhteliselt püsivad muutused lapse käitumises;
 - Õppimine on sotsiaalne ja individuaalne protsess – tasakaalustatud isiksuse arengule suunatud kasvatuses on oluline mõlema protsessi arvestamine ja kasutamine st individuaalsus ning kollektiivsus arenevad omavahelises seoses;
 - Õppimist mõjutavad nii laste omavahelised suhted kui ka suhted õpetajaga;
 - Õppimine toimub võimalikult loomulikes oludes;
 - Igasuguse õppimisega kaasneb õppematerjali isiklik interpreteerimine lapse poolt;

- Õppides tahavad lapsed olla tegevuses subjektid, mitte aga täiskasvanu tehtud valikute objektid.
- **Arengukeskkond pakub lapsest lähtuva käsitluse puhul:**
 - valikuvõimalusi;
 - harjutamisvõimalusi;
 - turvalisust ja emotsionaalset heaolu;
 - tuge ja juhendamist;
 - arenguliselt sobivaid mängu- ja õppevahendeid;
 - võimalust tegutseda väikeses grupis ja individuaalselt.

6. ÕPIKÄSITUS

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja, tunneb rõõmu tegutsemisest ning õpib praktiliselt tegutsedes. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Olulisel kohal on õppimine mängu, kaaslaste ja teiste inimestega suhtlemise ning ümbruses toimuva jäljendamise kaudu.

Lapse õppimise soodustamiseks on oluline, et:

- tegevus tugineb tema huvile ja on vaheldusrikas;
- ta saab tegutseda mitmekülgses keskkonnas;
- tal on võimalik teha jõukohaseid valikuid ja tegutseda ka ilma täiskasvanute suunamiseta;
- talle on kättesaadavad täiskasvanute ja teiste laste nõuanded ja abi.

Tervise seisukohalt peame oluliseks, et laps viibib võimalikult palju värskes õhus ning õpetajad püüavad tegevusi läbi viia õuealal – õuesõppe võimaluste pakkumine.

Õpetajad on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Laps õpib keskkonnas aktiivselt tegutsedes. Õppides kujunevad lastel uued teadmised, sh oskused, väärtushinnangud, hoiakud jm teadmiste vormid ning olemasolevate teadmiste vahelised seosed. Õpetajad peavad oluliseks järjepidevat harjutamist, kordamist ning uute teadmiste ja oskuste kasutamist igapäevastes toimingutes.

Õppimine toetub:

- lapse kaasasündinud ja omandatud võimetele, keelelisele ja kultuurilisele taustale, vanusele, soole, tervises seisundile jms;

- lapse aktiivsusele ümbritseva maailma tundmaõppimisel;
- teiste inimeste abile ja toetusele.

Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

7. LASTEAI A ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ EESMÄRGID

Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

- Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujunevad lapsel:
 - terviklik ja positiivne minapilt;
 - ümbritseva keskkonna mõistmine;
 - eetiline käitumine ning algatusvõime;
 - esmased tööharjumused;
 - kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest;
 - mängu-, õpi- ja sotsiaalsed oskused, mis tagavad koolivalmiduse saavutamise. (KLRÕ 2.pt §3).

Selle tulemusel arenevad lapsel üldoskused:

- **Mänguoskused** – laps on iseseisev, valikuvõimeline ja ennast usaldav, osaleb (vastavalt oma vanusele ja arengutasemele) tegevuste valimises, mängus ja otsustamise protsessis.
- **Tunnetus- ja õpioskused** – laps soovib õppida, huvi ja uudishimuga, tegemistes on loov, algatusvõimeline ja paindlik, omandab eakohasel tasemel põhiteadmisi, oskusi ja vilumusi ning huvitub erinevatest valdkondadest.
- **Sotsiaalsed- ja enesekohased oskused** – laps on aktiivne suhtleja eakaaslaste ja täiskasvanutega, suudab väljendada oma mõtteid, tundeid, arvamusi, teadmisi. Oskab kuulata ning arvestada teiste seisukohti, mõtteid; on avatud, koostöö- ja abivalmis; kogeb kokkukuuluvustunnet, sallivust ja hoolivust; laps tuleb toime (vastavalt oma vanusele ja arengutasemele) igapäevaelu toimingute ja eneseteenindamisega; tunneb isiklikku vastutust oma tegude eest ja käitub vastutustundlikult; oskab lahendada probleeme, konflikte ja saavutab enesekontrolli.

8. ÕPPE- JA KASVATUSTÖÖ PÕHIÜLESANDED

- **Mäng** – mäng on väikese inimese kõige tähtsam töö. Loovmäng on selle kõige loomulikum väljund. Täiskasvanute töö on võimaldada lapsele selleks sobiv pinnas. Kõige parem arengunäitaja on lapse mänguoskus, oma teadmiste ja oskuste kasutamine loovas mängus. Loovmäng on iseenesest arenev tegevus, mille abil lapsed kontrollivad, selgitavad ja suurendavad enese ja maailma mõistmist.
- **Kuulamine ja kuulmine** – laps märkab teda ümbritsevat keskkonda, teisi inimesi ja olendeid; oskab kuulata ja kuulda, märgata ja vaadata.
- **Terviklikkus, tasakaal** – lapsel on võimalus õppida ja areneda läbi mängu, arvutamise, lugemise, kunsti, näitlemise, käeliste tegevuste ja spordi. Aluseks võttes põhimõtet kergemalt raskemale, lihtsamalt keerulisemale, lähemalt kaugemale.
- **Loovus, aktiivsus** – julgustame last aktiivselt uurima, iseseisvalt tegutsema ja loovalt mõtlema. Toetame lapse loomulikku huvi ja uudishimu uurida, kogeda uut. Iga päev on uus ja huvitav. Lapsel arenevad oskused, mis aitavad tal elus toime tulla.
- **Sujuvad üleminekud** – sujuvad üleminekud kodust lasteaeda ja lasteaiast kooli. Koolivalmiduse kujundamine läbi mängu ning mängulise õpi- ja arendustegevuse. Lapse ettevalmistamine aktiivseks õppegevuseks.
- **Koostöö, partnerlus** – täiskasvanud on last ümbritseva keskkonna osa. Laps ja tema vanemad on pere liikmed ja pere on lasteaia partner kõigis tegevustes. Hea koostöö lapsevanematega on aluseks lapse kohanemisele lasteaias ning turvatunde tekkimisele lasteaias viibides. Kogu lasteaia töö ja tegevus on avatud. Püüame pidevalt ja erinevaid koostöövorme kasutades kaasata lapsevanemaid, arvestame kodude kasvatuspõhimõtteid ja seda, et lapsevanemad on oma laste peamised kasvatajad ja õpetajad. Üksteisest hoolimine on lasteaiaelu tähtis osa.
- **Turvalisus** - lastele on lasteaias tagatud turvaline ja kodune õhkkond, et lapsel oleks hea lasteaeda tulla ja lasteaias olla. Päevakava annab julgustunde ja teadmise, mis hakkab toimuma. Lapsel on võimalused uurimiseks, katsetamiseks, eneseteostuseks, vigade tegemiseks ja nende parandamiseks, tunnete väljendamiseks, tunnustuse saavutamiseks. Lasteaed on lapse jaoks turvaline koht oma tunnete avastamiseks, vigade tegemiseks ja konfliktide lahendamiseks.

9. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS, MEETODID JA TÖÖVIISID

- Lasteaia õppe- ja kasvatuskorralduse aluseks on lasteasutuse õppekava, mis on lahutamatu seotud koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga ning toetab lasteaia arengukava.
- Lasteaia õppeaasta eesmärgid ja teemad valitakse ning kinnitatakse pedagoogilises nõukogus. Teemad toetavad lasteaia üldeesmärkide elluviimist (teemade loetelu asub õppekava lisas).
- Õppeaasta eesmärgid ja temaatika on fikseeritud lasteaia aasta tegevuskavas ning lähtuvalt sellest, koostavad õpetajad rühma aasta tegevuskava.

- Rühmade õppe- ja kasvatustegevused on vastavuses koolieelse lasteasutuse riikliku ja lasteaiaga õppekavaga, arvestades konkreetse rühma laste vanust, arengut ning muud eripära.
- Õppe- ja kasvatustegevused toimuvad eesti keeles, kuid meie personal arvestab oma töös, suhtumises ja suhtlemises teadmisega, et mõne pere kodus räägitakse ka teisi keeli.

Õppe- ja kasvatustegevuse päevik

- Õppe- ja kasvatustegevuse päevik on ametlik dokument, mille korrektne täitmine on kohustuslik ja korrektne. Päevikut täidavad igapäevaselt rühma õpetajad ning liikumise- ja muusikaõpetaja lähtuvalt määrusega kehtestatud korrast (*Haridus- ja teadusministri määrus nr. 44, 31.08.2011 „Koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu ja nende täitmise kord“*).
- Päevik on arvestatud üheks õppeaastaks igale rühmale. Õppe- ja kasvatustegevuse päevikut täidavad õpetaja ja/või rühmatöötajad, samuti muusika- ja liikumisõpetaja e-keskkonnas Stuudium.
- Läbiviidud õppetegevuste kohta teevad õpetajad sissekanded sama päeva jooksul. Õppe- ja kasvatustegevuse sissekanne algab tegevuse valdkonnaga, seejärel tegevuse pealkiri ning tegevuse sisu olulised osad, õppe-, laulu-, liikumise- jms mängud nimetusega jne. Sissekanded on kooskõlas planeerituga ning vajadusel on kirjas ka plaani muutmise põhjused.
- Lasteasutuse direktor ja õppejuhid vastutavad päeviku süstemaatilise täitmise ja hoidmise eest.

Rühmaõpetaja koostab ja/või täidab rühmas alljärgnevat dokumentatsiooni:

- rühma õppeaasta tegevuskava;
- rühma õppe- ja kasvatustöö e- päevik;
- kuu/ nädalaplaan;
- laste kohalkäimise arvestuse tabel e-keskkonnas Stuudium.
- laste arengu hindamise tabel/ koolivalmiduse kaart;
- kokkuvõtte arenguvestlusest;
- iseloomustus nõustamiskeskusele/ lastepsühhiaatrile (vajadusel);
- individuaalne õppekava abivajavale lapsele (vajadusel);
- õppeaasta kokkuvõtte/ eneseanalüüs;
- töögraafik/ tööaja tabel;
- vastutab lastevanemate koosolekute/vestlusringide protokollide olemasolu eest.

9.1. Rühma tegevuskava koostamine

Kõikide rühmade meeskonnad koostavad iga õppeaasta algul 1. septembriks, lähtuvalt rühma laste ealistest ja soolistest iseärasustest, rühma aasta tegevuskava. Septembrikuu jooksul toimub rühmades laste arengu jälgimine ja kaardistamine ning vastavalt tulemustele viiakse lähtuvalt laste individuaalsetest iseärasustest ning huvidest sisse muudatused.

Aasta teema, üldeesmärkide, ürituste kava ja eelmise õppeaasta kokkuvõtte põhjal koostavad rühmaõpetajad oma rühma tegevuskava, milles on järgmised osad:

- rühma iseloomustus ja eesmärgid;
- rühma õppe- ja kasvatustegevuse korraldus;
- valdkondade õppekorraldus ja õppesisu, sh loodus-, tervise- ja liikluskasvatus.
- rühma üritused ja õppekäigud;
- laste arengu hindamise põhimõtted;
- arenguliste erivajadustega laste arengu toetamine – meetodid ja võtted lapse arengu toetamiseks;
- üldoskused vastavalt vanusele – mänguuskused, tunnetus- ja õpioskused, sotsiaalsed- ja enesekohased oskused;
- kasvukeskkonna kujundamine – rühmaruumi sisustus, võimalused mängimiseks ja õppimiseks, mänguvahendid ja nende kättesaadavus;
- „Kiusamisest vaba lasteaed“ metoodika peamised suunitlused, eesmärgid, valdkonna sisu, õpioskused;
- koostöö lastevanematega.
- Rühma aasta tegevuskava koostatakse arvutis ning koostamisel arvestavad õpetajad oma rühma laste arengutaseme, vanuse ning laste soovide ja huvidega. Teemade valikul toetatakse lähiümbrusele, looduslikule aastarütmile, rahvuslikele tähtpäevadele jm, mis aitavad lapsel elu ja ümbritsevat keskkonda tundma õppida, kujundada arusaamist maailmast ning toetuvad lapse kogemustele ja lapsevanema soovidele.
- Tegevuskavas on esitatud temaatika ja valdkondade eesmärgid ning õpioskused. Õpetajatel on õigus varieerida oma tegevuste liike sõltuvalt teemast, huvist, saadaolevast materjalist ja võimalustest.
- Rühma tegevuskava on paindlik, st õpetajad võivad muuta planeeritud teemasid, tegevusi, üritusi jne vastavalt vajadusele ja ühiskonnast, keskkonnast tingitud muudatustele. Muudatused kajastatakse õppe- ja kasvatustegevuste päevikus ja õppeaasta kokkuvõttes.
- Rühma tegevuskava tutvustatakse ja kooskõlastatakse lastevanematega sügisesel lastevanemate koosolekul, kinnitatakse direktori käskkirjaga ning see kuulub lasteaia õppekava juurde.

9.2. Kuu- või nädalaplaan

- Lähtuvalt rühma aasta tegevuskavast koostab rühma meeskond õppe- ja kasvatustegevuse kuu- või nädalaplaani.
- Rühmameeskonnal on õigus valida, millist plaani koostama hakatakse, kas nädala- või kuuplaani.
- Kuu- või nädalaplaan koostatakse e- keskkonnas Stuudium. Kuuplaan koostatakse kuu viimaseks tööpäevaks, nädalaplaan koostatakse eelmise nädala reede lõunaks.
- Rühma kuu/ nädalaplaanis on esitatud teema, eesmärgid (valdkondadest ja üldoskustest lähtuvalt), tegevuste liigid (lõimitult), tegevused/ õppesisu.
- Nädalaplaani koostamisel lähtutakse põhimõttest, et erinevate valdkondade tegevused on temaatiliselt seostatud.
- Õppe- ja kasvatustegevuse sisu on esitatud neljas põhivaldkonnas: MINA JA KESKKOND, KEEL JA KÕNE, MATEMAATIKA ja KUNST ning on lisatud ka MÄNG, LIIKLUS JA TERVIS.
- Valdkondade MUUSIKA ja LIIKUMINE tööplaanid on lisatud rühma aasta tegevuskavale.
- Tervist edendava lasteaiana on valdkonnas MINA JA KESKKOND suurt tähelepanu pööranud TERVISEKASVATUSELE ja LIIKLUSKASVATUSELE.
- Nädalaplaanide koostamisele kaasatakse võimalusel ka lapsed.
- Nädala lõpus analüüsivad õpetajad, võimalusel lastega arutledes, nädala eesmärkide täitmist: mida lapsed teadsid, mida tahtsid teada, mida said teada; ideed järgmiseks nädalaks.

9.3. Õppetegevuste lõimimine

Tegevuste lõimimine võimaldab lapsest lähtuvat õpetamist (arendamist) ning kindlustab tema igakülgse arengu. Lõimitud tegevuste kaudu saab laps nädala jooksul uusi teadmisi ja oskusi. Lapsel tekivad seosed olemasolevate ja uute teadmiste ning oskuste vahel. Lõimimine võimaldab luua seoseid ka teemade vahel.

Eesmärk on kasutada erinevaid õppemeetodeid, mis võimaldavad rahuliku tegevuse vaheldumist aktiivse tegevusega. Õpetajad kasutavad meetodit või võtet, mille läbi on konkreetset teemat kõige sobivam tutvustada, õpetada või kinnistada ning mis seoksid teemaga emotsionaalse, füüsilise, loomingulise ja sotsiaalse tasandi.

9.4. Õppe- ja kasvatustegevus läbi mängu

Lasteaias on lapse põhitegevuseks mäng ja läbi mänguliste tegevuste õppimine.

- Mängides omandab laps teadmisi, oskusi, kogemusi;
- kujunevad ja arenevad sotsiaalsed oskused;
- areneb lapse fantaasia, tahe, loovus;
- arenevad kõlbelised omadused;
- kujunevad eneseteenindamisoskused ja tööharjumused.

Mängu kaudu (olukordi ja situatsioone läbi mängides) õpib laps märkamatult ja areneb lapse loovus. Lasteaias areneb lapses olev potentsiaal, tema teadmised, oskused ja vilumused. Laps kogeb erinevatest tegevustest ja situatsioonidest saadud kogemuste kaudu erinevaid emotsioone ja oskab edaspidi neid valitseda ja juhtida. Lapse mängu vaatleme mitte ainult kui vahendit, mis valmistab lapsi eluks ette, vaid ka kui laste elu ja tegevuse organiseerimise vormi, mis on laste huvidele kõige lähedasem. Viimati nimetatud funktsiooni täites rahuldab mäng laste vajadusi, rikastab nende kogemusi ja tundeelu, täidab lapse päeva tähtsa ja huvipakkuva õppekasvatustliku sisuga.

Lapsele/ lastele varutakse ruumi ja võimalikult palju aega mängimiseks nii ruumis kui ka õuealal – õuesõpe. Luuakse tingimused innukaks mänguks ja aktiivseks osalemiseks mitmesuguste laste eale vastavate mänguvahenditega. Igasuguste valmismängude kõrval antakse lapsele/ lastele sellist mängumaterjali, millest nad ise mänguks vajalikku saavad kombineerida. Erilist tähelepanu osutatakse mängudele loodusliku materjaliga (vee, liiva, lume, kivikeste, käbide, puulehtedega jne) ning suunatakse last/ lapsi neid kasutama.

Õpetajad hoolitsevad selle eest, et mängude temaatika pidevalt laieneks ja sisu rikastuks. Teame, et kui lastel on vähe teadmisi ja muljeid ümbritsevast elust ning kui nende aktiivsus ei leia õpetaja või täiskasvanu poolt oskuslikku juhendamist, muutuvad nende mängud sisutuks, sihituks ning lärmakaks hullamiseks. Eelpool nimetatut püütakse lasteaias vältida.

Laste fantaasia ja ilmeka kõne arendamisel suunatakse laps/ lapsi mängima kirjanduspalade ainetel – lavastusmängud. Laste mängud, mängude sisu ja arenduslik pool loeb suurel määral õpetaja ja lapsevanema oskustest mängu suunata. Laste mängu juhtimisel ja suunamisel arvestatakse, et mäng jääb mänguks ja mängumaailm laste endi loodud mängumaailmaks, kus lapsed tunnevad end vabana ja iseseisvana, kogevad isetegemisrõõmu ja hakkamasaamise tunnet.

Õpetajad jätavad lapsele/ lastele mängu valiku võimaluse, kuid vajaduse korral ja arendavatest eesmärkidest lähtudes annavad lapsele nõu, suunavad leidma mänguks vajalikke vahendeid, seejuures areneb ja rikastub lapse/ laste mängu sisu. Lapsele/ lastele luuakse võimalus tajuda, et täiskasvanu suhtub nende mängu niisama tõsiselt nagu nad ise ja et täiskasvanu on valmis neid vajaduse korral toetama ja abistama.

Mäng, eriti õppemäng, pakub palju võimalusi laste taju arenemiseks/ arendamiseks, sest see suunab täpsemalt ja üksikasjalikumalt jälgima ümbritsevat maailma, esemeid ning nähtusi.

Mida väiksem on laps, seda enam:

- toimub alusoskuste õppimine igapäevatoimingute kaudu ja mängulisi võtteid kasutades;
- on omavahel seotud kehaline, vaimne, emotsionaalne ja sotsiaalne arenemine – areng;
- arvestame tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel:
 - aega, mis sõltub laste eest ja arengutasemest;
 - individuaalsust – laste areng on väga erinev;
 - lapse turvalisust ja heaolu;
 - elulähedust ja lähimat ümbrust;
 - paindlikkust – lapsed võivad/ soovivad mõnda asja korduvalt läbi teha/ mängida/ korrata.

Loovus on tähtsaim märksõna lasteaia õppekavas ja sellest lähtuvalt planeeritakse ka mängulised tegevused – luuakse kasvukeskkond, kus laps saab õpitut loovalt mängudes rakendada (valikuvõimalused, erinevad materjalid ja vahendid).

Õpetajate loovmõtlemine ja loovalt tegutsemine võimaldab plaane täiendada ja muuta, kui lastel tekib soov või loomingulisem idee. Õpetajad toetavad lapse loovat enesealgatust ja aktiivselt tegutsemise soovi.

9.5. Väärtuskasvatus

Väärtuskasvatus on osa lasteaia igapäevaelust. Lasteaia arengukava ja õppekava koostamisel on arvestatud, et lapsed kasvaksid ja õpiksid nii kokkulepitud väärtusi järgides kui ka neid ise avastades. Osalemine programmis „Kiusamisest vaba lasteaed” aitab arendada lastevahelisi suhteid, kus kasutatakse üksteist arvestavat ja kaasavat kultuuri.

- Kogu õppe- ja kasvatustegevus toetub lasteaia põhiväärtustele. Rühmades arendatakse väärtusi tegevuste kaudu, mida toetab õpikeskkond, õpetaja suhted lastega ja koostöö lastevanematega.
- Väärtuskasvatuse eesmärgid ja eeldatavad tulemused on kajastatud valdkondade ainekavades ja üldoskuste kirjeldustes.
- Lapse eeskujuks on täiskasvanu, kelle käitumisnorme laps üle võtab.
- Täiskasvanud jälgivad oma käitumist, reageeringuid, suhtumist teistesse inimestesse, ümbritsevasse loodusesse ja ühiskonnas toimuvale.
- Laps tajub ka mitteverbaalset suhtlemist ja saab aru täiskasvanu intonatsioonist, liigutustest, tema tegelikest hoiakutest, kuigi sõnades võib täiskasvanu hoopis teisiti väljenduda. Samas lapsele on väga tähtis jälgida, kuidas käituvad ja mõtlevad teised lapsed. Suhtlemine eakaaslastega aitab kujuneda sotsiaalsetel oskustel.
- Lasteaia tegevustes on oluline, et õpetajate ja lastevanemate väärtused oleksid sarnaselt kokku lepitud ja toimuks koostöö.

Väärtuskasvatuse eesmärgiks on kujundada isiksusi, kes on teadlikud väärtustest ja kelle jaoks on harjumuspärane nende järgi ka elada. Väärtuste elluviimisel on juhtkonnal, õpetajatel, mittepädagoogilisel personalil, lastevanematel ja lastel oma ülesanded.

Lasteaia õppekava sisaldab:

- üldtunnustatud väärtusi;
- mitmesuguste väärtuste tundmaõppimist läbi mõistete, näidete, lugude ja arutelu;
- väärtuste õppimist läbi loovmängu ja kavandatud tegevuste;
- väärtuste kogemist lauludes, tantsudes, muusikas, liikumises ja teistes tegevustes;
- väärtustel põhinevate sotsiaalsete suhtlemisoskuste õppimist ja harjutamist eakaaslaste ja täiskasvanutega.

Lastega seotud väärtused:

- esikohal on lapse huvid;
- lapse kaasamine tegevuse kavandamisse;
- lapse loovuse toetamine;
- lapse tervise hoidmine;
- lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine;
- mitmekülgne ja toetav õpikeskkond, mis soodustab lapse arengut ning sotsialiseerumist;
- aktiivne õppimine, mäng ja avastamine;
- lapse terviklik areng;
- kaasav haridus – arvestatakse iga lapsega;
- erinevad lähenemisviisid õppimisele ja õpetamisele;
- lapsele valikute võimaldamine;
- koostöö peredega;
- sõbralikud ja hoolivad suhted rühmas, kogu lasteaias;
- looduse, ümbritseva keskkonna ja kodumaa väärtustamine.

Lasteasutuse töötajate väärtuste hindamiseks ja nende üle arutlemiseks kasutame järgmiseid võimalusi:

- õppe- ja kasvatustegevuse analüüs;
- töötajate eneseanalüüs;
- töötajate arenguveestlused;
- õpetaja tegevuse vaatlus;
- personali ja laste rahulolu uuringud.

9.6. Õppekasvatustöös kasutatavad meetodid ja tööviisid

Meetodid

Õppekasvatustöö eesmärkide ellurakendamiseks kasutatakse erinevaid meetodeid:

- **Mängulisus** – mäng on kõige olulisem lapse seisukohalt, mängudes laps tegutseb oma oskuste ülemisel piiril. Mängides laps loob uut ja lahendab probleeme.
- **Terviklikkus** – kogu õppe- ja kasvatustöö annab lapsele tervikliku pildi ümbritsevast;
- **Lapsepärassus** – kõige aluseks on lapsepärassus ja huvi äratamine lapses;
- **Elulähedus** – õppekasvatustöö on korraldatud lapsele tuttava ja arusaadava põhjal;
- **Individaalsus** – arvestades iga lapse individaalsust, on õppekasvatustöö korraldatud vastavalt lapse võimetele ja arengutasemele;
- **Iseseisvus ja aktiivsus** – uusi teadmisi ja oskusi hangitakse palju uurides, katsetades, mitmete meelte abil tajudes ning kinnistatakse praktilises tegevuses;
- **Koduloolisus** – väljendub teemade valikul.

Tööviisid

Õppekasvatustöö eesmärkide ellurakendamiseks kasutatakse erinevaid tööviise:

- vaatlus;
- vestlus;
- jutustamine pildi järgi;
- ettelugemine;
- küsimuste esitamine ja neile vastamine;
- õppekäik, matk, ekskursioon;
- draamaõpetus (dramatiseerimine);
- joonistamine, maalimine, voolimine, rebimine, kleepimine, lõikamine;
- laulmine, muusika kuulamine;
- rütmimängud;
- katsed, uurimused;
- mäng: loov-, rolli-, lavastus-, ehitus-, liikumis-, õppe-, laua- ja reeglimäng jne.

10. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS (ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMISE PERIOODI PIKKUS), SEALHULGAS SUVEPERIOODIL

- Õppetöö lasteasutuses toimub aastaringselt.
- Õppeaasta algab **1. septembril ja lõpeb 31. augustil**.
- Aktiivne planeeritud ja eesmärgistatud õppetöö kestab **1. septembrist 30. maini**. Konkreetsed tegevused planeeritakse rühma päevakavasse nädala kaupa, neid seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad.
- Rühma õpetajad koostavad lasteaia õppekava põhjal rühma aastase tegevuskava. Õppetöö planeeritakse kuu/ nädal aega ette ja toimub vastavalt rühmade tegevuste plaanile.
- Rühma õppeplaan ehk kuu/ nädalaplaan asub e- päevikus (Stuudiumis), mis on nähtav lapsevanemale. Kuu/ nädalaplaani täitmise kohta tehakse sissekandeid e- päevikus (Stuudiumis) iga päev.
- Õppekava ja rühmade tegevuskava kinnitatakse 1. septembril.
- **Augusti teisest poolest** on tegevuste aluseks laste kohanemist ja nende tundmaõppimist toetavad mängud, laste arengu jälgimine ning prioriteediks on koostöö lapsevanemaga.
- Õppe- ja kasvatustöö toimub lasteaia õppekava alusel, sihipäraste, lõimitud tegevuste kaudu. Üks kord aastas viiakse läbi laste arengutaseme hindamine ja analüüsimine.
- Lähtuvalt laste vanusest kavandavad õpetajad lõimitud õppe- ja kasvatustegevuste kestuseks:
 - 1,5 - 3 aastased lapsed **10 – 15 minutit** (sõimerühmad);
 - 3 - 6 aastased lapsed **20 - 25 minutit** (aiarühmad);
 - 6 - 7 aastased lapsed **kuni 35 minutit** (koolieelikute rühmad).
- Alates **maist/ juunist** toimub õpetajatel õppeaasta kokkuvõtete tegemine ja aruande koostamine.
- Lasteaed on suveperioodil avatud. Suveperioodil alates **1. juunist – 31. augustini** toimub õpitu kordamine ja kinnistamine ühe planeeritud tegevusena päevas. Selle perioodi üldisteks tegevusteks on mäng ja õuetegevused. Tegevused viiakse läbi sõltuvalt võimalustest, ilmastikust ja teemast enamjaolt õues.
- Rühmade töös arvestatakse iga lapse individuaalsete võimete ja iseärasustega ning lastele on loodud maksimaalsed tingimused igakülgselt vaimseks, füüsiliseks, emotsionaalseks ja sotsiaalseks arenguks. Õpetajad püüavad arendavad tegevused omavahel lõimida ühtseks ja sujuvaks tegutsemiseks.
- Laste päevakavasse on planeeritud õueaeg 2 korda päevas. Talveperioodil on õueaeg vähemalt 1 kord päevas.
- Õppe- ja kasvatustegevuses rakendatakse igas rühmas õuesõppe metoodikat. Õuesõppe tegevused on seotud tegevuskavaga, planeeritakse igal nädalal vähemalt üks

õppetegevus õue ning kajastatakse rühma dokumentatsioonis. Rühma dokumentatsiooni koostamisel ja õppematerjale tehes arvestatakse õuesõppe integreerimisvõimalustega. Õuesõppetegevuste läbiviimisel on oluline, et laps harjuks õuekeskkonna eripäradega, oskaks seal tegutseda, õpiks end tundma hästi ja turvaliselt.

- Lasteaias toimuvad esmaspäevast reedeni erinevad huvitegevused (Vt infot kodulehelt).

11. KASVUKESKKOND

Igapäevaseks aktiivseks tegutsemiseks saavad lapsed kasutada rühmaruume, saali ja õueala. Kõigi rühmade ühiskasutuses on spordi- ja liikumisväljak.

Et lapsele pakkuda võimalikult palju erinevaid valikuid ja last arendavaid tegevusi, on rühmaruumid sisustatud alljärgnevalt:

- tegevuskeskkond – kasvukeskkond on lastele vaimselt ja füüsiliselt turvaline;
- lastele on eakohased vahendid kättesaadavad ja süstematiseeritud;
- lastel on võimalik teha valikuid ja tegutseda iseseisvalt;
- lastele on välja pandud raamatud, mida nad saavad vajadusel ise võtta;
- vahendid on võimaluste piires komplekteeritud erinevateks tegevusvaldkondadeks: käeliste- ja kunstitegevustele; lauamängudele; ehitusele; loovmängule, rollimängule (nukunurk, kostüümikastid, poemäng, kööginurk jms); raamatutele, lugemisele ja kirjutamisele, teadusele; puhkenurk;
- regulaarselt vahetatakse või muudetakse esemete ja vahendite valikut;
- lastel on vajadusel võimalik eralduda, olla omaette;
- laps õpib korras hoidma oma mänguvahendeid ja paigutama vahendid pärast tegevuse lõpetamist omale kohale;
- muusikalisi tegevusi on võimalik lasteaias läbi viia nii muusikaklassis kui lasteaia saalis;
- liikumisõpetust ja -kasvatust saab lasteaias läbi viia kahes erinevas ruumis: lasteaia saalis ja spordisaalis ning õuealal;
- nii rühmaruumid kui ka mänguväljakud on lastele turvalised.

12. RÜHMADE TEGEVUS- JA PÄEVAKAVA

12.1. Lasteasutuse päevakava

- Õppe- ja kasvatustegevus toimub rühma päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütmi, une- ja ärkveloleku aja, millal vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, riietumine, pesemine, ruumi korrastamine jm), laste vabategevused (mäng, loominguine tegevus, lastele endile meeldivad tegevused, liikumine jm), piisavalt õues viibimine ning õpetajate kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

- Päevakava aitab päeva planeerida, lapsed õpivad seda tundma ja harjuvad sellega.
- Konkreetseid ajalised algused on määratud muusika- ja liikumistegevustel.
- Päevakava koostades arvestatakse laste arenguvajadusi ja ealisi iseärasusi. Kuni 3-aastaste päevakava võimaldab rohkem mänguaega, 5 – 7 aastaste päevakavas on suurem osa õpetajate kavandatud õppe- ja kasvatustegevustel. Õppe- ja kasvatustegevust kavandades arvestavad õpetajad laste keskendumisvõimet ning tähelepanu.
- 6 – 7 aastaste laste päevakavas on tegevusi, mis soodustavad sujuvat sisseelamist kooliellu. Enam tähelepanu osutatakse psüühiliste protsesside – taju, mälu, mõtlemise arendamisele ja õppimise alusoskuste kujundamisele.

Lasteaed on avatud igal tööpäeval 7.00 – 19.00

7.00	Laste saabumine. Mäng ja vabategevus.
8.30 – 9.00	Hommikusöök.
9.00 – 12.45	Arendavad tegevused (muusika- ja liikumistegevused, mina ja keskkond, matemaatika, keel ja kõne, kunst); organiseeritud mängud; õuetegevused (õuesõpe, jalutuskäigud, sportlikud tegevused, vaba mäng õues, õppekäigud, matkad, liikumismängud).
12.00 – 12.40	Sõimerühma lõunasöök
12.10 – 12.40	Aiarühmade lõunasöök
12.30 – 13.00	Vanema aiarühma lõunasöök
12.40 – 14.30	Sõimerühma päevane puhkeaeg
13.00 – 14.30	Vaikne aeg aiarühmades
13.30 – 14.30	Vanema aiarühma puhkeaeg valikuvõimalusega une ja muu vaikse tegevuse (nt huvitegevus) vahel.
14.30 – 15.40	Arendavad tegevused, sportlikud tegevused. Mäng ja vabategevus.
15.40 - 16.10	Õhtuode.
16.00 - 18.00	Vaba mäng. Laste koju saatmine. Koostöö lastevanematega.
18.00 – 19.00	Mäng ja vabategevus valverühmas, koostöö lastevanematega.
19.00	Paneme lasteaia ukseid lukku.

1. jaanuarile, 24. veebruarile, 23. juunile ja 24. detsembrile vahetult eelnevat tööpäeva lühendatakse kolme tunni võrra. Lasteaed on avatud 16.00-ni.

12.2. Nädala õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad

Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad	Kavandatud õppe- ja kasvatustegevused
Mina ja keskkond	Tervisekasvatus Liikluskasvatus Looduskasvatus Väärtuskasvatus Infotehnoloogia ja robotika
Keel ja kõne Eesti keel kui teine keel	Kuulamine, kõnelemine Lugemine, kirjutamine
Matemaatika	Võrdlemine, arvutamine
Kunst	Kunstitegevused
Muusika	Muusikategevused
Liikumine	Liikumistegevused

Lapse põhitegevus on MÄNG. Õppe- ja kasvatustegevused toimuvad läbi mängu, lõimides järgneva valdkondi: mina ja keskkond, keel ja kõne, matemaatika, kunst. Muusika ja liikumine toimuvad 2x nädalas ning tegevuste läbiviimisel arvestatakse rühma kuuteemadega.

Iga päeva alustatakse rühmas hommikuringiga. Arvestades, et nädala raames oleksid esindatud kõik õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad, toimub lisaks hommikuringile 2 või 3 planeeritud tegevust päevas.

- Kõik õppetegevused on omavahel seotud nädalateemadega, arvestades ainete integreerimise võimalustega.
- Tegevusi planeeritakse nii, et lapsel on võimalus teha valikuid. See õpetab last iseseisvalt tegutsema, oma tegevust korrigeerima ja tegevuse tulemuste eest vastutama.
- Õpetajatel on õigus õppe- ja kasvatustegevuse valdkondi reguleerida vastavalt laste soovidele ja võimetele ning oma äranägemise järgi.
- Õpetaja hindab ja analüüsib ise oma tööd:
 - eesmärkide täitumist;
 - seda takistavaid tegureid ja võimalusi nende kõrvaldamiseks;
 - uusi lähteülesandeid püstitades;
 - saadud analüüsitulemusi kasutavad õpetajad uues planeerimisetapis.

13. ÕPPE- JA KASVATUSPROTSESSI KORRALDUS ERIVANUSELISTE LASTE RÜHMAS

13.1. Tegevuste kavandamine

Erivanuseliste laste rühmad lasteaias võivad olla vanuses 3 – 7 aastat. Rühma tegevuskavas, nädala/ kuuplaanis ning enami tegevuste korral on vanuserühmade vajalik jaotus 3 – 4, 4 – 5, 5 – 6 ja 6 – 7 aastat. Õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamisel seavad õpetajad eri vanuserühmadesse kuuluvate laste tegevustele eakohased eesmärgid. Tegevuste ajalisel kavandamisel arvestatakse, et nooremaid lapsi on võimalik suunata vabategevusele.

Tegevuste kavandamisel:

- arvestatakse laste arengutaseme ja tempoga ning vajadusel individualiseeritakse ülesandeid;
- pakutakse lastele tegevusi nii sarnase kui erineva koosseisuga gruppides;
- on läbi mõeldud tegevuste teemad, leides ühist valdkondade ainekavades (keel ja kõne, kunst jm) ning tegevused ehitatakse üles nii, et oleks kõikidele vanusegruppidele jõukohane;
- järk - järgulise tegevuse puhul on soovitatav iseseisvaks tegevuseks kavandada tuttav või kordamist vajav materjal. Õpetamisvõtete valik sõltub ülesandest ja käsitletavast temast.

13.2. Õppe- ja kasvatustegevuse organiseerimise viisid rühmas

Teadmisi ja kogemusi antakse ning eesmäärke täidetakse rühmas kahel erineval meetodil:

- kogu rühm tegeleb ühte liiki tegevusega üheaegselt, kuid ülesande raskusaste ja sisu on vanuseti erinev;
- tegevus toimub gruppides – õpetaja tegeleb ühe lastegrupiga, teine lastegrupp mängib iseseisvalt või teiste rühmatöötajate (teise õpetaja, õpetaja abi või assistendi) juhendamisel.
- 3 – 6 aastaste laste rühmas on otstarbekas võtta aluseks 5- aastaste laste päevakava.
- Kellaajad päevakavas on ühised nii noorematel kui ka vanematel lastel, kuid nooremad lapsed võivad alustada tegevusi 5 – 10 minutit varem.
- Vanematel lastel on iga päev 2 – 3 planeeritud tegevust, noorematel 1 – 2 tegevust.
- Mikrokliima rühmas on lapse arengut igati soodustav, lastel on iga päev võimalus suhelda erinevas vanuses lastega ning suhtlemistasandite mitmekesisus mõjub igati soodsalt laste sotsiaalsele arengule.
- Töö aiarühmas nõuab õpetajatelt suuremat pedagoogilist meisterlikkust (ettevalmistust tegevuste läbiviimisel ning abivalmis assistente või õpetaja abi), õpetamine toimub gruppides, mille arv sõltub rühma vanuselisest koosseisust.

- Vestlustes lastega nädala teemadel selgub, mida lapsed antud asja kohta juba teavad ja mida nad teada sooviksid.
- Rühmaõpetajad püüavad kinni pidada sellest, et igas vanuses lastega saab nädala jooksul ettenähtud tegevused läbitud ning lapsed omandaksid vastavalt tegevuste eesmärkidele eakohased oskused ja teadmised.
- Rühmategevused algavad hommikuringiga, mis on samas ka häälestus eelolevaks päevaks. Päeva alustamine ühises vestlusringis õpetab lapsi endast ja teistest hoolima. Iga laps saab rääkida, teised kuulavad ja esitavad küsimusi, iga laps on tähtis, teda kuulatakse ning temast hoolitakse.
- Hommikuringis tehakse plaane eelolevaks päevaks: lapsed mõtlevad läbi, kas kellelgi on mõni töö pooleli ning õpetaja tutvustab lastele, millised tegevused ja uued vahendid sel päeval lapsi eest ootavad. Edasi kulgebki laste päev päevakava alusel. Muidugi ei puudu laste päevast õuesoleku- ja vaba mängu aeg.
- Rühmas töötamine eeldab täiskasvanutelt head meeskonnatööd. Planeerimisest võtavad osa kõik rühmaga seotud täiskasvanud ja ka lapsed.

14. LASTEIAIA ÕPPEAASTA ÜRITUSTE NING MUUSIKA- JA LIIKUMISTEGEVUSTE PLAANID

14.1. Lasteaia ühisürituste plaan

- Lasteaia ühisürituste plaan koostatakse töörühma poolt ning kinnitatakse iga õppeaasta alguses pedagoogilises nõukogus.
- Lasteaia ühisürituste plaani koostamisel lähtutakse lasteaia traditsioonilistest üritustest, rahvuslikest tähtpäevadest ja temaatilisest aastakavast.
- Lasteaia ühisürituste plaani kinnitab lasteaia direktor ja see lisatakse igal aastal lasteaia õppekavale.

14.2. Lasteaia muusika- ja liikumistegevuste plaan

- Lasteaia muusika- ja liikumistegevuste tegevuskavad on seotud rühmade tegevuskavadega ning lisatakse igal õppeaastal lasteaia õppekavale.
- Lasteaia muusika- ja liikumistegevuste saali tegevuste ajakava kinnitatakse iga õppeaasta alguses pedagoogilises nõukogus.
- Ajaline plaan on paindlik, st vajadusel võimaldab teha muudatusi.
- Muusika- ja liikumisõpetajad märgivad läbiviidud planeeritud tegevused rühma e-päevikusse Stuudium.

15. ÜLDÕPETUSLIKUD PÕHIMÕTTED

Üldõpetuse (integratsiooni) all mõistetakse õpetuse keskendumist lapse igapäevaste tegevuste, kogemuste ja huvide ümber. Õpetuse aluseks on **kodulooline vaatlusõpetus**.

- Üldõpetuse eesmärgid saavutatakse siis, kui kasutatakse mitmekesiseid ja paindlikke õppevorme. Eelistatavad on sellised õppevormid, mis tagavad lapse vaimsuse ja suhtlemisaktiivsuse, töörõõmu ja eneseteostuse.

Mis vaatluse vältel on esile toodud, seda väljendatakse keeleliselt, kinnitatakse lugemispalasid käsitledes, töötatakse läbi matemaatikas, kujutatakse mitmel viisil käega, kasutatakse luuletusi ja laule õppides, elatakse uuesti läbi dramatiseeringutes ning mängudes. (M. Tuul)

- **Eelkooliiga on lapsele harjutamise periood.** Laps harjutab ühte asja niikaua, kui on selle omandanud. Siit järeldub, et lapse vaimse tegevuse paneb liikuma terviklik õppetegevus, mis on keskendunud last ümbritsevale maailmale. Parem on harjutada ja korrata, kui palju uut õppida.
- Üldõpetuse olulisem joon, **integratsioon**, on tekkinud kasvatusteadlaste nõudest rajada õpetus lapsepsühholoogia. Integratsioon on õppeainete ühendamine tervikuks.

Integreerimisvõimalused on järgmised:

1. Aines endas: üks teema kasvab teisest välja või täiendab eelmist; aine piires tuleb teada, milline on sisu eelmistes vanuserühmades ja mis järgneb järgmistes vanuserühmades.

2. Ainete vahel:

- üht õppeainet ei saa eelistada teistele;
- tervikuna on tähtsad kõik õppeained omavahelistes seostes;
- üks aine toetab teist, aitab õpitut edasi arendada, kinnistada ning tervikliku teemakäsitletuse luua.

3. Tegevustes:

- erinevate tegevuste kaudu õpib ja areneb laps kõige paremini;
- tegevused on omavahel tihedalt seotud;
- üks tegevus kutsub esile teise.
- Kõiki neid erinevaid integreerimisvõimalusi arvestab lasteaed oma õppekava koostades ja õpetajad lähtuvad lasteaia õppekavast rühma tegevuskava ning õppematerjale koostades/ valmistades.
- Üldõpetuslik õppetöö korraldus aitab kaasa üksikõppeainete integreerimisele, aitab lastel paremini mõista ja väärtustada õpitavat, loob paremad võimalused lastel kriitilise ja loomingulise mõtlemise arenguks, kui eraldi õppeainete õpetamine.
- Õpetajale jätab üldõpetus rohkem vabadust õpetuse korraldamisel, kuigi teiselt poolt nõuab temalt rohkem järjekindlust, algatus- ja teovõimet. See aga tähendab kavakindlat ja läbimõeldud tööd.

Laste õpetamisel teemategevuse piirides saab välja tuua neli olulist etappi:

- õpetaja planeerib, mida laps peaks mõistma ümbritsevast keskkonnast;
- õpetaja selgitab välja erinevate tegevuste (vestlemine, joonistamine, mäng jne) abil laste teadmised antud teemast;
- õpetaja loob olukordi, kus laps saab mõelda ja mõtiskleda antud teemast;
- õpetaja dokumenteerib laste arengu, et hinnata, mida on lapsed õppinud ja kuidas arenenud.

Õppe- ja kasvatusvaldkondade integratsiooni tagab üldõpetuslik töö planeerimine. **Koduloopprintsüübist** lähtudes valivad õpetajad teemad eri valdkondadest. Teemade valikul toetutakse lähiümbrusele, looduslikule aastarütmile, rahvuslikele tähtpäevadele jm, mis aitavad lapse elu ja ümbritsevat keskkonda tundma õppida, kujundada arusaamist maailmast ning toetuvad lapse kogemustele ja lapsevanema soovidele.

- Rühmaõpetajad, tundes oma rühma lapsi, lähtuvad lapse elu ja ümbritseva keskkonna teemasid valides ja käsitledes järgmistest põhimõtetest:
 - kergemalt raskemale;
 - lähemalt kaugemale (laps – kodu – kodukoht – kodumaa – maailm);
 - üksikult üldisemale (mina – sina – meie – nemad).
- On oluline, et laps saaks üht teemat kogeda eri meeltega ning saab kasutada ja rakendada ühes või teises valdkonnas õpitut ka teistes tegevustes ja olukordades. Nii käsitletakse lapse elu ja ümbritseva keskkonna teemasid loogilises järjestuses ning üks tegevus tuleneb teisest ja kutsub esile järgmise.
- Rühmaõpetajad integreerivad õppe- ja kasvatusvaldkondi olenevalt lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevatest teemadest ning koostavad vajadusel teemamappe, järgides rühma tegevuskava temaatilist aastaplaani.

15.1. Teemamappide kasutamine õppe- ja kasvatustöös

Teemamapid:

- aitavad õpetajal süsteemselt rakendada planeeritud õppe- ja kasvatustööd;
- sisaldavad piisavalt teavet ja materjale antud teema käsitlemiseks ning õppetegevuste läbiviimiseks;
- võimaldavad lähtuda lapse huvidest ja aktiivsusest, annavad võimaluse teha valikuid ja osaleda planeerimisel;
- teemamappe võib pidevalt täiendada;
- hea esitada vajadusel lapsevanemale, õppealajuhatajale jt süsteemse õppe- ja kasvatustöö materjalide kogumikuna.

Teemamappide sisu:

- lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlev põhiteema ja alateemade nimetused;

- kirjanduspalad, jutud jm;
- luuletused, liisusalmid, mõistatused jm;
- töölehed, töövihikute ülesannete juhendid ja näidised;
- pildimaterjal;
- erinevate õppemängude kirjeldused, milles on välja toodud: mängu nimi, mängu eesmärk, mängus kasutatavad vahendid, mängu käik.

16. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID, PÕHIMÕTTED, SISU NING LAPSE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI

16.1. MINA JA KESKKOND

Peamised suunitlused

Väikese lapse arengus on olulisel kohal tema ise ning tema lähim ümbrus. Laps õpib lähtuvalt temast endast ja ümbritsevast keskkonnast. Valdkond „Mina ja keskkond“ toimib teematerviku põhimõttel, mis võimaldab teemade, valdkondade ja eri tegevuste ulatuslikku integratsiooni rühmade tasandil lähtuvalt lapsest.

Üldteemad: *terviklik mina; tervislik eluviis; üldinimlikud väärtused; kombed ja traditsioonid; elukeskkond; taime- ja loomariik; inimene ja loodus; turvalisus.*

Üldeesmärkideks on, et laps:

- mõistab ja tunneb ümbritsevat maailma terviklikult;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- väärtustab nii eesti kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ja ohutult;
- väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, kuulates, nuusutades, maitstes ja kompides;

- lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ning märgatust ja kogetust järeltõlge tegema;
- suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Valdkonna õppesisu

Mina ja keskkonna õpetamise põhiosad on:

- **Sotsiaalne keskkond:** mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
- **Looduskeskkond:** kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
- **Tehiskeskkond:** ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

16.1.1. Sotsiaalne keskkond

Peamised suunitlused

Luuakse sotsiaalseks suhtlemiseks soodne keskkond, et kujundada heasoovlikkust nii täiskasvanute kui ka eakaaslaste vastu (abivalmidus, kaastunne, sõbralikkus nii mängus, töös kui ka igapäevatoimingutes). Luuakse olukordi eesti rahvatraditsioonide ja -kommete omandamiseks (suhtlemine erinevate põlvkondadega, rahvakalendri tähtpäevade tähistamine).

Üldeesmärkideks on, et laps:

- väärtustab eesti rahvakultuuri traditsioone;
- märkab nähtusi ja muutusi looduses ning esitaks märgatu kohta küsimusi;
- väärtustab loodust ja keskkonda hoidvat ning säästvat mõtteviisi;
- omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;

Soovituslikud teemad:

- Alljärgnevad teemarühmad on jaotatud tinglikult ja nende alateemasid võib omavahel siduda. Teemad, nagu maailmgi meie ümber, on omavahel seotud ja sõltuvuses. Lasteaed saadab last teel selle maailmaga tutvudes, tutvustades talle sidusalt erinevaid teemasid ning kuulates ja kuulates, mida laps ise sellel teel märkab.

- Nädala lõikes antud teemade puhul koostab iga rühma õpetaja, võttes aluseks rühma laste vanuse ja arengu, oma rühma tegevuskava, kus vastavalt vajadusele laiendab või kitsendab teemat.

Mina ise

- **Mina** – nimi, poiss/tüdruk, vanus, sünnipäev, laps kasvab, lapsepõlv, enesetutvustus, lapse õigused ja kohustused;
- **Suhtumine erinevustesse** – keeleline-, rassiline-, kultuuriline erinevus, erivajadusega inimene;
- **Perekond ja sugulased** – ema, isa, õde, vend, onu, tädi, vanavanemad, lähisugulased, erilaadsed pered, lapse roll perekonnas;
- **Kodu** – kodumaja ja aadress, kodukoht: maa, linn, küla, alev, tänav; kodused tegevused; loodus;
- **Lasteaeg** – lapsed, õpetajad, suhted: ühiskonna minimudel ja selle toimimine;
- **Eluring** – sünd, surm, laps, täiskasvanu, noorus, vanadus;
- **Aeg** – aasta, kuu, nädal, päev, tund, minut, sekund; varem, hiljem; eile, täna, homme; õhtu, hommik; päev, öö; kellaaeg.

Minu tegevused

- **Soovid ja kohustused** – kelleks tahan saada;
- **Vaba aeg ja tööaeg** – puhkus ja töö;
- **Lasteaeg** – lapsed, õpetajad, kaaslased, suhted;
- **Töö** – töö ja puhkus, vastutus ja kohustus, töö ja tasu, raha;
- **Elukutsed** – vanemate elukutsed, kelleks tahan saada; töövahendid ja -riistad;
- **Raha** – töö ja tasu, euro, sent, paberraha, münt, raha väärtus.

Minu ümbrus

- **Sõber** – minu sõbrad;
- **Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid** – viisakusväljendid, abivalmidus, armastus, turvalisus, tähelepanelikkus, sõprus.
- **Tuttav** – perekonnatuttavad, tutvuste sobitamine;
- **Naaber** – minu naabrid, naaberriigid, naabrite vahelised suhted;
- **Kool** – lapsed ja õpetajad, õppimise koht, lasteaia ja kooli erinevus.

Minu maa

- **Maa minu ümber** – loodus, asukoht, lähemad naaberriigid;
- **Linn ja maa** – loodus, liiklus, loomad;
- **Liiklus, mina ja teised** – liikleja, liiklusmärgid, liikluseeskirjad;

- **Sünnimaa, kodumaa, isamaa** – rahvus ja emakeel; rahvussümbolid;
- **Tähtpäevad/ pühad** – traditsioonid ja kombed minu kodus, minu ja teiste ümber; rahvakalendri tähtpäevad, nende seos loodusega; riigipühad, rahvusvahelised pühad;
- **Naaberriigid** – asukoht kaardil, keel, tavad, sümbolid;
- **Maailma maad** – gloobus, inimesed mujal maailmas, olulisemad traditsioonid.

16.1.2. Tervisekasvatus. Mina ja tervis

Peamised suunitlused

Tervise hoidmist ja tugevdamist tuleb õppida ja õpetada. Terviseõpetus on tervikprotsess, see on laste, lasteaia personali ja lastevanemate vaheline koostöö laste tervise säilimise ja tugevdamise nimel.

Terviseõpetuses ja -kasvatuses lähtume kolmest põhiprintsiibist:

- lapse arengule ja tervisele soodsate tingimuste loomine;
- tervislike harjumuste kujundamine;
- koostöö arendamine ja tugevdamine laste, lasteaia personali ja lastevanemate vahel tervislike harjumuste kujunemisel.

Kuna terviseõpetus ja -kasvatus on protsess ning eesmärk on kujundada laste positiivset suhtumist enda ning kaaslaste tervisesse, peab tegevus olema järjepidev. Pakutavad teadmised ja nende omandamine on lapsele huvitav mänguline tegevus. Terviseõpetuses käsitletakse võimalik kasutada väga erinevaid materjale ja vahendeid sõltuvalt alateemast ning integratsioonist teiste tegevusvaldkondadega. Iga rühmaõpetaja kavandab oma rühma tegevused nii, et terviseõpetuses käsitletakse regulaarselt erinevates õppe- ja kasvatusgevustes kogu õppeaasta vältel. Oluline on, et lapses kujuneksid tervislikud harjumused, millega loome eeldused toimetulekuks elus tervist kahjustamata.

Üldesmärkideks on, et laps:

- väärtustab enda ja teiste tervist, käitub tervislikult ning ohutult;
- teab, mida on vaja teha selleks, et olla ja jääda terveks;
- omandab elementaarsed eneseteenindamisoskused (kätepesu, juuste kammimine, tualetis käimine jm);
- teab, millised ohud võivad tekkida erinevates situatsioonides ja keskkondades ning oskab vastavalt käituda.

Soovituslikud terviseõpetused:

- **Inimkeha** – kehaosad; meelelundid, aistingud (kuulan – kuulen, vaatan – näen, tunnen); süda ja kopsud ning nende ülesanne; tüdruk ja poiss;

- **Haigus, haige keha** – inimese tervis, haigus, inimese tervist mõjutavad tegurid (ohud liikluses, looduses, kodus), vitamiinid;
- **Tervisekäitumine** – tervislik toitumine; eakohane ja kehaline aktiivsus; puhkus, uni;
- **Meeldivad suhted** – hea tuju, teistega arvestamine;
- **Riskikäitumine** – vägivald, ohtlike olukordade loomine, ebatervislik toitumine, vähene kehaline aktiivsus;
- **Tervise väärtustamine** – tervis (vaimne, emotsionaalne, sotsiaalne, füüsiline), sport, sportlikud eluviisid, trennid, liikumine;
- **Hügieen** – isiklikud hügieenitarbed ja nende kasutamise reeglid, pesemise tähtsus ja regulaarsus; hügieeni olulisus haiguste ärahoidmisel; ümbruse korrastamine ning keskkonna puhtuse eest hoolitsemine;
- **Hammaste tervis** – hammaste hooldamise vahendid, terve hammaskonna hoidmine (tervislik toitumine, regulaarne hammaste läbivaatus hambaarsti juures, regulaarne ning õige hammaste harjamine/ pesemine);
- **Tervislik toitumine, tervislik ja ebatervislik söök** – toidu vajalikkus lapse arengule ja tervisele; erinevad toiduained ja toiduainete rühmad, toiduainete päritolu; tervisliku toitumise põhimõtted, taldrikureegel; toidupüramiid, lapse arengule ja tervisele esmatähtsad toiduained igapäevases toidus; lauakombed;
- **Ohutus ja turvalisus** – ohud erinevates situatsioonides ja keskkondades (liikluses, kodus, lasteaias, looduses), turvaline käitumine ohtlikus situatsioonis, hädaabinumber ja selle kasutamine; oskuslik tegutsemine eksinuna metsas, linnas jm, turvalise käitumise reeglid; keeldumine last ohustavatest tegevustest;
- **Esmaabi algõpetus** – lihtsamad esmaabivõtted.

16.1.3. Looduskeskkond

Peamised suunitlused

Loodus- ja keskkonnateemade käsitus toimub süsteemipäraselt aastaaegade õpetamise kaudu, mis võimaldab tutvustada loodust iseloomustavaid rütmilisi muutuseid. Aastaaegade muutuste vaatlemisel, õppekäikude läbiviimisel jne hõlmatakse kogu looduslik kompleks – vastava aastaja tüüpilised tunnused ning sellega seotud inimese tegevuse muutumine.

Märksõnad: kodukoha loodus, kodupaiga mets- ja koduloomad, paiga- ja rändlinnud, taimed, seened ja putukad ning veekogud ja -elanikud;

Üldeesmärkideks on, et laps:

- väärtustaks keskkonda hoidvat mõtteviisi;
- märkaks nähtusi ja muutusi looduses;
- tajuks elusorganismide ja keskkonna vahelisi suhteid;
- saaks aru inimeste ja loomade arengust, teaks erinevatest rassidest;

- omaks tõest kujutluspilti maakerast;
- tunneks ära erinevaid taimi, puid, põõsaid, seeni, marju.

Soovituslikud looduskeskkonna teemad:

- **Kodukoha loodus** – kodupaiga loomad, taimed, putukad, veekogud:
 - loomade ja putukate mitmekesisus, iseloomulikud tunnused, elupaigad ja eluviisid, nende välimus; öö- ja päevaloomad, loomade käitumine eri aastaegadel, järglaste kasv ja areng; põhja- ja lõunamaa loomad;
 - linnud, kodu- ja metslinnud, põhja- ja lõunamaa linnud, öö- ja päevalinnud, lindude käitumine eri aastaegadel, pesa ehitamine, väliskuju, järglaste kasv ja areng;
 - kodukoha puud, põõsad, rohhtaimed, nende mitmekesisus; iseloomulikud tunnused, kasvukohad ja vajadused; nende välimus, kasv ja areng; muutused aastaegade rütmis;
 - veekogude erinevused; veekogud eri aastaegadel, erinevate ilmaoludega, erinevatel päevaosadel; veekogu taimestik ja loomastik;
 - elu erinevatel aastaegadel ja erinevates elukeskkondades (maismaa, vesi, õhk, muld), eluks vajalikud tingimused;
- **Muutused looduses** – aastaegade vaheldumine ja selle rütmilisus, muutused taime- ja loomariigis:
 - aasta ja aastaajad (kevad, suvi, sügis, talv), aastaegade vaheldumine;
 - inimeste riietus, töö, tegevused ja laste mängud eri aastaegadel;
 - ilmastikunähtused (vihm, udu jne);
 - öö ja päev, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses;
 - ilmapuutuste mõju taime- ja loomariigile, inimestele;
- **Elus ja eluta loodus** – valgus, soojus, vesi ja maa, nende tähtsus inimeste, loomade ja looduse jaoks:
 - eluskooslused: mets, soo, raba, niit;
 - eluks vajalikud tingimused (valgus, soojus, niiskus, muld, toitained mullas);
 - loomade ja taimede kohastumine (kaitseväärtus, toitumissuhted, pesitsuse iseärasused jne).
- **Inimese mõju loodusele** – mina ja loodus, loodushoid, looduskaitse, säästlikkus looduses:
 - tööd looduses;
 - esivanemate looduskäsitus ja rahvakalender;
 - looduse ja loodusvarade väärtustamine;
 - inimtegevuse mõju loodusele; inimese mõju loodusele säästmist või raiskamist arvestades; lastele jõukohased säästmise ja loodusest hoolimise tegevused.

16.1.4. Tehiskeskkond. Liikluskasvatus

Peamised suunitlused

Koolieelses eas toimub lapse ohutu käitumise põhitõdede omandamine täiskasvanu (lapsevanema, õpetaja jt) eeskujul. Liiklus on osa meie igapäevasest elust. Liikumisevajadus ja -ala laieneb kiiresti ning koolieelik liigub juba üsna suurel alal. Et laps võiks liikuda turvaliselt, selleks vajab laps toetust ja suunamist. Täiskasvanute ülesandeks on harjumuste kujundamine, mis oleksid kogu elu jooksul lastele kasulikud. Lasteaialaps peab ennast tundma ohutult kodu ja lasteaia ümbruses – talle tuttavas keskkonnas. Samuti peab laps olema teadlik erinevatest liiklusvahenditest ja nende liikumise omapärast.

Liiklusõpetus ja -kasvatus on eesmärgistatud, integreeritud ja süsteemne protsess, mille käigus laps omandab vajalikud algteadmised, oskused ja harjumused. Liiklusõpetus toimub jooksvalt kogu õppeaasta jooksul, toimuvad vastavad teemapäevad (võimalusel koos liiklusinspektoritega), õppekäigud lähiümbruses, maanteel jm. Oluline on õpetada lapsed üksteisega arvestatavaks liiklejaks, kellel on ohutu liiklemise harjumused, liikluskeskkonna tajutav ja teadmised ja oskused, mis toetavad ohutust erinevates liiklusolukordades.

Märksõnad: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- väärtustaks enda ja teiste tervist ning püüaks käituda tervislikult ja ohutult;
- mõistaks ja tunnetaks ümbritsevat maailma terviklikult;
- väärtustaks keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- oskaks arvestada teiste liiklejatega, teaks, millised on liiklemise harjumused ja liikluskeskkond;
- kujuneks liiklemisoskus, mis toetab toimetulekut ja ohutust erinevates liiklusolukordades.

Soovituslikud tehiskeskkonna teemad:

- **Ehitised** – tehakse tutvust ehitistega, mis ümbritsevad lapse igapäevast keskkonda:
 - kodumaja, lasteaed;
 - peale hoonete on veel teisigi ehitisi (sillad, teed, aiad jm);
 - olulisemad teenindusasutused (kauplus, juuksur, politseinik, postkontor, teater, kino jm);
 - erinevad ehitised, nende otstarve, millest neid tehakse;
 - ehitiste võrdlemine (loomalaut, postkontor jm);
 - käitumine avalikes kohtades ja ühiskondlikes hoonetes (poes, teatris jm);
- **Kodumasinad:**

- kodus kasutusel olevad abivahendid, millega laps kokku puutub;
 - nende vajalikkus, ohutu kasutamine;
 - kodutööd vanasti, kui kodumasinaid ei olnud;
 - vana- aja tööriistad.
- **Jäätmed:**
 - jäätmed – osa meie igapäevast;
 - prügi ja selle sorteerimine;
 - säästlik tarbimine (riided, mänguasjad, toit, pakendid jm);
 - võimalused, kuidas vähem jäätmeid tekitada (taaskasutus, kompostimine).
- **Sõidukid:**
 - erinevad ühissõidukid (buss, troll, tramm, takso, laev ja lennuk);
 - ühissõidukis käitumine (sõidupilet), sõidukist väljumine (ei jookse sõiduki eest ega tagant sõiduteele jne);
 - teetöömasinad (tänavapuhustusauto, teerull, liivapuistur, sahk);
 - prügi- ja kraanaauto, veo ja sõiduauto tööülesanded;
 - põllumajandustehnika (traktor, kombain, ekskavaator), lisaagregaadid, liikumine teedel (maal);
 - eriotstarbelised sõidukid (tuletõrje-, kiirabi-, politsei- ja päästeteenistuse autod) tänaval, tööülesanded, vajalikkus.
- **Ohutu liiklemine:**
 - valgusfoor ja tänava ületamine – ümartuledega foor (punane, kollane, roheline); jalakäijate foor (punane, roheline), foori ülesanne, tulede süttimise järjekord, nende tähendus;
 - liiklusmärgid – liiklusmärgid, mis asuvad ümbruskonnas, kus laps liigub; liiklusmärkide tähendus („Ülekäigurada”, „Kõnnitee”, „Jalgrattatee”, „Bussipeatus”, „Arstiabi”, „Õueala” jm) ja nende otstarve;
 - sõidu- ja kõnnitee, teepeenar; liiklemine jalakäijana kõnniteel ja teepeenral; sõidutee ületamine linnas ja maal, ristmiku ja raudtee ületamine;
 - liiklemisohud erinevates ilmaoludes (vihm, tuisk, jää, ere päike, tolm jm);
 - turvavarustus – erineva kuju ja suurusega helkurid (helkurpaelad, rippuv prismahelkur, peegelduva pinnaga kummipael), helkuri kasutamise vajalikkus; turvavöö vajalikkus sõidukis;
 - jalgratta, rulluisude ja rulaga sõitmine – nõuded jalgrattale, turvavarustus (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed), tänava ületamine, ohutud paigad.

16.1.5. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 2 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol;
- reageerib oma nimele;
- tunneb ära oma pereliikmed;
- teab, kus on rühma mängu-, magamis- ja söögikoht ning pesemisruum ja WC.

Mina ja tervis, terviseõpetus ja -kasvatus

- osutab küsimisel peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale, kõrvadele;
- osutab küsimisel erinevatele toiduainetele.

Looduskeskkond

- näitab loodusest erinevaid objekte (puu, lill, kivi vms);
- osutab tuntumatele elusolenditele (kass, koer, putukas, kärbes jm).

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- osutab lähiümbruses mõningatele ehitistele;
- osutab tänaval autodele, bussidele.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 - 3 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis või fotol;
- ütleb küsimisel oma eesnime;
- reageerib oma nimele;
- ütleb küsimisel oma ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedega;
- oskab öelda oma sugu (poiss/ tüdruk);
- eristab ja osutab, kes on naine/ tädi, mees/ onu, laps;
- nimetab küsimisel oma mängukaaslaseid, õpetajaid;
- nimetab küsimisel oma perekonna liikmed ning kodus olevaid loomi;
- matkib lihtsaid töövõtteid (nuku toitmise, auto rooli keeramine jne);
- matkib täiskasvanu tegevusi;
- paneb täiskasvanu eeskujul asjad omale kohale tagasi;
- lohutab vajadusel täiskasvanu eeskujul mängukaaslast (kallistab või teeb pai);

- reageerib enda käitumisele suunatud keelule (nt lükkamine/ tõukamine ja löömine, hammustamine), lõpetades vastava tegevuse.

Mina ja tervis, terviseõpetus ja -kasvatus

- osutab küsimisel peale, kätele jalgadele, silmadele, suule, ninale, kõrvadele;
- osutab ja nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid (seep, vesi, käterätik);
- nimetab ja osutab küsimisel erinevatele toiduainetele.

Looduskeskkond

- näitab loodusest ja pildilt erinevaid objekte (puu, lill, kivi vms);
- leiab ja nimetab tuntumaid elusolendeid (kass, koer, putukas, kärbes jm);
- teab ja nimetab ilmastikunähtuseid (vihm, lumi, jää, tuul, päikesepaiste, porilomp jm).

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- nimetab lähiümbruses mõningaid ehitisi (maja, lasteaed, pood jm);
- näitab hoonete osi (katus, aken, uks jm);
- nimetab ja osutab tänaval autodele, bussidele ning eriotstarbelistele masinatele;
- näitab tänaval ülekäigurada ja valgusfoori;
- paneb prügi prügikasti.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- ütleb küsimisel oma ees- ja perekonnanime;
- suudab vastata õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk;
- oskab nimetada pereliikmeid: ema, isa, õde, vend;
- teab õdede ja vendade nimesid;
- nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi;
- ütleb küsimisel oma vanuse aastate arvuna või näitab seda sõrmedega;
- nimetab küsimisel oma rühmakaaslaste ning rühmatöötajate nimesid;
- tunneb peamisi rühma reegleid;
- järgib kokkulepituid reegleid (räägib vaikselt, jookseb selleks ettenähtud kohas jm);
- selgitab küsimisel, kes on sõbrad ning põhjendab, miks peab sõpra hoidma.
- meelde tuletamisel tänab, palub, tervitab ja jätab hüvasti;
- täiskasvanu meelde tuletamisel ja suunamisel märkab teise lapse emotsioone, vajadusel lohutab, palub vabandust;
- nimetab riigi nime, kus ta elab;

- nimetab oma linna nime, kus ta elab;
- nimetab küsimisel erinevaid elukutseid nende tegevuse alusel (pagar küpsetab saia, arst ravib);
- suudab nimetada küsimise korral pühadega seotud tegevusi;

Mina ja tervis, terviseõpetus- ja kasvatus

- teab millised tegevused on tervislikud ja millised mitte;
- peseb ja kuivatab käsi ilma abita; teab, miks enne sööki ja pärast WC-s käimist peab käsi pesema;
- nimetab erinevaid kehaosi;
- tuleb toime riietumisega, vajadusel palub abi;
- nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud;
- nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi;
- nimetab erinevaid toiduaineid;

Looduskeskkond

- nimetab tuttavaid puu- ja köögivilju, teab, mida nendest valmistada saab;
- oskab küsimise korral eristada ööd (on pime) ja päeva (on valge);
- kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (vihma sajab, päike paista, tuul puhub);
- tutvub mõistetega *talv*, *kevad*, *suvi*, *sügis* ja kirjeldab aastaaegadele iseloomulikke tunnuseid;
- kirjeldab, mis juhtub lehtpuudega sügisel, kevadel;
- eristab okaspuid lehtpuudest;
- nimetab kevadel/suvel/ sügisel kasvavaid lilli;
- oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, mesilane, kärbes, sääsk vm);
- nimetab tuntud loomi, nende iseloomulikumaid tunnuseid, matkib nende häälsusi;
- nimetab tuntumaid linde ja lindude kehaosi;
- selgitab küsimisel, miks jää ja lumi muutuvad veeks;
- teab, kuidas käituda looduses seda kahjustamata;
- põhjendab, miks visatakse praht prügikasti.

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- küsimise korral nimetab kodus kasutatavaid kodumasinaid ja -elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm);
- teab liiklusvahendeid (auto, rong, buss, lennuk, laev jt) ja eriotstarbelisi sõidukeid;
- põhjendab helkuri kandmise vajadust;

- teab valgusfoori ja tulede tähendust (punane, kollane, roheline);
- teab mõisteid sõidutee, kõnnitee; teab, et enne sõiduteele astumist tuleb peatuda;
- tunneb mõningaid liiklusmärke, teab liiklusmärkide tähtsust (aitavad ohutult liigelda);
- teab, et jalgrattaga sõites tuleb kanda kiivrit.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 - 5 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- ütleb vastuseks nime küsimisele oma nime, perekonnanime ja vanuse;
- nimetab oma pereliikmeid ja räägib nende kodustest toimetustest;
- palub ja tänab meeldetuletusel, kasutades sõnu *palun, tänan, aitäh*, tervitab ja jätab hüvasti;
- ütleb küsimisel oma kodulinna nime ja kirjeldab lähemat koduümbrust;
- tunneb Eesti lippu ja hümnit;
- tunneb rahvuslindu ja lille;
- nimetab rahvakalendri tähtpäevi,
- loetleb enimtuntud elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid ja teab, kellena töötavad tema ema ja isa;
- märkab eakaaslaste ja täiskasvanute tundeid ning lahendab konflikte täiskasvanu abiga.
- selgitab, milleks on igapäevaste reeglite täitmine vajalik;
- suudab täita täiskasvanu meelde tuletamisel lauakombeid;
- kirjeldab küsimisel, mille poolest inimesed on erinevad;
- abistab vajadusel nõrgemat ja püüab arvestada inimeste eripäradega.

Mina ja tervis, terviseõpetus- ja kasvatus

- nimetab erinevaid kehaosi ja osutab nendele; selgitab küsimisel, milleks on vajalikud *silmad, kõrvad, nina*;
- kirjeldab oma emotsioone;
- nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, kehaline aktiivsus, uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted jm);
- järgib lihtsamaid lauakombeid;
- nimetab tuttavaid köögi- ja puuvilju, mida peaks sööma ja teab nende kasutamisevõimalusi;
- nimetab kohti ja esemeid, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek, rattasõit ilma kiivrita);

- selgitab, et reeglid on vajalikud ohutuse tagamiseks;
- selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna;
- nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine jm) ja teab miks tekivad hambaaugud;
- selgitab, miks igal lapsel on isiklikud hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik jm).

Looduskeskkond

- nimetab taime osi ja teab, mida on vaja taimedele kasvamiseks;
- eristab okaspuid lehtpuudest, nimetab 1 - 2 leht- ja okaspuud;
- nimetab linnu kehaosi ja tuntumaid linde;
- teab, mis aastaajal lahkuvad ja saabuvad rändlinnud;
- kirjeldab erinevate loomade elupaiku ja -viise;
- nimetab 3 - 4 putukat;
- nimetab seene osi (kübar, jalg); nimetab mõnda söögi- ja mürgiseent;
- nimetab aastaaegu ning nendele iseloomulikke tunnuseid;
- teab aastaegade vaheldumise seost ilmastikuga;
- kirjeldab, kuidas jõuab prügi prügimäele; viskab jäätmed prügikasti.

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- suudab mõne sõnaga kirjeldada oma kodu;
- nimetab oma lasteaia ja rühma nime;
- kirjeldab lasteaia õueala;
- teab, millised kodumasinad on tal kodus ja oskab rääkida, mida nendega tehakse;
- põhjendab turvavarustuse vajalikkust ning teab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole;
- eristab mõisteid *sõidutee* ja *kõnnitee* ning põhjendab nende erinevust;
- teab, kuidas täiskasvanu eeskujul ületada ohutult sõiduteed;
- kirjeldab erinevaid sõidukeid;
- teab eriotstarbeliste sõidukite tähtsust, ülesandeid ja hädaabinumbrit 112;
- teab valgusfoori tulede süttimise järjekorda ning nende tähendust;
- tunneb lihtsamaid liiklusmärke;
- selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.

Õpioskused - Õppe- ja kasvatustegevuste tulemusel 5 – 6 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- teab oma ees- ja perekonnanime, sünnikuud;
- räägib oma pereliikmetest, räägib ühistest perekondlikest tegevustest (matkad/piknikud, sünnipäevad, tähtpäevad);
- nimetab küsimisel oma kodulinna, kodukohta; kodust aadressi;
- kirjeldab tuntumate rahvakalendri tähtpäevadega seotud kombeid, nimetab Eesti rahvustoite;
- selgitab, millal lipud heisatakse ja hümnid lauldakse; nimetab eesti rahvuslindu ja -lille;
- tutvub ja saab aru tähtsamate tähtpäevade tähistamisest lasteaias;
- nimetab 2 – 3 erinevat rahvust ja keelt;
- kirjeldab erinevusi enda ja oma sõbra vahel (silmade, juuste värv, pikkus jm);
- jutustab oma lemmiktegevustest;
- näitab oma käitumisega, et hoolimata erinevustest (puudega inimesed, teisest rahvusest inimesed) tuleb kõikidesse inimestesse suhtuda sõbralikult;
- loetleb erinevate elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid;
- teab raha otstarvet.

Mina ja tervis, terviseõpetus- ja kasvatus

- selgitab, kuidas hoida enda ja teiste tervist ning teab tervist kahjustavaid tegevusi;
- kirjeldab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemisvõtted, hambaarsti külastamine vähemalt 1x aastas jne);
- teab, millised toiduained on hammastele kahjulikud;
- nimetab toiduaineid, mida tuleb iga päev süüa, mis on tervisele kasulikud ja hambasõbralikud;
- nimetab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab;
- teab, et peale liikumistundi või higistamist on vajalik end pesta, niisked riided vahetada kuivade vastu;
- kirjeldab, kuidas ennast kaitsta negatiivsetes olukordades, mis võivad kahjustada tervist või olla eluohtlikud;
- nimetab erinevaid meeleelundeid (haistmine, kuulmine, nägemine jne) ja nende eripärasid;
- märkab ja mõistab enda ja teiste emotsioone;
- teab miks piimahambad ära tulevad;
- selgitab erinevate abivahendite (prillid, ratastool, kaldteed jm) vajadust;

Looduskeskkond

- kirjeldab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid;
- selgitab ilmastiku muutuste seost taimede, loomade ja inimestega;
- teab, millised tööd on iseloomulikud erinevatel aastaegadel;
- nimetab tuntumaid leht- ja okaspuid, loetleb puu osi (tüvi, võra, oksad).
- nimetab tuntumaid paiga- ja rändlinde, põhjendab, miks mõned linnud lendavad soojale maale;
- kirjeldab kaladele iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba jm);
- nimetab erinevaid veekogusid;
- teab, kuidas ja miks prügi sorteeritakse;
- teab, et looduse säästmiseks saab paljusid inimeste valmistatud esemeid taaskasutada.

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus;
- teab lasteaias olevate ruumide otstarvet;
- kirjeldab lasteaias õuealal kasutatavaid vahendeid ja nende otstarvet;
- kirjeldab kodumasinaid ja -elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte;
- kirjeldab, millistes olukordades kasutada hädaabinumbrit 112;
- kirjeldab turvavarustuse vajalikkust (turvavöö, turvatool, helkur, kiiver, põlve- ja randmekaitsmed jne);
- teab lapse jaoks vajalike liiklusmärkide tähendust;
- teab, et enne sõidutee ületamist peab peatuma, kuulama ja vaatama;
- teab, kuidas ohutult tänavat ületada (jalgratas käekõrval, valgusfoor, sebra).
- teab, kuidas ühissõidukis käituda;
- teab liiklusvahendite (sh. eriotstarbelised sõidukid) erinevust ja nende otstarvet;
- kirjeldab liiklemise ohtusid erinevates ilmastikuoludes.

Õpioskused - Õppe- ja kasvatustegevuste tulemusel 6 – 7 aastane laps:

Sotsiaalne keskkond

- tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
- kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused.

Mina ja tervis, terviseõpetus- ja kasvatus

- oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav;
- kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt.

Looduskeskkond

- kirjeldab kodukoha loodust, ilma, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele vajalikud;
- selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- nimetab enimtuntud põhja- ja lõunamaa loomi;
- nimetab erinevaid kalu;
- kirjeldab erinevaid veekogusid.

Tehiskeskkond, liikluskasvatus

- kirjeldab oma kodu ja selle sisustust, nimetab kõrvalhooneid ning nende otstarvet;
- kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita;
- kirjeldab oma teekonda kodust lasteaeda;
- nimetab hädaabinumbrit 112 ja oskab seda kasutada.

16.2. KEEL JA KÕNE

Peamised suunitlused

Keelt ja kõnet arendatakse kõikides tegevustes (olmetoimingutes, õppekäikudel, vestlustes, vaatlustel, mängudes, kunsti-, liikumise-, muusikategevustes jm). Igas tegevuses on kõnearenduslik osa. Kujundatakse laste oskust tulla toime igapäevasuhtluses kaasvestlejana, kuulajana, algatajana. Äratatakse huvi lugemise- kirjutamise vastu, kujundatakse lugemise- kirjutamise algoskused. Rikastatakse laste tundemaailma, pakkudes positiivseid elamusi lastekirjanduse ja muude eakohaste tekstide abil. Tutvustatakse lasteraamatuid ning tutvutakse teiste keelte ja erinevate kultuuridega. Julgustatakse last ennast väljendama, esinema. Toetatakse ja suunatakse last kõnes õige häälduse, õigete grammatiliste vormide ja lauseehituse kujunemisel.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Valdkonna õppesisu

Keel ja kõne õpetamise põhiosad on:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, vaatlemine, uurimine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.
- **Hääldamine** areneb keele- ja huultemängude, silbi- ja häälikumängude, diktsiooni- ja välteharjutuste läbiviimistega. Last ergutatakse harjutusi matkima, neis aktiivselt osalema.
- **Sõnavara** arendamine toimub erinevate sõnamängude abil: tegevuste, nähtuste, esemete ja nende omaduste nimetamine, sõnade tähenduse täpsustamine, sõnade moodustamine, liitmine ja tuletamine.
- **Vaatlemine ja uurimine** on praktiline tegevus, mis hõlmab kõiki õpitegevuse valdkondi ja lähtub nädala teemast. See on toetav tegevus, mis aitab omandada keelt ja kõnet, matemaatilisi ja käelisi oskusi. See põhineb praktilisel tegevusel ja kõikide meelte (haistmine, maitsmine, nägemine, kuulmine ja kompimine) kaasamisel.
- **Jutustamise** arendamine toimub olu- ja saripiltide abil; sündmusest või vahetust praktilisest tegevusest jutustamisega.
 - Esemete, olendite ja nähtuste kirjeldamine;
 - lavastusmängud;
 - ümberjutustused;
 - jutukeste täiendamised: lõpp, algus, pealkiri.

- **Lugema ja kirjutama** õppimine algab raamatuga tutvumisest ja lapsele ettelugemisest. Lapsel tekib ettekujutus tekstist, lausest ja sõnast. Järgneb sõnades häälikute eristamine ja nende järjekorra määramine.
 - Sõnade võrdlemine häälikkoosseisu alusel;
 - häälikute võrdlemine kõlavuse alusel;
 - tähtede õppimine ja sõnade kokku lugemine;
 - loetud sõna kontrollimine tähenduse järgi;
 - kirjatehnoloogilised harjutused erinevate vahenditega.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
- mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

16.2.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 2 aastane laps:

- kasutab üksikuid lühikesi 1 – 2 silbilisi sõnu (umbes 20 - 50);
- kasutab konkreetse tähendusega nimi- ja tegusõnu (näu *pro* kiisu, anna, opa *pro* võta sülle), ase- ja määrsõnu (siia, seal, nii);
- mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas situatsioonis;
- vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta;
- kasutab suhtlemisel peamiselt mitteverbaalseid vahendeid (žestid, miimika) koos häälitsuse või üksikute sõnadega;

- mõistab ja täidab lühikesi (2 – 4 sõnalisi) korraldusi tuttavas situatsioonis;
- kuulab erinevaid helisid ja otsib heli või hääle tekitajat (mis tegi sellist häält?);
- matkib häälightsuste ja liigutustega lihtsamaid sõrmemänge/ liisusalme;
- laob juhendamisel lihtsamaid nupupuslesid.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 - 3 aastane laps:

- kasutab konkreetse tähendusega lihtsamaid sõnu;
- hääldab sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid: a, e, i, o, u, p, m, t, l;
- hääldab õigesti mõnda lühikest sõna;
- kasutab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas situatsioonis;
- suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal;
- vastab täiskasvanu küsimusele, korraldusele 1 – 2 sõnalise ütlusega;
- osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausega;
- oskab kasutada peamisi viisakusväljendeid (palun, aitäh);
- kommenteerib enda tegevust esemetega;
- kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1 – 2 sõnalisi lauseid (Miku õue p.o Mikk tahab õue minna);
- kordab ja matkib järele lihtsamaid sõrmemänge/ liisusalme;
- nimetab tegevusi pildil;
- keerab ükshaaval raamatulehti;
- laob lihtsamaid nupupuslesid.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

- algatab ise suhtlust; suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostevuses;
- mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega;
- kirjeldab pildil olevat tegevust; vastab lihtsatele küsimustele;
- oskab lühikest aega tähelepanelikult kuulata;
- mõistab ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3 – 5 sõnalisi lihtlauseid, sh koondlauseid;
- mõistab ja kasutab kõnes mõningaid üld- ja liiginimetusi, objektide osade, detailide nimetusi; kasutab kõnes mõningaid liitsõnu;

- hääldab sõnades õigesti ja selgesti enamikke häälikuid ning lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid;
- suudab vaadata üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte;
- tekib huvi tähtede vastu;
- matkib kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga;
- loeb peast kuni nelja realisi luuletusi;
- täidab lihtsamaid rolle lavastustes.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 - 5 aastane laps:

- algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi, annab hinnangu kaaslaste tegevusele;
- mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega; annab kuuldu teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausetega;
- kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm);
- kasutab kõnes üldmõisteid, omadus- ja tegusõnu;
- kuulab ettelugemist, olles hiljem vestluses aktiivne (küsub, osutab pildile);
- kasutab õigesti viisakusväljendeid;
- kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust;
- kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid;
- kasutab kõnes õigesti enamikke käändevorme;
- kasutab kõnes *-nud* ja *-tud* kesksõnu (nt söödud – söönud); üldistab sõnu arvus (karud söövad) ja käändes (ilusale lillele; punase palliga); kasutab kõnes õigesti enamikke nimisõna käändevorme mitmuses (ilusatel lilledel) ja tingivat kõneviisi (saaksid, teeksid);
- kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (lühike – pikk); aega väljendavaid nimisõnu (hommik, päev jne); moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt tikkudest maja – tikumaja);
- hääldab õigesti tuntumaid võõrsõnu (foto, banaan, direktor jne);
- 4-5 aastaseks: määrab õigesti häälikute asukoha sõnades.
- suudab eristada sõnas häälikut, nt leida algus- või lõpuhääliku; tekib huvi tähtede vastu;
- uurib ise raamatuid; tunneb mõningaid tähti;
- oskab kirjutada oma nime joonistähedega; kirja eelharjutused: vertikaal- ja horisontaaljooned, kald- ja kaarjooned; kasutab õiget kirjutamisasendit ja pliiatsihoidu;
- loeb peast liisusalme ja luuletusi;

- täidab rolle lavastustes.

Õpioskused - Õppe- ja kasvatustegevuste tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta; kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist; püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega;
- mõistab teksti ja annab edasi kuulnud teksti (nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste abil;
- jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega; jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega *ja siis, siis, ja*;
- kasutab kõnes saava ja rajava käände vorme (saab lauljaks, jookseb kivini) ja kasutab umbisikulist tegumoodi (mida tehakse? mida tehti?);
- häälib 1 – 2 silbilisi sulghäälikuteta ja häälikuühenditeta sõnu;
- kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu *eile, täna, homme*; mõningaid samatähenduslikke sõnu (jookseb, lippab, sibab);
- kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu;
- jaotab sõnu häälikuteks, määrab õigesti häälikute järjekorda sõnades ning seostab häälikud tähtedega; loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (sildid, poe- ja tänavanimed) ja teab, et lause koosneb sõnadest;
- joonistab joontega ruudulisse vihikusse mustreid; kirjutab joonistähti;
- oskab leida riimuvaid sõnu, loeb luuletust ja lavastuse teksti koos kaaslasega, dialoogina;
- oskab küsimuste abil lauseid laiendada.

Õpioskused - Õppe- ja kasvatustegevuste tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida, sh mõistab kaudseid ütlusi (Ruumis on aken lahti – Pane aken kinni);
- suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- jutustab pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid; loob fantaasiajutukesi;
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- kasutab kõnes õiget lauseehitust ning kõiki käände- ja pöördvorme ainsuses ja mitmuses;
- kasutab kõnes antonüüme ja sünonüüme;

- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;
- hääldab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- tunneb tähti ja veerib kokku 1–2 silbilisi sõnu, tunneb kirja pildis ära mõned sõnad;
- kirjutab joonistähedega 1–2 silbilisi sõnu õigesti järjestatud tähtedega;
- teab peast emakeelseid luuletusi ja laule ning osaleb lavastustes;
- räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta; kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist; püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega.

16.3. EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

Peamised suunitlused

Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagatakse eesti keele õpe. Eesti keele õppe eeldatavate tulemuste kavandamisel arvestatakse nii laste arengutaset, vanust kui ka eesti keele õppe mahtu ning metoodikat.

Laste eesti keele õpet alustatakse koheselt lapse laseaeda saabudes, kas:

- eraldi keeletegevuste kaudu;
- keeleõpet teiste tegevustega lõimides, millele võib lisanduda eesti keele tugiõpe (logopeed);
- keelekümluse metoodikat rakendades;

Erivajadustega lapsele koostatakse eesti keele kui teise keele õpetamiseks vajadusel individuaalne arenduskava.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna õppesisu

Eesti keele kui teise keele õpetamise põhiosad on:

- kuulamine;
- kõnelemine;
- Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (ümbritsevad esemed jm);
- pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
- korraldatakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
- valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- rõhutatakse õige kõne mudelite kasutamist ning osutatakse vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

6.3.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel:

- mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
- tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
- saab aru korraldustest ja toimib vastavalt;
- saab aru lihtsast küsimusest ning vastab sellele õpitud sõnavara piires;
- kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
- teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
- oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid, tuntud inimesi, sümboolikat;
- julgeb suhelda.

16.4. MATEMAATIKA

Peamised suunitlused

Laps alustab juba väiksena esemete vaatlemist ning tunnetamist kõigi meeltega. Ümbritsev maailm koosneb esemetest ja nähtustest. Laps õpib esemeid kirjeldama: algul õpetaja abiga, hiljem iseseisvalt ning järjest detailsemalt. Matemaatikast arusaamine tugineb reale käelistele, sõnalistele ja mõttelistele tegevustele, mille abil laps hakkab ruumis ja ajas orienteerumisel kasutama erinevaid oskussõnu. Matemaatika õppesisu koosneb järgmistest põhitegevustest: loendamine, järjestamine, rühmitamine, samaväärse hulga moodustamine, hulga püsimine, mõõtmine, terviku ja osa võrdlemine ning modelleerimine.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- rühmitab esemeid 1 – 2 tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Valdkonna õppesisu

Matemaatika õpetamise põhiosad on:

- värvused (nimetamine sõnadega, leidmine ümbruskonnast, toonide eristamine);
- hulgad (rühmitamine, sorteerimine, võrdlemine), loendamine, arvud (järgarvud), numbrid, arvutamine (liitmine, lahutamine, matemaatilised jutukesed, tekstülesanded);
- suurused ja mõõtmine (esemete järjestamine suurustunnuste järgi, igapäevaelus kasutatavad pikkus, massi- ja mahumõõdud, rahaühikud);
- geomeetrilised kujundid (tasapinnalised ja ruumilised kujundid, näidiste/ jooniste järgi konstrueerimine);
- orienteerumine ajas (ajamõisted, nädalapäevad, aastaaegade ja kuude nimetused, kella kasutamine);
- orienteerumine ruumis ja tasapinnal (asukoha määramine, kohamõisted).

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- innustatakse last ümbritsevate nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama ning selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemete vahelisi seoseid, leiab esemetes erinevusi ja sarnasusi ning oskab neid järjestada, rühmitada ja loendada;
- harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ning kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, ergutades sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut.
- suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm).
- toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist erinevates objektides sarnaste ja erinevate tunnuste ning omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

16.4.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 2 aastane laps:

- leiab erinevate esemete hulgast 1 – 2 täiskasvanu nimetatud eset;
- avab, tühjendab ja täidab (võtab esemeid karbist välja);
- paigutab juhendamisel esemed üksteise peale;
- sobitab täiskasvanu juhendamisel sarnase kujundi (ümmargune, kandiline) eseme sisse katsetamise teel (nt toppimismängud);
- orienteerub oma kehal ja näitab, kus nimetatud kehaosa asub;
- suudab tuttavas keskkonnas (kodu, rühmaruum jm) üles leida nimetatud ruumid või kohad.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 - 3 aastane laps:

- eristab ja leiab värve – punane, kollane, roheline, sinine, must, valge;
- teab ja nimetab värvuste nimetusi: punane, kollane, sinine; roheline;
- leiab erinevate esemete hulgast 1 – 2 täiskasvanu kirjeldatud eset;

- leiab kahe eseme seast suurema/ väiksema eseme;
- leiab sarnaste esemete paarid;
- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme omaduse järgi (värvus, suurus, vorm jm);
- saab aru mõistetest üks ja palju;
- loendab asju 3 piires ning vastab küsimusele mitu on?;
- ühendab eseme ja pildi;
- paigutab juhendamisel eseme peale, sisse, kõrvale, alla, ette, taha, üles;
- näeb ja leiab esemetes erinevusi (pikk- lühike, suur- väike);
- leiab samasuguse kujundi proovimise teel;
- eristab juhendamisel kompimise ja veeretamisega ümmargusi ning kandilisi esemeid (pall, klots);
- eristab pildilt ja mängus õiseid ja päevaseid tegevusi;
- matkib mängus lihtsamaid öö ja päevaga seonduvaid tegevusi;
- orienteerub tuttavas ümbruses (oskab lihtsamasse kohta peidetud eset üles leida);
- orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub ülal, all, ees, taga.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

- teab värvuste nimetusi ja leiab järgmisi värve: punane, kollane, oranž, roheline, sinine, lilla, pruun, must, valge.
- moodustab uue suuruse ühe lisamise teel;
- teab, kas nimetatud ese kuulub/ ei kuulu moodustatud hulka;
- moodustab hulki sarnaste tunnuste (värvus, kuju, suurus) järgi;
- rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (suurus, pikkus, värvus, kuju) järgi;
- täiskasvanu abiga saab hakkama paaride moodustamisega (võrdleb hulki: *sama palju, ühepalju* ehk *võrdselt*);
- suudab pildil või ruumis meelde jätta 3 - 5 eset;
- loendab 5 piiris, sõnastab loendamise tulemuse ja tunneb arvude rida 5ni.
- võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (suurem/ väiksem), pikkuse (pikem/ lühem), laiuse (laiem/ kitsam), kõrguse (kõrgem/ madalam), paksuse (paksem/ peenem) järgi ning kasutab õpitud suurusmõisteid;
- paneb objektid järjestusse;
- kasutab jutu sees matemaatilisi mõisteid (minu pall on suurem kui sinu pall);
- kasutab raskuste määramisel mõisteid *kerge, raske*;
- teab mida tähendavad mõisted *sisse, peale*.

- eristab *ruutu* ja *kolmnurka* ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest, tänavalt;
- joonistab näidise järgi ruudu, kolmnurga ja ringi;
- nimetab tervikust puuduvaid detaile;
- koostab lihtsamat mustririda.
- eristab ööpäeva osi ning kirjeldab abistavate küsimustega oma tegevusi vastavatel päevaosadel;
- on tutvunud nädalapäevadega ja oskab neid täiskasvanu abiga nimetada;
- eristab mõisteid *kiiresti* ja *aeglaselt*.
- määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: *ülal*, *all*, *ees*, *taga*.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 - 5 aastane laps:

- tunneb värve;
- eristab värvuste tumedaid ja heledaid toone.
- rühmitab esemeid hulkadesse kahe erineva tunnuse alusel;
- leiab hulgale ühise nimetuse;
- võtab vastavalt esitatud arvule (kuni 5) õige koguse esemeid;
- võrdleb kahte esemete hulka paaride moodustamise teel;
- kasutab esemete arvu võrdlemisel mõisteid *rohkem*, *vähem*, *võrdselt*;
- leiab sarnasusi ja erinevusi;
- loendab arve 10ni, tunneb arvude rida 6 ni, kirjutab üksikuid numbreid;
- leiab hulgale numbrilise/ arvulise vaste, kasutab arvukaarte;
- märkab ja leiab valesid seoseid ja detaile.
- kasutab suurus- ja raskusmõisteid (suur/ suurem, väike/ väiksem, pikk/ pikem, lühike/ lühem, raskem/ kergem) ja võrdleb ümbritsevaid esemeid raskuse, kõrguse, paksuse, suuruse alusel;
- järjestab 3 eset pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi;
- leiab erineva suurusega esemete hulgast 2 ühesuurust kujundit;
- mõistab, et nt laste sammud on erineva pikkusega.
- tunneb ja nimetab geomeetrilisi kujundeid: *ruut*, *ring*, *kolmnurk*;
- tutvub *ristküliku* ja *ovaaliga*;

- tutvub mõistetega külg ja nurk;
- loob näidise järgi mustreid.
- mõistab ajalist järgnevust, kasutab selle määramisel mõisteid *enne, pärast*;
- nimetab aastaaegu ning nendele iseloomulikke tunnuseid;
- nimetab ööpäeva osi (hommik, lõuna, õhtu, öö) ja toob abistavate küsimuste põhjal näiteid oma tegevuste kohta päeva eri aegadel;
- mõistab, et kell on aja mõõtmiseks;
- teab, mis aastaajal on ta sünnipäev.
- määrab enda ja esemete asukohta teiste asjade suhtes: *ees, taga, üleval, all, keskel*;
- määrab eseme asukoha oma keha suhtes (vasak/ parem käsi või jalg).

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- tunneb ja nimetab värve/värvitoone ning oskab neid näha ümbritsevas keskkonnas.
- näeb ja nimetab 3 – 5 eseme ühiseid tunnuseid (rühmitamine);
- võrdleb esemete hulki paaridesse seades kasutades mõisteid *rohkem kui/ vähem kui*;
- otsustab ja põhjendab esemete kuuluvust või mittekuuluvust hulka erinevate tunnuste (suurus, kuju, värv, otstarve) alusel;
- liidab ja lahutab hulkade suurendamise ja vähendamise teel, võrdsustab hulgad ühe äravõtmise ja juurdepanemise teel;
- koostab 2 hulka, kui on öeldud, mitu elementi on ühes rohkem/ vähem kui teises;
- vastab küsimustele *mitu on, mitu ladusid*;
- loendab 12 piires ja tunneb kirja pildis arve 1 – 12;
- nimetab antud arvule eelnevat ja järgnevat arvu, võrdleb neid;
- kasutab järgarve kuni 10ni (mitmes?).
- võrdleb 3 eset suurustunnuse järgi (väike- suurem- veel suurem; lai- kitsam- veel kitsam);
- järjestab 3 - 5 eset suuruse, pikkuse, laiuse, paksuse ja kõrguse (kõrgem/ madalam) ja raskuse järgi;
- mõõdab kaugusi sammudega;
- tunneb rahatähti (paberrahad, mündid).
- tunneb ja nimetab tasapinnalisi kujundeid: ring, ruut, kolmnurk, ristkülik ja ovaal;
- tutvub ruumiliste kujunditega kuup ja kera;

- kirjeldab kujundite sarnasusi ja erinevusi ning leiab neid ümbritsevast;
- koostab kujunditest näidise järgi ja näidiseta erinevaid pilte ning mustreid.
- kirjeldab sündmusi ja tegevusi kasutades ajamõisteid (hommikul-päeval-öhtul-öösel);
- kirjeldab sündmusi ja tegevusi kasutades mõisteid eile, täna, homme;
- nimetab aastaaegu ja nädalapäevi õiges järjekorras ning teab, mis kuus on tema sünnipäev;
- kasutab õigesti mõisteid *kiiresti*, *aeglaselt*, *varsti*, *hiljem*, *kohe*;
- oskab näidise järgi keerata õppekellal sama kellaaja (täistunnid).
- määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (olen tooli ees), kasutades õigesti sõnu *kõrval*, *ääres*;
- määrab ja kasutab *vasakut* ja *paremat* poolt.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 - 7 aastane laps:

- rühmitab esemeid asendi ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuse järgi;
- määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid rühmadesse 3 erineva tunnuse järgi;
- moodustab hulki etteantud arvu järgi, võrdleb, kasutab võrdlemisel mõisteid rohkem, vähem, võrdselt;
- koostab 2 esemete hulga järgi matemaatilisi jutukehi;
- loendab 12 piires, teab arvude 1 – 12 järjestust, tunneb ja kirjutab numbrimärke;
- liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, -, =);
- määrab eseme asukoha järgarvuga (esimene, teine jne);
- järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi;
- teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte (cm, m); massimõõte (gramm); mahumõõtu (liiter), rahaühikuid (euro, sent) ning kasutab neid mängutegevustes;
- tunneb ja kasutab joonlauda;
- mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõduühikuga (samm, pulk, nöör vms);
- eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik, kolmnurk) ja kirjeldab neid;
- koostab mustreid, laob pilte kujunditest;
- teab nädalapäevi, kuude nimetusi, aastaaegu ning enda sünnikuud ja -päeva;

- määrab kellaaega täis- ja pooltundides;
- määrab esemete asukohta teiste esemete suhtes: all- peal- kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal;
- orienteerub ruumis, õues ja tasapinnal (paberil) juhendite järgi;
- kirjeldab enda asukohta ümbritsevate objektide suhtes.

16.5. KUNST

Peamised suunitlused

Esimesed kogemused saab laps ümbritsevast keskkonnast ja loodusest, kus ta õpib vaatlama üldist ja üksikut. Kunstitegevustes (joonistamine, maalimine, voolimine, meisterdamine, kleepimine) saab laps oma mõtteid ja tundeid loovalt väljendada. Kogu kujutav tegevus on ühendatud mänguga. Tähtis on lapse kogemus, tema elamus, eriline maailma nägemine, rõõm ja rahulolu. Kunstiline tulemus on teisejärguline. Lapse värvimaailm on eriline ja suhtumine värvidesse on tingitud paljuski emotsioonidest. Värvide tutvustatakse lapsele lihtsate esemete, looduse ja praktilise tegevuse kaudu. Kunstitegevuste kaudu areneb lapse vaatlusoskus, kehataju ja ruumiline mõtlemine; vormi- ja värvitaju; erinevate materjalide tundmine ja tajumine; töövahendite tundmine ja käsitlemisoskus; materjalide säästliku kasutamise oskus; valikute tegemise oskus.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- vaatleb, kirjeldab ja kujutab ümbritsevat ning tarbeesemeid;
- kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ja maalimisvahendeid ning -võtteid;
- kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
- vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

Valdkonna õppesisu

Kunstiõpetuse ülesandeks on äratada huvi kunsti vastu ja pakkuda lastele mitmekülgseid esteetilisi kogemusi.

Õppetegevuste läbiviimise põhiosad on:

- kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul, looduse, lihtsate figuuride ja esemete kujutamine;
- kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;

- erinevate tehnikate ja töövõtete tundmine: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine, voltimine;
- erinevate materjalide ja nende omaduste tundmaõppimine;
- kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunsti erinevad liigid ja -stiilid;
- erinevate värvuste tundmaõppimine ja kasutamine, värvide segamine;
- töövahendite õige ja ohutu käsitlemine.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
- kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist;
- arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
- julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale kui kombineeritakse erinevaid materjale;
- suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

16.5.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 2 aastane laps:

- kritseldab juhendamisel pliiatsi ja kriidiga paberile;
- juhendamisel kannab värvi värvisse pintsliga paberile;
- juhendamisel veeretab, mudib voolimismaterjali;
- asetab detailid liimiga kaetud aluspaberile;
- kritseldab juhendamisel kriidiga asfaldile.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 2 - 3 aastane laps:

- joonistab vaid selleks ettenähtud kohta;
- hoiab meelde tuletamisel paberit kinni;
- hoiab rasvakriiti, pliiatsit pöidla ja sõrmega;
- juhendamisel katab aluspinna värviga;
- tõmbab pintsliga erineva suurusega jooni, teeb täppe (ümarale siluutile nägu);
- jätab värviga kaetud paberile jäljendeid svammiga ja templiga;
- juhendamisel annab kritseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed;
- kannab liimi detailile ning asetab selle aluspaberile;
- juhendamisel muljub, rullib, näpistab ja teeb sõrme või pulgaga jäljendeid voolimismaterjali;
- kortsutab pehmet paberit ja rebib sellest tükke;
- kritseldab juhendamisel maapinnale, asfaldile, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

- kujutab natuurist inspireeritud asju/objekte isikupäraste sümbolitega;
- loob lihtsamaid vorme, joonistab ümarvorme, tõmbab erineva suuna ja pikkusega jooni;
- juhendamisel oskab kasutada erinevaid trükitehnikaid;
- juhendamisel kasutab kattevärvide kogu pinna katmiseks;
- jutustab suunavate küsimuste abil mida ta on oma töös kujutanud ja annab tööle hinnangu;
- leiab ümbritsevast tuttavaid jooni ja vorme;
- teab põhivärve;

- suudab leida ümbritsevast juhendamise toel sinise, kollase, punase ja rohelise värvi;
- teostab ettenäitamisel töövõtteid joonistamisel, maalimisel, voolimisel, kleepimisel;
- joonistab äratuntavalt elusolendit, maja, loomafiguuri;
- oskab kasutada eakohaseid töövahendeid;
- kasutab pinna katmisel värviga erinevaid töövõtteid: edasi- tagasi, ringikujuliselt, värvimine pintsli otsa ja küljega;
- tõmbab näidise järgi vertikaal-, horisontaal- ja diagonaaljoone, kujundab lihtsamaid mustreid;
- joonistab puuduvad kehaosad;
- õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjali;
- voolib kera silindriks ja vastupidi, tükeldab ja liidab voolimismaterjali, kasutab voolimispulka;
- kasutab liimipintslit ja lappi ning lisaks liimipulka;
- suunamisel proovib hoida pliiatsit/pintslit õigesti käes;
- murrab/voldib/ rebib paberit;
- harjutab kääridega lõikamist.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:

- on tutvunud erinevate vahendite, tehnikate ja materjalidega ja suudab joonistada muusika järgi;
- selgitusel oskab kasutada töös pintsli erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid; võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pindu; lisab objektidele väikesi osi (silmad, suu);
- kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega;
- vaatleb ja kujutab nähtut; põhjendab, miks töö, pilt meeldib; jutustab suunamise abil, mida on kujutanud oma töödel; loetleb, milliseid materjale on kasutanud oma töö valmimisel;
- teab ja kasutab erinevaid värvuseid; teab täiendvärvusi (ka roosat, lillat, oranži ja beeži);
- märkab erinevaid värvivarjundeid: hele- tume; tunneb halli värvust;
- joonistab ja maalib äratuntavalt inimest, puud, maja, linde, loomi;
- maalib ja joonistab kaarjaid jooni;
- värvib piirjoont ületamata;
- voolib väiksemate detailidega esemeid ja esemete gruppe;
- püüab viimistleda voolitud eseme: silub, kaunistab väikeste detailidega, kujundab mustri;
- lõikab kääridega ribasid, tunneb ohutu töötamise võtteid;

- rebib paberist tükke, ribasid, kaarjaid servi;
- tutvub õpetaja juhendamisel voltimistehnikatega;
- kasutab käelistes tegevustes jääk- või looduslikku materjali (sammal, käbid, pappkarbid jne);
- kasutab materjali säästlikult;
- oskab kasutada liimipulka.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- püsib töös valitud teemas, seda isikupäraselt tõlgendades;
- võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning oskab neid kasutada oma töös;
- joonistab tuttavaid esemeid ümbritsevast ning loob pilte fantaasia järgi;
- valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid;
- kasutab varem õpitud tehnilisi oskusi oma töö teostamisel; juhendamisel segab omavahel põhivärve: peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi kasutamist; pintsliga liigub paberil vabalt;
- vaatleb ja kujutab äratuntavalt inimesi, loomi, ehitisi, masinaid, loodust;
- kujutab objekte vastavuses aastaajaga, arvestab proportsioone;
- kujutab objekte natuuri järgi (lilled, mänguasjad);
- voolib inimest, looma, lindu, sh liikumises;
- rebib ümmargusi vorme;
- lõikab mööda sirgjoont;
- lõikab paberit ümardades,
- lõikab sümmeetrilisi vorme;
- teeb iseseisvalt valmis kleepetöö – lõikab või rebib ja siis kleebib;
- tunneb lihtsamaid voltimisvõtteid.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 - 7 aastane laps:

- leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid;
- kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;

- kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu, keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks ning kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu;
- vaatab ja kujutab natuuri järgi; kujutab äratuntavalt inimesi, loomi, linde ja muid objekte;
- käsitleb õigesti töövahendeid;
- mõistab perspektiivi põhimõtet – lähedalasuv objekt paistab suurem, kaugelasuv objekt väiksem;
- tunneb, oskab ise segada ja kasutab erinevaid värvusi;
- voolib detailirohkusi, keeruka kujuga esemeid; viimistleb töö;
- tunneb lihtsamaid rahvuslikke mustreid;
- tegeleb meelsasti-kunstitegevusega.

16.6. MUUSIKA

Peamised suunitlused

Muusika aitab mitmekülgsest rikastada laste tundeelu, fantaasiat ning loovust. Muusikaõpetus annab lapsele positiivse emotsionaalse laengu ja süvendab muusikahuvi. Läbi muusikategevuste toimub laste:

- positiivse hoiaku loomine muusikaliste tegevuste suhtes;
- lauluoskuse arendamine ja muusika kuulamise ning sellest arusaamise õpetamine;
- rütmide arendamine rütmiharjutuste ja pillimänguga;
- muusikalise liikumise arendamine;
- eesti rahvaloomingu ja klassikalise muusika tutvustamine;
- laste muusikaliste võimete arendamine nende individuaalsetest eripäradest lähtuvalt;
- muusikaoskuste ja teadmiste õpetamine ning emotsionaalse arengu toetamine.

Rahvakalendri tähtpäevade tähistamine ja lastepeod annavad lapsele suurt rõõmu, elamusi, mõjutavad tundmusi ja teadvust ning aitavad süvendada rahvustunnet. Lastepeod toimuvad vabas ja sundimatus õhkkonnas – nii saab laps esinemisjulgust ja positiivse emotsionaalse kogemuse.

Üldesmärkideks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;

- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- julgeb esineda laste pidudel;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna õppesisu

Muusikategevusi viib läbi muusikaõpetaja, kes koostab õppeaasta alguses oma aasta tegevuskava, silmas pidades laste üldist ja muusikalist arengut, lasteaia õppekava, aasta tegevusplaani, rahvakalendri tähtpäevi ja kultuurielu sündmusi.

Õppetegevuste läbiviimise põhiosad on:

- laulmine, lauluoskus;
- muusika kuulamine;
- pillimäng;
- muusikalis- rütmiline liikumine.

Kõik need tegevused on omavahel tihedas seoses ning moodustavad ühtse loomeprotsessi.

Muusikategevuste sagedus ja tegevuse kestus:

- 1,5 – 3 aastastel 2 korda nädalas kuni 15 minutit;
- 3 – 6 aastastel 2 korda nädalas kuni 20 – 25 minutit;
- 6 – 7 aastastel 2 korda nädalas kuni 30 minutit.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalne tegevus;
- kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- muusikat kasutatakse lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu *keel ja kõne, kunst* jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
- üksteisega seostatakse muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- muusikapalade (laulud, kuulamispalad, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

16.6.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 3 aastane laps:

- tunneb rõõmu kuulatavast laulust, muusikapalast; reageerib emotsionaalselt vastavalt muusikale;
- püüab õpetajaga kaasa laulda üksikuid sõnu või silpe laulust;
- suudab tähelepanelikult kuulata laulu õpetaja esituses;
- oskab kasutada koos õpetajaga lihtsaid rütmipille laulu või muusika saateks;
- sooritab koos õpetajaga lihtsaid tantsuliigutusi (kiikumine jalalt jalale, kükitamine, käte peitmine, lehvitamine);

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

- laulab rühmas koos teistega;
- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule;
- suudab keskendunult kuulata laulu või muusikapala;
- eristab õpitud pille ja teab neid nimetuse järgi (kastanjett, tamburiin);
- mängib eakohaseid rütmipille;
- liigub vastavalt muusika iseloomule (aeglane, kiire, kõrge, madal);
- tantsib nii ringis, kui paarilisega, kasutades eakohaseid tantsuelemente (kandastak, rõhksamm); osaleb solistina ringmängudes.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:

- laulab väljahingamisel loomuliku häälega, esitab laule rühmaga ühes tempos;
- laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule nii teistega koos kui ka üksi;
- kuulab muusikapala huviga, tunneb ära tuttavaid meloodiaid, tunnetab eelmängu;
- eristab laulu ja pillimängu, samuti hääli loodusest;
- eristab mõningaid rahva- ja lastepille; teab lihtsamaid pille nimetuse järgi (kastanjett ja triangel);
- mängib eakohastel rütmipillidel ansambelis ja üksi;
- tunneb rütmisilpe TA, TI-TI, kasutab piltnoote;
- muudab liikumist vastavalt muusikaosade vaheldumisele;
- tantsides kasutab eakohaseid tantsuelemente (kand- varvasastak, rõhksamm, otsegalopp).

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- laulab ühtlases tempos, loomuliku häälega, ilmekalt, lähtudes meloodia ja teksti karakterist;
- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii üksi kui kogu rühmaga;
- tunneb ära lihtsamaid žanre, analüüsib kuulnud muusikapala;
- eristab laulu pillimängust, samuti tunneb ära õpitud laulu, kui seda esitatakse mõnel meloodiapillil, teab ka laulu pealkirja;
- eristab kõla ja tämbri järgi õpitud pille;
- mängib rütmi- ja meloodiapillidel lihtsamaid kaasmänge, korduvat rütmi või meloodialõiku, tunnetab pausi, eel- ja vahemängu;
- oskab mängida õpitud pillidel ansamblis; solistina;
- reageerib muusika tempo muutustele, muudab liikumissuunda muusika dünaamika järgi;
- liikumises kasutab eakohaseid tantsuelemente (külgalopp, hüpaksamm).

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi;
- suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge;
- mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis;
- liigub vastavalt muusika meeleolule;
- väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

16.7. LIIKUMINE

Peamised suunitlused

Liikumine on lapse tegevuste ja mängude loomulik osa. Liikumisõpetuses saab laps kogeda liikumirõõmu. Regulaarne eesmärgistatud harjutamine baasmotoorikal põhinevate kehaliste harjutustega võimaldab täiustada omandatud ning kujundada uusi liigutuoskusi.

Lapse kehalise arengu tagavad harjutuste mängulisus ja mitmekesisus; lapse huvi ja aktiivsus; lapse positiivne kogemus; pidev kordamine, täiustamine erinevate vahendite, võtete ja meetoditega; harjutuste järk-järguline keerulisemaks muutmine.

Läbi liikumistegevuste toimub laste:

- liigutusvilumuste omandamine ja täiustamine;
- õige kehahoiaku kujundamine;
- üldise vastupidavuse tõstmine;
- kehaliste võimete arendamine vastavalt eale;
- loovuse arendamine.

Üldeesmärkideks on, et laps:

- tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
- järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- kogeb erinevaid tundeid ja emotsioone: *liikumisrõõm, võitmine, kaotamine jm* ning tuleb nendega toime.

Valdkonna õppesisu

Liikumistegevusi viib läbi liikumisõpetaja, kes koostab õppeaasta alguses tegevuskava, silmas pidades laste üldist arengut, lasteaia õppekava, aasta tegevusplaani.

Õppetegevuste läbiviimise põhiosad on:

- põhiliikumine;
- tants ja rütmika, liikumismängud;
- erinevad spordialad;
- loodusliikumine;
- kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen.

Kõik need tegevused on omavahel tihedalt seotud ning moodustavad ühtse terviku.

Liikumistegevuste sagedus ja tegevuse kestus:

- 1,5 – 3 aastastel 2 korda nädalas kuni 15 minutit;
- 3 – 6 aastastel 2 korda nädalas kuni 20 – 25 minutit;
- 6 – 7 aastastel 2 korda nädalas kuni 30 minutit.

Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
- rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik- arenduslike liikumisviisidega: *jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms*;
- peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
- mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordineerimise, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

16.7.1. Lapse õppe- ja kasvatustegevuse tulemused valdkonna läbimisel vanuseti

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 1,5 – 3 aastane laps:

- liigub õpetaja juhendamisel;
- sooritab põhiliikumisi;
- sooritab ettenäitamisel asendeid ja liigutusi;
- sooritab harjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega (spordi- ja loovvahendeid);
- säilitab tasakaalu jooksmisel;
- oskab palli viia ja tuua ettenähtud objektini, veeretada palli mõlema käega;
- matkib õpetajat harjutuste sooritamisel;
- püüab sooritada liikumisi üheaegselt;
- liigub entusiastlikult omas rütmis;
- teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühises tempos õpetaja ja kaaslastega;
- kõnnib üle takistuse;
- roomab koordineeritult käte- ja jalgade abiga.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 3 – 4 aastane laps:

- teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos nii õpetaja kui kaaslastega;
- arvestab aktiivses tegevuses oma kaaslastega;

- säilitab liikumisel tasakaalu, seda nii tasakaalu pingil, kui ka vähendatud pinnal;
- sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes;
- kõnnib, jookseb, hüpleb rütmiliselt muusika järgi; sooritab liigutusi erinevas tempos; sooritab õpetaja juhendamisel imiteerivaid liigutusi;
- säilitab staatilise tasakaalu paigal olles;
- sooritab harjutusi parema ja vasaku käega ning koos kätega;
- sooritab omaloomingulisi liigutusi;
- kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (spordi- ja loovvahendeid);
- saab aru mängu sisust;
- nimetab mõningaid spordialasid;
- mängib 2 – 3 reeglita liikumismänge;
- oskab hoida kohta kolonnis, ringis.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 4 – 5 aastane laps:

- kontrollib oma liigutusi, koordineerimist ja tasakaalu;
- sooritab harjutusi vastavalt õpetaja korraldustele sõnalise seletuse järgi;
- kasutab erinevaid spordivahendeid ohutult, sobival viisil ja kohas;
- sooritab koordineerimist, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi;
- kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes, sooritab staatilisi tasakaalu nõudvaid harjutusi;
- valitseb oma liigutusi nii ruumis kui maastikul; sooritab kiirust arendavaid harjutusi;
- sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi;
- kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt;
- matkib vabalt õpetaja poolt ettenähtud harjutusi;
- liigub vastavalt muusika tempole kas kiiremal või aeglasemal, jälgendab liikumisega erinevaid rütme;
- teeb harjutusi väikevahenditega;
- mängib kollektiivseid võistlummänge;
- nimetab erinevaid spordialasid.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 5 – 6 aastane laps:

- keskendub konkreetseks tegevuseks, talub kaotust võistlummängudes;
- peab kinni mängureeglitest ning vastavalt kohale ja võimalustele ohutusreeglitest;
- sooritab põhiliikumisi vabalt;

- sooritab erinevaid tantsusamme;
- sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi nii sees kui väljas;
- säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu;
- kasutab harjutustes mõlemat kätt ja domineerivat kätt täpsust nõudvates harjutustes;
- kohandab liigutusi etteantud rütmiga;
- kasutab liikumisel spordi- ja loovvahendeid;
- mängib kollektiivseid võistlusmänge ühe või mitme vahendiga;
- peab kinni mängu reeglitest;
- nimetab erinevaid spordialasid ja oskab nimetada mõnda tuntud sportlast;
- mõistab hügieeninõuete olulisust;
- ronib varbseinal ja kaldpinnal.

Õpioskused – õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6 – 7 aastane laps:

- keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
- peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest;
- sooritab põhiliikumisi pingevalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised;
- sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi;
- säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel, erinevate vahendite käsitlemisel;
- kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt;
- sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliikumisi, liigub vastavalt enda tekitatud rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;
- kasutab erinevaid vahendeid vastavalt tegevuse iseloomule;
- mängib sportlike elementidega mänge (korvpall, jalgpall jm), peab kinni kokkulepitud mängureeglites

17. ÕUESÕPPE METOODIKA LASTEAIAS

Peamised suunitlused:

- Õues õppimine toimub ehedas, õppimist toetavas keskkonnas kõigi meeltega vahetult kogedes, oma kätega ise tehes ja kogetut teistele vahendades ning edasi õpetades.
- Õuesõppe üheks eesmärgiks on säästliku ja loodushoidliku eluviisi õpetamine ning selle tunnetamine.
- Õuesõppe õpetuse üldeesmärgiks on kujundada välja isiksus, kes hoiab loodust, elab ja tegutseb keskkonda ning loodusressursse säästes.
- Õuesõppe tegevuste planeerimine toimub igas õppevaldkonnas, pakub lastele mitmekesiseid õpikogemusi, lähtutakse laste vajadustest ja huvidest ning võimaldab valida kasutatavaid meetodeid ja õppematerjale.

Valdkonna korraldus:

- Looduse rütmi tunnetamine ja sellest aru saamine toimub kogemuste teel ning ehedas looduskeskkonnas.
- Õpikogemuste mitmekesistamiseks viiakse läbi katseid, uuritakse, avastatakse ja kogetakse ise, rakendades selleks tööle kõik meeled.
- Suur osa õppekavast sisaldab teemasid, mille pädevuse saavutamiseks on õues õppimine. Rühmas tegutsedes anname nii mõneski valdkonnas lastele küll teoreetilise teadmise, kuid mitte pädevuse, näiteks liiklusreeglite täitmisel või tule juures ja veekogu kaldal käitumises.
- Õues õppimine toimub vaatluse ja mõtestamise, elamuse ja kogemuse, harjutamise ja katsetamise, meeldejätmise ja loomise, mängu ja matkimise kaudu.

Riiklikus õppekavas seisab kirjas, et õpikeskkonnana mõistetakse last ümbritsevat vaimset, sotsiaalset ja füüsilist keskkonda, kus toimub õppekavakohane õppimine.

- Õuesõppe tegevuste läbiviimiseks valitakse õpikeskkond, mis ergutab õppimist, tugevdab laste füüsilist, sotsiaalset, emotsionaalset ning eetilist heaoluseisundit ning stimuleerib nende arengut.

Soovitused õpetajale

- Õppetöös on vajalik tunda mängu ja mängulisi tegevusi ning osata seda elamuste ja kogemuste saamiseks vaatlustes, harjutamistes ja katsetamistes kasutada.
- Et õuesõpet läbi viia, peame jõudma kõigepealt ise järgmiste tõdede tunnetamiseni ja seejärel suutma lapsi veenda selles, et:
 - Mina olen üks osa loodusest, ei vähemat ega enam.
 - Loodus on terviklik süsteem, milles kõik on omavahel lahutamatult seotud.
 - Loodus on inimesele elu ja tervise allikas.
 - Loodusega suhtlemine nõuab tarkust, mõistust ja südame koostööd.
 - Loodus on meie kõigi ühisvara, mida tuleb kaitsta ja säästa.

Et seda saavutada, on vaja loodust tunda, tunnetada ja tajuda ning seeläbi mõista.

- Et laps muutuks teadmishimuliseks, tuleb juhtida lapse tähelepanu looduse nähtustele, võimaldada tal küsida, tõstatada probleeme ja lasta tal ise avastada ning otsida vastuseid küsimustele, mille vastuseid meie õpetajatena küll juba teame, kuid lapse jaoks võib see olla alles esmatutvust mingi seaduspärasuse, objekti või nähtusega.
- On tähtis, et laps hakkaks **ise mõtlema**.
- Õuesõpe aitab kujundada ka väärtuslikku iseloomu ja maailmavaadet, sest oma võimete kasutamine asjade uurimisel soodustab algatusvõimet, kasvatab töötahet, leidlikkust ja arvustavat mõtlemist.
- Kuna vaatlused ja katsetööd nõuavad lapselt järjekindlust, püsivust, põhjalikkust, täpsust, siis katsete ja vaatluste kaudu saame kasvatada lastes tahteväärtusi.
- Lisaks rikkalikele teadmistele ja praktilistele kogemustele võimaldab õuesõpe hulgaliselt emotsioone ja pakub lapsele kaaslastega suhtlemise ning sotsiaalse käitumise kogemusi.
- Õuesõppe läbiviimiseks on mitmeid võimalusi ja meetodeid, kuid üks tänuväärsematest nende hulgas on mäng ja mängimine.

17.1. Mängud õuesõppes

- Mängu all mõistetakse tegevust, mida harrastatakse tegevuse enda pärast, ajaviiteks ja lõbustuseks.
- Mängu põhieesmärk on liikumine värskes õhus, mille käigus ergastub lapse mõtletegevus, areneb keha ja karastub tervis.
- Mäng võib toimuda õuetegevuse alguses huvi tekitamiseks või probleemi püstitamiseks, sissejuhatavaks tegevuseks vastavalt tegevuse teemale ja eesmärkidele, tegevuse keskel kordamiseks ja vahelduse pakkumiseks või tegevuse lõpus kokkuvõtete tegemiseks omandatu kinnistamiseks.
- Teadmisi võib jagada mängu toimumise eel, reeglite tutvustamise ajal, mängu toimumise ajal või mänguetappide vahel ja ka pärast mängulist tegevust, nii nagu õpetaja seda kõige otstarbekamaks ja tulemusrikkamaks peab.
- Jälgida, et valitud õuesõppe mäng pakuks lastele tegutsemisrõõmu, võimaldaks rakendada algatusvõimet ning kasutada oma loovust ja eneseteostust.
- Kõige olulisem on teada, et mäng üksi ei ole alati piisav teadmiste saamise allikas, vaid selle abil saab õpetaja muuta teadmiste otsimise, andmise, kordamise ja kinnistamise lastele huvitavaks ja nauditavaks.
- Mäng on omane kõikidele vanuserühmadele. Võimaldaks ka erivajadustega lastel osaleda ühistevõimuses (saades häid emotsioone).
- On oluline, et laps harjuks õuekeskkonna eripäradega, oskaks seal tegutseda ja õpiks end tundma looduse keskel hästi ja turvaliselt.

Üldiselt jaotatakse õuesõppe mängud liikumismängudeks ja ühismängudeks.

- **Liikumismängud** on ajalooliselt välja kujunenud kasvatusmeetodeid. See on emotsionaalses vormis kollektiivne, teadlik, initsiatiivirohke ja aktiivne kehaline tegevus püstitatud eesmärgi saavutamiseks, pidades samal ajal kinni mängureeglitest.
- **Ühismänge** nimetatakse ka seltskonnamängudeks või ajaviitemängudeks. Ühismängud on sageli suhteliselt vähese kehalise koormusega ja arendavad rohkem vaimseid võimeid ja omadusi, millele on mäng orienteeritud. Kuna ühismängud on tihti seotud vaimse tegevusega, siis nimetatakse neid ka mõtlemismängudeks (sõna-, mälu-, kirjutamismängud jne).
- Mängujuhi ülesandeks on *tutvustada mängureegleid* hästi täpselt ja arusaadavalt, et ei tekiks arusaamatusi ega vaidlusi.
- Enne mängima asumist on soovitatav üle korrata ka mängija meelepea. Vigade ennetamine on mängujuhi üks olulisi ülesandeid.

Õuesõppe mängude valikul peab mängujuht silmas pidama, et mäng vastaks:

- mängijate vanusele, arvule, kehalisele ja vaimsele ettevalmistatusele, tervislikule seisundile, võimetele ja huvidele;
- eesmärkidele, mida püütakse mängu abil saavutada (teadmiste andmine, kordamine, kinnistamine või kontrollimine, kasvatuslikud ülesanded, kehaliste võimete arendamine, oskuste ja vilumuste kujundamine, kogemuste saamine, uurimistegevus, katsetamine jne);
- valitud töövormile (tegevus, matk, rühmaväline üritus, ühisüritus mitmele lasterühmale vms);
- mängukohale (väljak, mänguala suurus, maastiku eripära – rand, mets, park jne);
- mänguajale (mängu kestus, aastaaeg, ilmastikuolud – temperatuur, sademed, tuule tugevus, valgus jms);
- võimalusele segavate asjaolude puhul ümber orienteeruda.

17.2. Õuetegevuste läbiviimine

- Õuetegevuste läbiviimine meie kliimas on alati sõltuv ilmastikust ja seotud selle eripäradega.
- On selge, et vihmase ilma korral on õuetegevust raskem, kuid mitte võimatu läbi viia. Loomulikult peame siis tagama, et laste riided ei saaks niivõrd märjaks, et sellele võiks järgneda külmetus, kuid õuetegevust vihma tõttu ära jätta pole küll tarvis.
- Kasutada võib varikatusealust või viibida vihma käes lühiajaliselt, sest lastel tuleb edaspidi elus toime tulla ka vihmase ilma korral.
- Võimalik on riietuda vihmapidavatesse riietesse ja jalatsitesse või kasutada vihmakeepe.
- Vihmavari ei ole õuetunnis hea vahend, kuna piirab lapse vaba liikumist ega tegutsemist.
- Loov õpetaja suudab õuetegevused kiiresti ümber kavandada nii, et õueminek ära ei jääks.

- Kui ilm on liiga palav, tuleb leida võimalus liikuda varjulises kohas, mitte istuda kõrvetava päikese käes ega korraldada suure füüsilise koormusega mängu.
- Talvel on soovitatav õuetegevusi läbi viia nii sula kui mõõdukalt külma ilmaga. Mõlemal juhul tuleb valida ilmaga sobiv tegevus.
- Kui temperatuur on -10°C kraadi piires, tuleb rohkem liikuda ja mängida.

18. HINNATAVAD ÜLDOSKUSED

18.1. Lapse mänguoskused

Peamised suunitlused:

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. Mängu käigus laps omandab ja kinnistab uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskuse arendamise põhimõtteks on lapse omaalgatuse märkamatu ja tasakaalustatud suunamine. Lasteaias väärtustatakse kõiki mänguliike ja –elemente (loovmäng, õppemäng, liikumismäng, õppemäng, rollimäng, lauamäng jne).

Mängu liigid:

- **Loovmäng** – laps valib ise mängu teema, vahendid ja sisu.
- **Rollimäng** – laps võtab kellegi rolli ja käitub selle kohaselt (nt arstimäng).
- **Režissöörimäng** – rollimängu alaliik, kus laps käitub kui lavastaja ja osatäitja.
- **Ehitusmäng** – ümbritseva elu kajastamine erinevates ehitistes ja nendega seotud tegevustes.
- **Lavastusmäng** – sisu, rollide ja tegevuse aluseks on mingi kirjandusteose sisu.
- **Reeglimäng** – mäng kindlate reeglitega ja ülesehitusega (õppemäng, laulumäng, lauamäng, liikumismäng, võistlusmäng).
- Mida rohkem laps täiskasvanute töödest ja ümbritsevast elust teab, seda rikkalikum on tema mängu sisu.
- Iseseisva mängutegevuse kujundamisel on tähtis esemeline mängukeskkond.
- Mängus on vajalik avardada nii mänguasjade temaatikat kui ka mängumaterjali valikut (looduslik- ja jääkmaterjal, karbid, kastid, kostüümid jms).
- Mängutingimusi luues tuleb silmas pidada *mänguasjade paigutust*. Need tuleks paigutada nii, et oleks tagatud:
 - lapsel iseseisev mänguasjade kättesaadavus ja tagasiasetamise võimalus;
 - üldine kord mängutoas, mänguasjade paigutamise esteetilisus, mänguasjade heaperemehelik kasutamine.

Et laps õpiks mänguasju õigesse kohta tagasi panema, tuleb algul asju võtta ning neid omale kohale tagasi asetada õpetaja otsesel kaasabil.

Lavastusmängu juhendamine

- Lavastuseks sobiva pala valimine;
- Lavastuseks mõeldud pala ettelugemine lastele;
- Erinevate tegelaste tegevuse arutelu (liikumine, hääletoon jne);
- Mänguvahendite valimine või meisterdamine;
- Lavastusmängu ettevalmistus ei tohi võtta palju aega – laste tegutsemisind võib pika aja peale raugeda. Lavastada saab ka minimaalsete vahenditega (olemasolevad kostüümid, peavõrud, pluusile kinnitatud tegelaskuju pilt jms);
- Tagasihoidlike laste innustamine, liiga tragide laste ohjeldamine;
- Mängus peab iga laps saama ennast välja elada, kartmata väljanaermist;
- Kui lavastusmängus on tegelasi vähem, tagab õpetaja, et kõik lapsed saaksid järjekorras mängida või tuleb tegelaste arvu suurendada;
- Lavastusmäng pole vaid kirjanduspala sõnasõnaline järgimine, vaid eelkõige laste looming, kusjuures nende fantaasiat ja loovust ei tohi piirata.

Ehitusmängu juhendamine

- Laste silmaringi avardamine, tähelepanu juhtimine ehitajate tööle, töövahenditele ja masinatele;
- Õpetaja õpetab klotsidega ehitusvõtteid, arendab laste mõtlemist ja loomevõimeid klotsidega mängimisel;
- Õpetaja ühendab lapsed sõbralikuks mängurühmaks ja arendab laste omavahelisi suhteid.

Reeglitega mängu/ õppemängu juhendamine

- Õppemängude korraldamises on õpetaja roll suurem kui loovmängude juhendamisel. Õpetaja selgitab mängu kulgu, reegleid ning osaleb vajaduse korral mängudes võrdväärse partnerina.
- Õppemängul on püstitatud eesmärgid, tegevus ja ülesanne, mida lapsed mängides õpivad ja missuguseid vahendeid kasutavad.
- Mängu selgitus peab olema hästi mõistetav.
- Mängu ajal jälgib õpetaja, et kõigil lastel oleks tegevust ning et keegi ei peaks asjatult pikalt pealt vaatama.
- Õppemängude ajal peab mänguõhkkond säilima kogu mängu kestel.
- Üks põhjusi, miks lapsed õppemängude vastu vähe huvi ilmutavad, võib olla asjaolu, et mängud ei vasta nende võimetele ja lapsed ei saa neist täpselt aru (õpetaja on mängu lülitanud liiga palju õppeülesandeid).
- Õpetaja algatustest saavad lapsed uued mängud, mida nad meelsasti koos teiste lastega mängivad.

Mängude lõimimine õppe- kasvatustegevustega:

- LAUAMÄNG – lõimitud on matemaatika, keel ja kõne, mälu arendamine, suhtlemine kaaslastega, püsivuse kasvatamine, reeglite järgmine jne.
- EHITUSMÄNG – lõimitud on matemaatika, mälu arendamine, motoorika arendamine, ümbritseva elu tundmine, keel ja kõne jne.
- LAVASTUSMÄNG – lõimitud on keel ja kõne, kunst, mälu arendamine, muusikaline arendamine, matemaatika (piletite arv ja hind), suhtlemine jne.
- MÄNGUD ÕUESÕPPES – lõimitud tegevused õues.

18.1.2. Omandatud mänguoskused vanuseti

1,5 – 3 aastaste laste omandatud mänguoskused:

- suudab keskenduda lühikeseks ajaks ühele tegevusele;
- leiab meelepärase eseme ja tegutseb sellega (võtab, paneb, veeretab, lükkab jne);
- matkib igapäevaelus nähtut ja kogetut, korrates tegevusi mitu korda ja ühelaadselt;
- tunneb huvi raamatute vastu;
- tunneb huvi mänguliste tegevuste vastu (matkimis-, liikumismängud jne).

2 – 3 aastaste laste omandatud mänguoskused:

- täidab liikumismängus lihtsamaid reegleid – kindlas suunas liikumine, peatumine, tegevuste matkimine;
- täidab lihtsamaid mängureegleid;
- ühendab üksikud mängulised toimingud omavahel tervikuks;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi lihtsas rollimängus;
- lükib rõngaid suuruse järjekorras pulgale, ehitab kuubikutest lihtsa hoone, paneb esemeid üksteise sisse, laob lihtsamat mosaiiki, seab kokku paarispile;
- mängib lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollimänge;
- mängib omal algatusel iseseisvalt kuni 15 min;
- mängib sageli 2 - 3 lapsega;
- mängib liiva, lume ja teiste looduslike materjalidega;
- lebib vajadusel asendusmänguasjaga;
- asetab ettenäitamisel asjad omaale kohale tagasi;
- ehitab koos täiskasvanuga (vaatab, võrdleb, paigutab);
- tunneb huvi mänguliste tegevuste vastu ja tegevuste kordumisel matkib neid;

- on soov tegutseda iseseisvalt;
- jälgendab matkimismängudes erinevaid liigutusi ja hääletsusi;
- tunneb huvi raamatute vastu;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistegevuses;
- osaleb rõõmuga muusika- ja liikumistegevustes.

3 – 4 aastase lapse omandatud mänguoskused:

- suudab omavahel ühendada mitmed mängulised toimingud;
- täidab rollimängus võetud rolli, peab kinni rollist tulenevatest toimingutest ja suhetest;
- kasutab mängus erinevaid mängumaterjale (liiv, lumi ja teised looduslikud materjalid);
- kasutab suurt ehitusmaterjali (vaatab, võrdleb, ehitab);
- on huvitatud rollimängust ja vahetab erinevaid rolle;
- mängib mõnda reeglita mängu reeglitest kinni pidades;
- mängib koos kaaslastega mänguasju jagades ja teistega arvestades;
- teab, et võistlusmängus on võimalik võita või kaotada;
- valib mänguks vahendid, leiab mängu ka erinevaid asendusmänguasju ja tegeleb nendega süvenenult;
- teab ja oskab panna mänguasju oma kohale;
- mängib lihtsamaid rollimänge, leiab asendusmänguasju ja räägib, mida teeb;
- kasutab lavastusmängus erinevat hääletooni, sõnu, žeste.

4 – 5 aastase lapse omandatud mänguoskused:

- valib ja mängib iseseisvalt erinevaid mängu ja oskab oma mängumõtteid ellu viia;
- suudab iseseisvalt valida mängukaaslasi;
- suhtub heatahtlikult teiste laste mängudesse;
- mängib väikeses rühmas;
- kasutab loovalt erinevaid mänguasju, vahendeid ja looduslikku materjali;
- vahetab ja jagab oma mänguasju;
- kasutab mängudes erinevaid vahendeid, ühendades need kokku ühtseks mänguliseks tegevuseks;
- suudab meeles pidada mitme reeglita mängu;
- suudab mängus situatsioone lahendada mitut moodi;
- tunneb rõõmu mängust, õpib leppima kaotusega ja suhtub heatahtlikult teiste laste mängudesse;

5 – 6 aastase lapse omandatud mänguoskused:

- suudab valida iseseisvalt sobiva mängu, leida mänguks sobiva paiga ja mängukaaslasti ning säilitada sõbralikke suhteid;
- suudab mängukaaslastega kokku leppida mängu valikus ja lahendada lihtsamaid probleeme;
- suudab mängida koos teiste lastega huvitavalt, kehtvalt ja loovalt;
- tuleb toime erinevate rollidega mängus ning täidab ja jälgib mängureegleid;
- tahab ise olla juhtrollis ning suudab välja tuua rollile iseloomulikud toimingud ja suhted;
- jätkab alustatud mängu, kasutades igapäevaelus saadud teadmisi ning kogemusi;
- on leidlik mänguteemade valikul (fantaseerib) ning suudab matkida kuulnud tegelaste käitumist;
- on kujunenud konfliktide lahendamise oskus;
- kasutab mängudes erinevaid vahendeid ja jagab neid kaaslasega;
- teab, et mänguasju peab hoidma;
- suudab täita täpselt erinevaid mängureegleid;
- oskab ühendada omavahel erinevad tegevused ja mängud;
- suudab järgida reegleid ning selgitada ka mängukaaslastele lihtsamaid reegleid;
- tunneb rõõmu võistlusmängust, teab, et võidu nimel tuleb pingutada.

6 –7 aastase lapse omandatud mänguoskused:

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- suudab iseseisvalt leida endale rühmas tegevuse ja sobiva paiga;
- saab aru lihtsamatest tööjuhenditest;
- leiab sõpru ja lepib kokku rollide jaotuses ning peab kinni kokkulepetest ja mängureeglitest;
- suudab alata erinevaid mängu ja arendada mängu sisu ning kasutab loovalt erinevaid mänguasju;
- oskab täita erinevates mängudes erinevaid rolle;
- suudab valitud mängu teemal improviseerida, arendades seda vastavalt omandatud teadmistele;
- jälgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;

- teab mänguvahendite asukohta ja säilitab korda;
- kasutab mängudes erinevaid mänguvahendeid sihipäraselt ning kohandab loovalt erinevaid ehitusmaterjale ja looduslikku materjali, valmistades puuduvaid mänguvahendeid;
- kasutab mängus loovalt nukke, lihtsaid dekoratsioone, lavastades õpitud kirjanduspalu või fantaseerides;
- tunneb liikumismängude reegleid ja võistleb ausalt ning tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- tunneb lauamängude reegleid ja arvestab nendega, oskab õpetada teistele.

18.2. Lapse tunnetus- ja õpioskused

Peamised suunitlused:

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust otsida teavet, omandada teadmisi, oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

- *Taju ja tähelepanu* – milline on taju eristamisvõime ja maht, kuivõrd mõtestatult laps ümbritsevat tajub, kas tal õnnestub tähele panna olulist ja kui püsiv tähelepanu on;
- *Mälu ja teadmiste omandamine* – mida teevad lapsed selleks, et info meelde jääks ja kuidas õnnestub salvestatud info mälust kätte saada;
- *Mõtlemine* – millised on analüüsioskused, milliste tunnuste alusel laps võrdleb, rühmitab ning kuidas järjestab;
- *Arutus- ja järeldusoskused* – probleemi märkamine; julgus oma arvamust avaldada;
- *Õpioskused* – soov tegutseda koos täiskasvanuga ja järgida juhiseid, valmisolek ja oskus uurida, katsetada ning hankida ise uusi teadmisi, oskus harjutada õpitavat, küsida ja kasutada abi.

18.2.1. Omandatud tunnetus- ja õpioskused vanuseti

1,5 – 2 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- saab kuuldust aru;
- kordab nähtud tegevusi;
- osaleb ühistevgevuses;
- kasutab mitteverbaalseid suhtlemisvahendeid (osutamine, miimika);
- mõistab sõnade ja esemete/ objektide tähendusi.

2 - 3 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega;
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, sõnalise juhendamise korral on püsivam;
- järgib lihtsamaid reegleid;
- kordab nähtud tegevusi;
- organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga (täiskasvanu juhendab lapse tegevust kõne kaudu);
- on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
- osaleb dialoogis;
- kasutab omandatud teadmisi sarnastes olukordades;
- mõistab sõnade ja esemete/ objektide tähendusi;
- mõistab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel.

3 – 4 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- oskab osaliselt oma tegevusi planeerida ja organiseerida;
- tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid täiskasvanu toel;
- planeerib mina-keskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme (Mari läheb õue mängima);
- suudab hankida tänu keeleoskusele uut teavet; kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras laps koos on;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- järgib lihtsaid reegleid, huvitub võistlusmängudest, tahab mängus olla edukas;
- osaleb ühistevõttes ning teeb koostööd teiste lastega (ehitus-, rollimäng, kunsti-, loovtegevus jm);
- liigitab asju/ esemeid lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi;
- keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvumõistest, huvitub tähtedest;
- on omandanud uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogitud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

4 – 5 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet (ei räägi häälega, mida tegema hakkab, vaid teeb seda mõttes);
- tegutseb koos teistega, motiveerivad tegevused eakaaslastega; tegutseb aktiivselt;
- suudab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
- osaleb erinevates mänguliikides (rolli-, lavastus-, ehitusmäng) ja kunsti- ning loovtegevustes;
- suudab fantaseerida, räägib esemetest, mis pole kohal ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus;
- suudab keskenduda huvipakkuvale tegevusele kuni 20 minutit;
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
- omab ettekujutust numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- kasutab teadmise omandamisel ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

5 – 6 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärged ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20 – 30 minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet (ei räägi häälega, mida kavatseb teha, vaid teeb seda mõttes);
- kasutab sidusat kõnet, dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- järgib ühistevõrgustes reegleid ja suudab neid selgitada;
- osaleb aktiivselt käelistes- ja loovtegevustes;
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;
- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudses kui ka sarnases olukorras;
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

6 – 7 aastase lapse omandatud tunnetus- ja õpioskused:

- organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärged, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
- suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui pidurdavas rollis;
- toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega;
- keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestmaks tahtepingutuseks;
- seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärged ning valib tegutsemisstrateegia;
- katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi;
- osaleb erinevates mänguliikides (rolli-, ehitus-, lavastus-, liikumis-, õppemäng), järgib reegleid;
- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest;
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;
- kasutab nii kaemuslik- kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist; saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab suheldes arutlevat dialoogi;
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;
- tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada, kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist;
- oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid;
- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
- teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboteid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1 – 2silbilisi sõnu (ema, isa, karu, täna, tule jms) ning oskab teha lihtsamaid matemaatilisi tehteid.

18.3. Lapse sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Peamised suunitlused:

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda iseennast ja teisi, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Siin on olulised:

- soov olla verbaalses kontaktis, oskus kontakti algatada ja seda hoida ning oskus väljendada enda seisukohti;
- oskus saada aru teiste inimeste emotsioonidest, mõista nende käitumise motiive ja aktsepteerida enda omadest erinevaid seisukohti;
- valmisolek ja oskus lahendada erimeelsusi;
- oskus käituda viisil, mis püüdleb teiste heaolu – lohutada, abistada, jagada asju jne;
- oskus tegutseda koos eakaaslaste või täiskasvanutega, seada ühiseid eesmärgi, kehtestada reegleid ja pidada neist kinni.

Enesekohased oskused hõlmavad lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Tegemist on üsna keeruka psüühilise kompleksiga, millesse kuuluvad näiteks:

- oskus saada aru oma tunnetest, väljendada neid sotsiaalselt aktsepteeritaval moel ja tulla toime negatiivsete emotsioonidega;
- oskus märgata nii enda füüsilisi kui psüühilisi omadusi ning neid kirjeldada;
- oskus näha endas positiivset, mis on aluseks enesetõhususe kujunemisele, mis omakorda seondub suurema algatusvõime ja tegutsemisjulgusega;
- oskus mõista sotsiaalset tagasisidet oma käitumisele ja sellega arvestada.

Enesekohased oskused hõlmavad ka eneseteenindust, mille saab jagada kaheks: esmased ja teisesed eneseteenindusoskused. Esmaste eneseteenindusoskustena käsitletakse neid, mis seostuvad vahetult lapse enese kehaga söömine, tualeti kasutamine, riietumine, kammimine ja hügieeniharjumused. Teisesed eneseteenindusoskused on seotud lapse vahetus ümbruses igapäevase toimetulekuga ja hõlmavad nt oma asjade hoidmist, enda järelt koristamist, oludele vastavat riide valikut, söögi (laste puhul nt võileiva) valmistamist jmt.

18.3.1. Omandatud sotsiaalsed ja enesekohased vanused

1,5 – 2 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- väljendab erinevaid emotsioone (rõõm, kurbus, viha);
- näitab välja huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti;
- näitab välja huvi mängude ja tegevuste vastu;

- väljendab head meelt oma kordaminekute üle;
- peseb ja kuivatab täiskasvanu abiga käsi;
- täiskasvanu eeskujul tervitab, tänab ja jätab hüvasti;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu Ei tohi! jms;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes.

2 – 3 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- teadvustab ennast, kasutab osaliselt mina- vormi;
- oskab keelduda ja ei öelda;
- püüab igapäevastes olukordades valikute üle otsustada;
- väljendab oma emotsioone (rõõm, kurbus, viha) ja tundeid ka sõnadega;
- väljendab head meelt oma kordaminekute üle;
- näitab välja huvi mängude ja tegevuste vastu;
- jälgib teiste laste tegevust, loob sõprussuhteid ja mängib koos teiste lastega;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes ja matkib nähtut;
- mõistab ja oskab vahet teha headel ja halbadel tegudel;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu Ei tohi! jms;
- kasutab esmaseid viisakusreegleid igapäeva elus (tere, aitäh, palun);
- sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt;
- püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
- peseb iseseisvalt ja kuivatab täiskasvanu abiga käsi ja nägu;
- meelde tuletamisel järgib visuaalseid reegleid (nt räägime vaikse häälega).

3 – 4 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- väljendab sõnaliselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev, kuid sageli pole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
- saab hakkama eakohaselt eneseteenindamisega (riietumine, söömine, iseseisev joomine), on kujunenud tualetiharjumused;
- teab oma nime, vanust, sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
- väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;

- püüab vahel teisi abistada ja lohutada; on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest, mõtetest ja nõuetest;
- osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib talle autoriteetne inimene;
- saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita rühma reegleid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
- huvitub ja osaleb võistlusmängudes.

4 – 5 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ja emotsioone;
- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt, suudab kuigivõrd oma tegude eest vastutada;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes, need mõjutavad tema enesehinnangut;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mängu (poisid autodega, tüdrukud nukkudega jms);
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- arvestab reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada sõnaliselt;
- oskab avalikus kohas sobival käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

5 – 6 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- tajub ja mõistab teiste inimest emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- seab ise endale eesmärgi ja üritab neid ellu viia;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi, kujunevad esimesed sõprussuhted;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal (aktsepteeritaval) viisil;
- järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt, oskab reegleid teistele selgitada;
- järgib sotsiaalset rutiini.

6 – 7 aastase lapse omandatud sotsiaalsed ja enesekohased oskused:

- mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi, arvestab neid oma käitumises ja vestluses;
- suudab vastutada oma tegevuse eest, räägib oma kavatsustest;
- suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teistega arvestada ning suhtub teiste laste tegevustesse sallivamalt;
- suudab tegutseda iseseisvalt, oskab oma tegutsemisest, käitumisest rääkida ja sõltub vähem oma vanematest;
- oskab algatada mängu ja tegevusi;
- püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnete;
- hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ise;
- oskab luua sõprussuhteid;
- suudab järgida rühmas reegleid ning arvestab rühma vajadusi, oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse;
- suudab arutleda lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul;
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

19. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED, SEALHULGAS KORRALDUS

- Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.
- Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe - ja kasvatusprotsessist. Õpetajad viivad arengu hindamise läbi vähemalt üks kord aastas ning lisaks jälgitakse lapsi kindla kava alusel nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka suunatud tegevustes.
- Lapse arengu jälgimise ja analüüsimise üldeesmärk on koguda informatsiooni, mida saab:
 - jagada vanematega;
 - jagada lapsega (edusammud arengus);
 - kasutada tegevuste planeerimisel ja õppekava arendamisel;
 - arvestada lapse individuaalsel arendamisel.
- Oluline on tähele panna iga lapse eripära, tema tugevaid ja veel arendamist vajavaid külgi.
- Last hästi tundes on kõigil osapooltel võimalik tema arengule rohkem kaasa aidata.
- Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.
- Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.
- Vähemalt üks kord õppeaastas viivad õpetajad lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanema või lapse seadusliku esindajaga läbi arenguvestluse, mis:
 - annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
 - selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.
- Lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemus dokumenteeritakse «Isikuandmete kaitse seaduses» sätestatud tingimustel.

Laste arengu hindamiseks kasutatavad meetodid ja tööviisid

- Lasteaia pedagoogiline nõukogu otsustab, milliseid meetodeid kasutatakse lapse arengu jälgimisel ja analüüsimisel.
- Õppeaasta esimesel koosolekul tutvustavad rühmaõpetajad lastevanemale lapse arengu jälgimise ja analüüsimise põhimõtteid ning korraldust.
- Lapse arengu jälgimine põhineb kokkulepitud ja õppekavas fikseeritud hindamispõhimõttel.
- Lapse arengu jälgimise ja analüüsimise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.

Vaatlusi teostatakse kuues valdkonnas:

- Mina ja keskkond
- Matemaatika
- Keel ja kõne
- Kunst
- Liikumine
- Muusika

Üldoskuste arengus:

- Mänguoskused
- Tunnetus- ja õpioskused
- Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

Kehalise arengu hindamise viivad läbi liikumisõpetaja ja rühmaõpetajad. Füüsilise arengu näitajaid analüüsib liikumisõpetaja ja mootorika arengut hindavad rühmaõpetajad.

Vaatlusandmestik on kasutatav ja mõistetav nii õpetajatele kui ka lapsevanema(te)le.

Hinnangu andmisel kasutatakse erinevaid meetodeid:

1. ***Mina oskan juba. Arengu jälgimise mäng*** – see lihtne, aga huvitav mäng on mõeldud lisamaterjaliks õpetajale. Eri raskusastmetega mängu abil saab jälgida mänguliselt ja lapse jaoks huvitaval viisil 3 – 7 aastaste laste arengut. Lapsega individuaalselt läbiviidava mängu juurde kuuluvad mängualus ja erinevad tasapinnalised vahendid. Tulemuste fikseerimiseks kasutatakse juhendit ja arengu jälgimise tabelleid.
2. Sõimerühmad kasutavad õpetajad **lapse arengu vaatluslehti** (1,5 - 2 a. ja 2 – 3 a. lisa 1). Hindamine toimub 2 x aastas (sügisel ja kevadel).
3. ***Vaatlus (nt 5- minuti vaatlus, mängu vaatlus jne)*** – kulgeb rühmas loomulikes ja tavapärastes tingimustes. Õpetaja fikseerib tegevusi ja nähtusi ilma, et ta ise nendesse sekkuks. Vaadelda võib laste omavahelisi suhteid, mängu (nii üksi kui kaaslasega), laste tööd, joonistusi jm.
4. ***Lühikirjeldused*** – lühikesed kirjeldused konkreetsetest situatsioonidest või sündmustest.
5. ***Õpetaja tähelepanekute loetelu*** – tähelepanekute loetelu täpsustab jälgimist vajavat konkreetset käitumist. Loetelu pakub süstemaatilist informatsiooni laste tegutsemise kohta eri valdkondades ning informatsiooni lapse isiksuseomaduste kohta. Õpetajad kasutavad seda infot lapsele eesmärkide püstitamisel ja lapse arengule kaasa aitavate tegevuste planeerimisel.
6. ***Mapid ja töönaidised (nt laste tööde vaatlus)*** – need on kogumikud töödest, mis laps aja jooksul on teinud. Mapid sisaldavad joonistusi, sõnade ja numbrite kirjutamise

katseid ning keelenäiteid, mis on täpsed ülestähendused sõnadest, mida laps kasutab mingi mõtte või idee väljendamiseks.

7. **Intervjuu** – on suuline küsimustik.

8. **Loovad vahendid, testid (Strebeleva vms)** – vaatluslehti täidetakse koos ülesannete esitamisega lapsele, kes saab kohapeal või muus olukorras oma oskusi proovida ja näidata.

9. **Lapse arengumapp** – arengumapp käib lapsega kaasas kogu koolieelse perioodi. Arengu hindamisel on orientiiriks lapse arengu eeldatavad tulemused 2-, 3-, 4-, 5-, 6-, 7-aastaseks saamisel. Lapse arengu eeldatavaid tulemusi ei käsitleta kõigile kohustuslikuna, vaid üldtunnustatud tähistena, mis aitavad kavandada lapse arenguks vajalikke tegevusi. Lapse arengumapp on individuaalne, lähtub lapsest ja sisaldab soovituslikult järgmisi punkte:

- lapse lasteaeda tulek, küsitlus lapsevanemale;
- lapse joonistus endast, oma perest;
- puu ja maja joonistamine;
- käe jälg;
- lapse looming, erinevad tehnikad;
- lapse enda arvamused, hinnangud ning tulevikuplaanid;
- õpetaja poolt üles kirjutatud intervjuud lapsega;
- lapse mängu kirjeldused, rollide jmt ülevaated;
- lapse huvitavad ütlemsed ja sõnaline looming.

19.1. Lapse arengu jälgimise ülestähendamine

- Lapse arengu analüüsimisel lähtutakse lapse individuaalsest arengust, lasteaia õppekavas välja toodud lapse arengu eeldatavatest üldoskustest ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemustest.
- Lapse arengu analüüsimiseks kasutatakse kokkuvõtte lehte (lapsevanem saab peale arenguvestlust selle allkirja vastu endale ja koopia läheb lapse arengumappi Vt. Viljandi Lasteaed Krõllipesa arenguvestluse läbiviimise korra lisa 2).
- Koolirühmas kasutatakse lapse arengu analüüsimiseks **Koolivalmiduse kaarti**. (Vt. Viljandi Lasteaed Krõllipesa arenguvestluse läbiviimise korra lisa 3). Koolivalmiduse kaart ja lapse arengu individuaalne hindamise vorm annab hea ülevaate lapse arengust ja muutustest ning on individuaalse vestluse aluseks lapsevanemaga.

Lapse arengu individuaalset hindamise vormi täidetakse:

- õpetajate vaatlustena meeskonna poolt väljatöötatud põhimõtete alusel;
- koos ülesannete esitamisega lapsele, kes saab kohapeal või muus olukorras oma oskusi proovida ja näidata;

- lapse arengu jälgimiseks koostatakse igale lapsele arengumapp (rakendamine vabatahtlik);
- arengumapi koostamise eesmärk on koguda lapse töötulemuste näidiseid, mis annavad ülevaate lapse saavutustest ja arengust pikema perioodi jooksul;

Lapse arengu individuaalse hindamise vormi täitmisel tuleb meeles pidada järgmisi aspekte:

- oluline on turvaline õhkkond ja hea kontakt lapsega;
- ülesandeid võib lahendada rühmas;
- ülesannete proovimisel tuleb lapsele anda alati positiivne tagasiside;
- eesmärgiks ei tohi seada lapsega kõikide ülesannete läbi tegemist piiratud aja jooksul.

Selle tulemusena saavad õpetajad:

- teada lapse arengu edenemise õppeaasta jooksul;
- hinnata õppe- ja kasvatustöö tulemuslikkust;
- tutvustada lapse arengu analüüsimise põhimõtteid lapsevanematele.

Lapsevanem võib probleemide tekkimisel pöörduda õpetajate, direktori või õppejuhtide poole.

19.2. Arenguvestluse läbiviimine lapsevanemaga

- Vähemalt üks kord õppeaastas viib rühmaõpetaja(d) lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguvestluse, kus:
 - annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;
 - selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.

Arenguvestluse aluseks on lapse arengu individuaalne hindamise kokkuvõte.

Lapse arenguvestluse läbiviimise põhimõtted

Lapse arenguvestlus on usalduslik õpetaja(te) ning lapsevanema(te) vaheline **arutelu** lapse senisest arengust ja lapse edaspidiseks arenguks soodsate tingimuste loomisest.

Arenguvestluse käigus saab:

- ühtlustada hinnangut lapse senisele arengule;
- otsida koostöövõimalusi lasteaia ja kodu vahel lapse arendamiseks;
- rääkida lapsevanem ja õpetaja oma ootustest;
- jagada teavet lapse edaspidiseks arendamiseks ja õpetamiseks.

Õpetajate ettevalmistus arenguvestluseks:

- informatsiooni kogumine lapse arengust (lapse vaatluslehed jne);
- ajaplaani koostamine (ühe lapsevanemaga vestluse aeg kuni üks tund);

- lapsevanemaga vestluseks küsimustiku koostamine (küsimustiku koostamisel lähtuda vestluse eesmärkidest ja need vormistatakse kirjalikult);
- lapsevanemale koostatakse vestluseks ettevalmistumisleht (sarnane õpetaja vestlusküsimustikuga);
- lapsevanemate vestlusele kutsumine: suuliselt või kirjalikult vähemalt 2 nädalat varem aja kokkuleppimisega.

19.3. Arenguvestluse läbiviimise kord

- Vestluse sissejuhatavas osas tuleb pöörata tähelepanu vestluse läbiviimise õhkkonnale, kasutada lapse ja lapsevanema eesnime, olla tähelepanelik vanemate valmisoleku suhtes alustada vestlust, väljendada ennast arusaadavalt jne.
- Vestluse põhiosa koosneb küsimuste esitamisest (ettevalmistuslehel), tagasiside andmisest ning lastevanemate küsimustele vastamisest.
- Lapsevanemale antav tagasiside algab ja lõpeb positiivselt, on heatahtlik, aus ja siiras.
- Probleemide esitamine on konkreetne ja kiire ning toetub faktidele, mitte hinnangutele.
- Lapsevanemalt küsitakse temapoolseid sobivaid lahendusi ja pakutakse omapoolseid võimalusi.
- Vestlus lõpeb kirjaliku lühikokkuvõtte tegemisega ja allkirjastamisega lapse arengu kokkuvõtte lehel.
- Arenguvestlusest peab jääma positiivne kogemus.
- Arenguvestluse läbiviimisel saadud info on konfidentsiaalne.

20. KOOLIVALMIDUSE MÄÄRATLEMISE PÕHIMÕTTED

- Lapse valmisolek õpingute alustamiseks kujuneb samm-sammult kogu koolieelse elu jooksul. Valmisoleku kujunemist mõjutavad nii sünnipäraseks eeldused ja võimed kui kasvukeskkond, milles laps elab ja areneb, aga ka lapsevanemad ja õpetajad, kes lapsega suhtlevad ja tema arengut suunavad.
- Koolivalmidus on valmisolek minna üle mänguliselt põhitegevuselt õpitegevusele.
- Koolivalmidus koosneb füüsilisest, vaimsest ja sotsiaalsest aspektist. Omavahel põimudes ja üksteisest sõltudes moodustavad nad terviküsteemi, mis aitavad lapsel toime tulla koolipoolsete nõudmistega.

20.1. Koolivalmiduse kolm aspekti

Füüsilise aspekti seisukohalt on olulised:

- lapse tervislik seisund, sellest olenevad lapse koormustaluvus ja töövõime;
- lapse üldfüüsiline areng, liikumisaktiivsus ja vastupidavus;
- lapse oskus valitseda oma liigutusi ja liikumist;

- lapse motoorne areng – käelihaste tegevus ning käe ja silma koostöö.

Vaimse aspekti seisukohalt on olulised:

- kuidas laps oma teadmised ja oskused esile toob, kuidas ta oskab neid kasutada, kuidas ta lahenduseni jõuab jms;
- lapse vaatlusoskus (oskus kuulata ja uurida, koondada tähelepanu);
- lapse kujutlused ruumis ja ajast (orienteerumine ajas ja ruumis);
- lapse oskus järjestada, rühmitada, võrrelda (loogiline mõtlemine) jms;
- lapse kõne, väljendus- ja jutustamisoskus;
- lapse oskus tajuda detaile ja tervikut, üldistada, tajuda eristusvõime ja mõtestatust.

Sotsiaalse aspekti seisukohalt on olulised:

- lapse soov õppida ja omandada uusi teadmisi;
- lapse igapäevane käitumine (on omandanud üldtunnustatud käitumismallid);
- lapse oskus ja iseseisvus seada eesmärgi ja ülesandeid;
- lapse tahe täita täiskasvanu korraldusi.

20.2. Koolivalmiduse hindamine

Lapse koolivalmiduse kujunemist jälgitakse pedagoogide poolt lapse arengu analüüsimise käigus kogu koolieelse perioodil. 6 - 7 aastaste laste kooliküpsuse uurimiseks kasutatakse vaatlust (5- minuti vaatlus, mängu vaatlus jne), lühikirjeldust, tööde näidiste mappe, intervjuud, loovvahendeid, „Arengu jälgimise mängu” (J. Rebane, K. Kirbits, R. Varik) või Strebeleva testi, mille eesmärgiks on selgitada välja:

- lapse üldised teadmised ümbritsevast, temast endast ja perekonnast;
- lapse terviktaju ja graafiliste oskuste tase;
- lapse kujutluste tase aastaegadest ja nende järgnevusest;
- lapse kujutlus hulkadest, oskus peast sooritada mitmesuguseid arvutamisoperatsioone;
- lapse oskus näha sündmuste vahel ajalisi seoseid;
- lapse mõtlemise tase (kas esineb loogilis-mõtlemiselemente);
- lapse oskus tajuda pildil kujutatud situatsiooni tervikuna;
- lapse oskus analüüsida sõna häälikulist koostist, eeldusi lugemaõppimiseks;
- lapse käe valmisolek kirjutamiseks;
- näidise analüüsi võimet, oskust töötada näidise järgi;
- lapse mälu.

- **Kontrollitud joonistuse vaatlus** (Kulderknup, E. 1998. Lapsest saab koolilaps. Eesti Haridusministeerium, alushariduse õppekava) näitab:
 - lapse kognitiivset arengut: sõnavara, verbaalsest instruksioonist arusaamist, mälu, arusaamist matemaatilistest mõistetest, joonistamis- ja kirjutamisoskust, oskust töötada paberi ja pliiatsiga.
 - lapse sotsiaal-emotsionaalset arengut: käitumisreeglite tundmist, kohanemist uue keskkonna ja inimestega, grupis töötamise oskust, iseendaga toimetulekut, tähelepanu ja kontsentratsioonivõimet, korraldustest arusaamist ja oskust nende järgi tegutseda.
- **Frontaalne logopeediline koolivalmiduse kujundamise uuring**, mille käigus logopeed selgitab välja:
 - lapse sõnavara ja väljendusoskuse taseme;
 - hääldusprobleemid, kognitiivsed võimed;
 - õige grammatilise struktuuri olemasolu;
 - häälikanalüüsi oskused;
 - lugemise ning kirjutamise eeldused ja oskused.
- Vaatlused ja hindamine viiakse läbi vastava juhendi alusel. Kõikidest saadud tulemustest antakse tagasiside lapsevanemale.

20.3. Koolivalmidusest vanemale tagasiside andmine

- Koolivalmidus on lapse valmisolek õpitegevuse alustamiseks, mis väljendub lapse soovis õppida, omandada uusi teadmisi, jälgida täiskasvanu selgitusi ja korraldusi.
- Info edastamine toimub vastavalt vajadusele aastaringselt. Pikem ja põhjalikum koosistumine vanematega leiab aset kevadise arenguvestluse käigus, kus vabas ja sundimatus olukorras lapse arengust räägitakse.
- Kevadisel arenguvestlusel antakse tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest koolivalmiduse kaarti alusel.
- Õpetaja kirjeldab igapäevaelu vaatlusest tulenevalt vastavat arenguperioodi.
- Liikumis- ja muusikaõpetaja jagavad oma nägemust rühmaõpetajatega, kes vastavat teavet lapsevanemale edastavad.
- Vajadusel on soovitatav kooliminevate laste vanematele anda tagasisidet jaanuaris-vebruaris, mille käigus koos lapsevanemaga koostatakse lünkade likvideerimiseks tegevuskava järgnevas poolaastaks. Vajadusel nõustatakse lapsevanemaid koolipikenduse või -valiku küsimuses.
- Koolipikendust saavatele lastele töötatakse välja individuaalne arenduskava. Vajadusel kasutatakse erispetsialistide abi.

- Lasteaia õppekava läbinule väljastab lasteaed vastava õiendi. Lisaks väljastatakse lastevanematele koolivalmiduse kaart, milles on kirjeldatud lapse arengu tulemused. Lapsevanem esitab koolivalmiduskaardi kooli, kus laps asub täitma koolikohustust.

21. ARENGULISTE ERIVAJADUSTEGA LASTEGA TEHTAV TÖÖ

Laps, kelle võimed, tervislik seisund või muud isikuomadused (sh keha-, kõne, meele- või kognitiivne puue, emotsionaalsed ja käitumisraskused, üld- või eriandekus) erinevad sedavõrd, et tavapärane õpikeskkond ja õppe- kasvatusprotsess ei toeta tema võimete arengut piisavalt, on hariduslike erivajadustega. Varane erivajaduste või andekuse määratlemine ning vastava arendustegevuse alustamine annavad parema võimaluse lapse arenguks ja õppimiseks. Pedagoogiline personal tunneb ära hariduslike erivajaduse vormid ja oskab erivajadusega lapsega töötada.

- **Erivajadusega lapsega tehtava töö peaeesmärk:** laps saab aluse elamaks täisväärtuslikku elu hoolimata erivajadusest.
- **Töö põhimõtted:** lapse erivajaduse ja eripära märkamine ning sellega arvestamine.
- **Õpetajal on kohustus** reageerida, koheselt teavitada tugispetsialiste ja vajadusel teavitada ka juhtkonda

21.1. Arenguliste erivajadustega lapsed

Arenguliste erivajadustega lapsed on:

- õpi- ja kohanemiseraskustega lapsed;
- kõnepuude või -häiretega lapsed;
- andekad lapsed;
- psüühiliste või käitumuslike häiretega lapsed;
- mitte-eesti kultuurikeskkonnast pärit lapsed;
- meelepuudega lapsed;
- kehapuudega lapsed;
- vaimupuuetega lapsed;
- liitpuuetega lapsed;
- sõltuvushäiretega lapsed;
- allergilised lapsed ja diabeetikud;
- tihti põdevad või krooniliste haigustega lapsed.

21.2. Erivajaduse märkamine

Varajane märkamine ja sekkumine tagab edu erivajadusega lapse arengus. Paljud vanemad ei suuda lapse erivajadustega leppida, kuid oluline on neil mõista, et mida varem lapse erivajadus avastatakse, seda kiiremini saab arendustegevusega alustada ning last aidata. Oluline on lapsevanemaid selles olukorras toetada, nõustada ja mõista.

Varajase sekkumise planeerimisel ja elluviimisel tuleb arvestada üldpõhimõtteid:

- arendustegevuse alustamine niipea, kui selle vajadust on märgatud;
- individuaalne lähenemine vastavalt lapse arenguliste erivajadustele ja keskkonna võimalustele;
- perekonna ja spetsialistide kaasamine, meeskonna- ja võrgustikutöö;
- lastevanemate nõustamine laste arengu ja kasvatamise küsimustes;
- ühest kasvukeskkonnast teise ülemineku toetamine.

Lapse heaolu rühmas oleneb palju rühma meeskonna suhtumisest lapse erivajadustesse. Kui õpetaja ise aktsepteerib erivajadusega last, on tema kõne ja käitumine eeskujuks ka rühma teistele lastele ning lapsevanematele. Õpetaja positiivse suhtumise aluseks on ettevalmistus, mis annab kindlustunde tööks erivajadustega lastega. Õpetajale on tagatud võimalus erialaspetsialistidega kontakti võtta ja koostööd teha.

Spetsialistide kaasamine

- Töös erivajadustega lastega on kaasatud vajadusel lasteaia muusikaõpetaja ja liikumisõpetaja, Viljandi Päevakeskuse laste- ja peretöösakonna tugispetsialistid (logopeed, eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog) ning sotsiaaltöötaja.
- Vajadusel soovitatakse perele erialaspetsialiste väljastpoolt lasteaeda.

Arenguliste erivajadustega laps erineb teistest lastest:

- kognitiivsete võimete,
- sensoorsete võimete,
- kommunikatsioonioskuste,
- käitumise ja emotsionaalse arengu,
- füüsiliste võimete poolest.

Erinevused esinevad sel määral, et laps vajab oma võimete arendamiseks keskkonna kohandamist või eripedagoogika teenuseid, st lisaabi või teistest erinevat õpetamist ja kasvatamist. Arenguliste erivajadustega lapsi on väheefektiivne õpetada harjumuspärasel viisil.

Arenguline erivajadus võib avalduda lapse vajaduses:

- õppe- ja kasvatustöö teistsuguse korralduse järele;

- individuaalse õppekava järele (IAK);
- tugispetsialistide järele;
- tehniliste vahendite järele;
- meditsiinilise abi järele;
- eridieedi järele.

21.3. Erivajadusega laste toetamine

Erivajadusega lapse koolieelse arengu toetamiseks on vajalik tihe koostöö lasteasutuse, perekonna, Viljandi Päevakeskuse laste- ja peretööosakonna, meditsiiniteenuste, Viljandimaa Rajaleidja ning kohaliku omavalitsuse vahel. Võrgustiku koostööetappideks on erivajadusega lapse märkamine, arengutaseme hindamine, nõustamine ja sekkumine.

- Pedagoogide eesmärk on aidata arenguliste erivajadustega lastel omandada jõu- ja võimetekohane haridus, mille abil oleks neil võimalik saavutada arengus parimaid tulemusi.
- Oluline on leida nende laste tugevad ja nõrgad küljed, et tugevustele toetudes arendada nõrgemaid. Tegevustes arvestatakse lapse arengupotentsiaali. Tähtis on tegevuste meeldivus lapsele. Soovitavalt kasutatakse palju mängulisi meetodeid ja võtteid.
- Vajadusel ja pere nõusolekul koostatakse abi vajavale lapsele individuaalne õppekava, arvestades lapse hetkeolukorra teadmisi, oskusi ja võimalusi (eripära, kohalkäimise sagedus jne). IAK koostavad koostöös perega lastega töötavad õpetajad ja erialaspetsialistid.
- Keskkond tuleb kohandada erivajadusega lapse arengu jaoks sobivaks. Andekale lapsele tuleb leida uusi väljundeid arenguks: võistlused, esinemised, muusikakoolid, kunstiringid, spordikoolid jne. Muukeelse lapse õpetamisel tuleb erilist rõhku panna sõnavara rikastamisele.

Erivajaduste märkamisel selgitatakse välja lapse:

- kommunikatiivsed oskused: suuline kõne, kõne mõistmine, hääliku- ja foneemitaju, lugemine, ettelõetud teksti mõistmine jne;
- kognitiivsed oskused: vaatlus- ja kuulamisoskus, silma ja käe koostöö, teabe mõtestamine;
- sotsiaalsed oskused: suhtlemine eakaaslastega ja täiskasvanutega, käitumine jne.;
- mootorika areng: üld- ja peenmootorika;
- eneseteenindusoskused: riietumine, oma asjade korrashoidmine jne.
- üldtervislik seisund.

Seejärel koostatakse plaanid arenguliste erivajadustega laste toetamiseks.

- Vajadusel koostatakse individuaalne arenduskava (edaspidi IAK) neis valdkondades, milles laps vajab abi ja individuaalset arendamist. IAK koostamisel ja elluviimisel osaleb kogu lapse arengut toetav meeskond.

- IAK koostamiseks kutsutakse kokku lapse arengut toetav meeskond – lapsevanem(ad), rühma meeskond, liikumis- ja muusikaõpetaja, tugispetsialistid ning vajadusel juhtkonna esindaja.
- Plaanid seostatakse lapse arengu analüüsiga.
- Kommunikatiivsete erivajadustega lapse arenduskava koostab logopeed.
- Arenduskava täiendatakse ja parandatakse vastavalt vajadusele õppeaasta jooksul.

21.3.1. Eesti keel kui teine keel

- Organisatsioonilised meetmed: lapsevanema esmane teavitus – kui muukeelse lapse lapsevanem tuleb lasteaeda, siis teavitab lasteaia direktor muuhulgas ka sellest, et meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevus toimub eesti keeles ning vestleb lapsevanemaga tekkida võivatest probleemidest (suhtlemine eakaaslastega, pikem ja keerulisem kohanemisaeg, probleemid koolivalmidusega jm).
- Toetatakse lapse keelelist arengut, et laps mõistaks kõike rühmas toimuvat ja osaleks selles. Lasteaia õpetajal on valmisolek ja motiveeritus tööks muukeelsete lastega.
- Laste omavahelist suhtlemist suunatakse teadlikult nii, et oleks välistatud pidev muukeelsete laste omakeelne suhtlemine ning muukeelsel lapsel ja tema rühmakaaslastel tekiks vajadus suhelda omavahel eesti keeles võimalikult intensiivselt.
- Keeleõppe organiseerimine – vastavalt vajadusele ja võimalustele pakub lasteaed lapsele individuaalset keeleõpet toetamaks eesti keele kiiremat omandamist.
- Keeleõpetuse põhimõtted:
 - mängulisus, köitvus ja vaheldusrikkus;
 - lihtsamalt keerulisemale;
 - kordamine.
- Lapsele selgitatakse eesti keele omandamise tähtsust igapäevaelu situatsioonide kaudu. Teist keelt õppides saab laps toetuda sellele, mida ta emakeeles juba valdab.
- Oluline on kaasata ka lapsevanemaid ning süvendada nende huvi keeleõpingute vastu.
- Vajadusel koostab rühmaõpetaja lapsele eesti keele kui teise keele õppimiseks individuaalse õppekava.

21.3.2. Üliaktiivsed lapsed

- Üliaktiivsed lapsed on lapsed, kes on väga aktiivsed, aga vajavad suuremat tähelepanu oma aktiivsuse rakendamiseks.
- Lapse puhul kasutatakse individuaalse lähenemise printsiipi: teda suunatakse rahulikule tegevusele ja talle antakse rahulikke ja mõtlemist nõudvaid mängu.

Kuidas üliaktiivse lapsega toime tulla?

- Oluline on teada hüperkineetilise häire olemasolust ja väljendustest ning mitte segada seda ära kasvatamatusega.
- Võimalda lühemaid õppimisaegu.
- Vähenda lapse tähelepanu kõrvalejuhtimise ja hajumise riske.
- Anna võimalusi liikumiseks.
- Vajadusel kasuta tugispetsialistide abi.
- Ole järjekindel.
- Ühelt tegevuselt teisele üleminek peab olema sujuv ja lapsele varakult teada (visualiseeritud päevakava).
- Välti võistlusmänge teiste lastega. Need on frustratsiooniallikad ja tekitavad agressiivsust. Soodusta lapse tegevusi, kus ta võistleb iseendaga.
- Kehtesta üheselt mõistetavad ja arusaadavad reeglid. Tunnustamine reeglite täitmise eest kinnitab nende olulisust ja lapse kompetentsust.
- Ole paindlik, on olukordi, kus ei saa alati jäigalt reeglitest ja normidest kinni pidada. Reegleid tuleb muuta, kui lapse vastutustunne ja kompetentsid on kasvanud.
- Anna lapsele alati, kui on võimalik, valikuvõimalusi ja valikuõigus.
- Lapsega suheldes keskendu temale.

21.3.3. Logopeedilised kõrvalekalded

- Logopeed kontrollib abivajavaid lapsi pidevalt ning annab soovitusi ja suunamised.
- Rühmas on õpetaja eeskujuks õige keelekasutusega ja tarvitab lihtsaid lauseid.
- Rääkimise kõrval kasutatakse pilte või esemeid.
- Kõneharjutused ja liisusalmid on õpetajate juhendamisel pidevalt kasutusel.

21.3.4. Andekad lapsed

Andekal lapsel on tavaliselt mõned nendest omadustest:

- On kiire õppija
- Hea mõtleja
- Omab laialdast sõnavara
- Omab väga hea mälu
- On tundlik ja emotsionaalne
- On arenenud õiglustundega

- Püüab oma tegemistes täiuse poole
- On oma huvides järjekindel
- Eelistab endast vanemate seltskonda
- On hea huumorimeelega
- Laialdaste huvidega
- Õpib varakult lugema
- Arenenud kujutlusvõime
- Väga loominguline
- Iseseisev ja protestimeelne
- Hea arvutaja ja piltmõistatuste kokkupanija

Andekale lapsele on toeks:

- Diferentseeritud töö tunnis
- Erinevate õppematerjalide soovitamine/ tutvustamine;
- Individuaalne õppekava;
- Huviringide tegevus;
- Osalemine võistlustel, projektides, uurimistöodes jm.

Süvendatud tegelemine andekate lastega:

- Suunamine huvipakkuvatele ja arendavatele tegevustele.
- Vajadusel soovitusel lastevanematele lapse suunamiseks huvitegevustesse väljaspool lasteaeda.

21.3.5. Vasakukäelised lapsed

Vasakukäeliseks saab nimetada inimest, kes saavutab vasaku käega tõhusamaid tulemusi kui paremaga ning eelistab vasakut kätt tegevustes, mis nõuavad head koordineerimist, jõudu ja täpsust.

Vasakukäelise lapse tööd tuleb hinnata samaväärselt paremakäelise tööga.

Kindlasti on vaja teha tihedat koostööd lasteaia ja kodu vahel.

Käelisuse kujunemisel on olulisim roll lapsevanematel ja rühma meeskonnal. Lapse arengut soodustab sünnipärase käelisuse säilitamine.

- Kirjutusvahendit hoiab laps vasaku käe pöidla ja kergelt kõverdatud nimetissõrme vahel, alt toetab seda keskmine sõrm.
- Käed peavad laual olema nii, et parema käe küünarnukk on veidi üle laua serva. Parema käsi hoiab vihkut. Vasak käsi peab saama vabalt liikuda mööda joont üles ja alla.
- Valgus peab lapse tööle laual langema kas eest või paremalt.
- Vasakukäeliste laste jaoks on soetatud spetsiaalsed õppevahendid ja -materjalid.

- Vajadusel kohandab rühmaõpetaja õppematerjalid vasakukäelisele lapsele sobivaks.
- Kirja õppimise algperioodil on vajalikud spetsiaalsed kirja eelharjutused (kriidiga tahvlile).

21.3.6. Organisatsioonilised meetmed arenguliste erivajadustega lapse väljaselgitamiseks:

- Probleemi ilmnemisel hakkavad lapse rühmaõpetajad koheselt pidama vaatluspäevikut (2 nädalat – 1 kuu); perioodi lõpus teevad rühmaõpetajad kokkuvõtte ja analüüsi.
- Seejärel kutsutakse kokku lapse arengut toetav meeskond. Vaatluspäeviku alusel analüüsitakse olukorda ja vajadusel koostatakse IAK.
- IAK kooskõlastamiseks lapsevanemaga toimub vastav arenguveestlus, kus lepitakse kokku lapsevanema tegevused IAK-s.
- Enne arenguveestlust lapsevanemaga konsulteerivad lapse rühmaõpetajad juhtkonnaga ja vajadusel tugispetsialistidega.
- IAK tulemusi analüüsitakse vähemalt 2 korda aastas.
- Lapse arengu tulemused fikseeritakse IAK-s ja lapse arengu hindamistulemuste analüüsis või koolivalmiduse kaardil.
- **Lapse suunab vajadusel Viljandimaa nõustamiskomisjoni ja Viljandimaa Rajaleidja keskusesse** lasteaja õppejuht. Lapsega tegelevad õpetajad ja tugispetsialistid koostavad lapse iseloomustuse esitamiseks erispetsialistile või nõustamiskomisjonile. Iseloomustus kooskõlastatakse direktoriga.

Logopeed lisab lapse arengu hindamise tabelile või koolivalmiduse kaardile kokkuvõtte kõnearenduses osalenud lapse kohta.

21.4. Individuaalse arenduskava koostamise põhimõtted

Individuaalne arenduskava (edaspidi IAK) on kirjalik dokument, mis määrab kindlaks lapse arengulisi erivajadusi arvestava õppe **individuaalsed eesmärgid** ja eriabi teenused, mis on vajalikud õppe- eesmärkide saavutamiseks. Individuaalne arenduskava koostatakse arenguvaldkondade kaupa:

- motorika;
- kognitiivsed oskused;
- kommunikatiivsed oskused;
- sotsiaalsed pädevused;
- eneseteenindus.

- IAK koostatakse konkreetsele lapsele neis valdkondades, mille arengutase erineb eeldatavast eakohasest arengust. Tegevusvaldkonnad koosnevad väiksematest

osavaldkondadest. Iga tegevusvaldkonna oskuste arendamine eeldab tihedat seost teiste valdkondadega.

- IAK koostatakse pärast lapse arengu mitmekülgset jälgimist ja lähima arengu tsooni määramist: selle koostamisel osalevad kõik lapsega tegelevad õpetajad, erialaspetsialistid ja vanemad. Individuaalse arenduskava koostamise põhimõtted kinnitab lasteaia pedagoogiline nõukogu. Konkreetse individuaalse arenduskava koostavad ja selle rakendamise eest vastutavad rühmaõpetajad, logopeed, liikumis- ja muusikaõpetaja koostöös lapsevanemaga.
- Individuaalne õppekava kaitseb lapse huvisid ja arvestab tema arengutaset ning erivajadusi. Iga arenguvaldkond esitatakse konkreetselt lapsest lähtuvate õppeeesmärkidena, millest juhenduvad nii lapsevanemad kui lasteaia pedagoogid.
- **Individuaalse arenduskava rakendamisel on neli etappi:**
 - lapse arengutaseme esialgne analüüsimine; konsulteerimine vajadusel erispetsialistidega (logopeed, eripedagoog, psühholoog, perearst);
 - lühi- ja pikaajaliste eesmärkide püstitamine lapse arendamiseks; individuaalse arenduskava koostamine konkreetseks perioodiks;
 - õpetamine ja arendamine ning oluliste muutuste fikseerimine;
 - hinnangu andmine lapse saavutustele ja sellele vastavalt individuaalse arenduskava korrigeerimine.
- **IAK rakendamisel peavad osalema kolm osapoolt:** laps, IAK meeskond ja lapsevanemad. Lapsevanema keeldumisel ja huvi puudumisel jääb lapse arengu toetamise eesmärgiga koostatud IAK osaliselt täidetuks. Rühmaõpetajad jätkavad lapse toetamiseks esile toodud valdkondadega individuaalset tööd.
- Hinnangu andmise aluseks on individuaalse arenduskava tulemuste analüüs. Sõltuvalt sellest, kas eesmärkides püstitatu on omandatud täielikult, pole omandatud või on omandatud osaliselt, loetakse arenduskava täidetuks või osaliselt täidetuks.
- Kui täitmata on jäänud olulisi eesmärke või mitmed eesmärgid on osaliselt täidetud, siis tuleb antud IAK-d analüüsida, muuta ja täiendada.
- Kui eesmärkide realiseerimise tulemused on positiivsed, loetakse IAK täidetuks.

21.5. Nõustamiskomisjon

- Laste nõustamiskomisjon (edaspidi Viljandimaa nõustamiskomisjon) on Viljandimaa Rajaleidja keskuse juures tegutsev nõuandev organisatsioon, eesmärgiga määrata arenguliste erivajadustega lastele võimetekohane õppekava ja õppevorm, suunata laps lapsevanema (hooldaja) nõusolekul erikooli, eriklassi, lasteaia erirühma või otsustada lapsevanema taotlusel koolikohustuse edasilükkamine.
- **Koolikohustuse täitmise edasilükkamise aluseks** on lapse tervislik seisund.

- Nõustamiskomisjon arvestab arsti poolt koostatud kirjalikku otsust lapse tervisliku seisundi kohta ning teiste spetsialistide soovitusi.
- Koolikohustuse täitmise edasilükkamise taotlus rahuldatakse vaid juhul, kui selles ajavahemikus tagatakse lapsevanema poolt lapse arenguks ja taastusraviks vajalik keskkond ning võimalus jätkata alushariduse omandamist kuni kooliminekeni.
- Taotluse esitamine – omakäeliselt või digitaalselt allkirjastatud taotlus ja dokumendid maakonna või üleriigilisele komisjonile; esitatakse maakonna Rajaleidja keskusesse.

Taotlusega koos tuleb esitada järgmised dokumendid:

- lapse isikut tõendav dokument (selle puudumisel sünnitunnistus või -tõend);
- kui taotluse esitab lapse seadusliku esindaja poolt volitatud isik, siis lapse seadusliku esindaja kirjalik volitus;
- koolieelses lasteasutuses käiva lapse individuaalne arenduskava või iseloomustus või koolivalmiduskaart olemasolul;
- lapse individuaalse arengu jälgimise kaart; Individuaalse arengu jälgimise kaardil on oluline:
 - peab sisaldama kõigi osapoolte kirjeldusi;
 - kaart peab olema koostatud kohe, kui märgatakse erisusi, vähemalt 6 kuud enne pöördumist;
 - milliseid tugimeetmeid on rakendatud, koos põhjendustega, kuidas need on toiminud;
 - kindlasti peab olema ka lasteaiapoolne seisukoht.
- perearsti või eriarsti või muu erialaspetsialisti hinnang, kui see on nõustamismeeskonna hinnangul vajalik erivajaduse täpsustamiseks (saab küsida ka Rajaleidjast);
- rehabilitatsiooniplaani või –programmi või rehabilitatsiooni teenuse osutamiseks koostatud tegevuskava olemasolul (saab küsida ka Rajaleidjast);
- puude raskusastme tuvastamise otsuse olemasolul (saab küsida ka Rajaleidjast).

Komisjon võib taotluse esitajalt nõuda täiendavaid selgitusi, dokumente ja spetsialistide hinnanguid lapse arengu täpsustamiseks.

- Avaldust erirühmadesse saab aasta läbi vormistada Viljandi Linnavalitsuse haridusametis alushariduse spetsialisti juures.

Nõustamiskomisjonile taotluse esitamise tähtajad:

- erivajadustega lapse õppe- ja kasvatuse tingimuste korraldamise (sh sobitus- ja erirühma, sobiva õppekava ning eriklassi) soovitamine – kogu kalendriaasta vältel
- koolikohustuse täitmise alguse edasilükkamise soovitamine – jooksva aasta esimeses kvartalis, kokkuleppel Viljandimaa Rajaleidja keskusega
- koolikohustuslikust east noorema lapse kooli vastuvõtmine – jooksva aasta 1. aprill. Taotlus tuleb esitada juhul, kui lasteaed ja lapsevanem on eriarvamusel.

22. KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED JA KORRALDUS

22.1. Koostöö lastevanematega

Koostöö põhimõtted

- Perekond kannab peamist vastutust lapse kasvatuse, hoolitsuse ja arengu eest. Peredega suhtlemine on lasteaia õpetajate üks olulisematest ülesannetest. Kõik pered on huvitatud oma lapse arengust ning tahavad, et lapsed on edukad ja õnnelikud. Nii pedagoogid kui vanemad vastutavad vastastikuste suhete arendamise eest. Suhtlemine, lugupidamine, lapse huvide ja erinevustega arvestamine paneb aluse headele suhetele.
- Õpetajad austavad perekonna kasvatuspõhimõtteid ja teevad lastevanematega lapse arengu ja õppimise soodustamiseks koostööd, mis toetub vastastikusele usaldusele ja lugupidamisele ning avatud dialoogile.
- Koostöös lastevanematega arutatakse läbi ja tutvustatakse nii lasteaia kui rühma õppe- ja kasvatustöö eesmärgid ja põhimõtteid.
- Lasteaed loob lapsevanemale võimalused osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamisel ja läbiviimisel, samuti hinnangu andmisel lasteasutuse tegevuse kvaliteedile.
- Lasteaed teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengu ja õppimise tulemustest ning loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu kasvatuskõiklustes.
- Lastevanematel on õigus olla kindel, et igasugune isiklik info, mida nad on avaldanud kas suuliselt või kirjalikult, on konfidentsiaalne.

Koostöö eesmärgid

- Luua avatud ja usalduslikud suhted peredega.
- Lastevanematele suunatud küsitlustest saadud tagasiside kaudu parendada lasteaia tegevust.
- Võimaluste piires arvestada perede soovidega.
- Kaasata vanemaid spordi- ja muudele sündmustele.
- Pakkuda vanematele võimalust oma elukutse tutvustamiseks kas lasteaias või oma töökohas.
- Kaasata vanemad ka sündmuste ettevalmistusprotsessi (heategevusüritused, näitused, talgud).
- Pakkuda vanematele võimalust osaleda juhendajana tegevustes.

Koostöö vormid

- Enne, kui laps tuleb lasteaeda, on nii lapsed kui nende vanemad oodatud uute laste koosolekule, kus nad tutvuvad lasteaia kodukorraga, rühmaruumide ja õpetajatega.

- Lapse lasteaeda tulekul antakse vanemale küsimustik, mis aitab rühmaõpetajatel tundma õppida lapse kombeid ja harjumusi, koduse kasvatuse põhimõtteid ning vanemate ootusi lasteaiale.
- Rühm kus laps käima hakkab tutvustab lastevanematele lasteasutuse õppekava, rühma aasta ja nädala tegevuskava.
- Vähemalt korra aastas viivad rühmaõpetajad lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks läbi arenguveestluse lastevanemaga.
- Igal kevadel viiakse läbi lastevanemate rahuloluküsitlus.
- Infokoosolekud rühmas toimuvad vähemalt üks kord aastas (vajadusel rohkem).
- Kevadel toimuvad koosolekud kooliminevate laste lastevanematele.
- Õppeaasta algul valivad iga rühma lastevanemad ühe liikme lasteaia hoolekogusse. Hoolekogu jälgib, et õppe- kasvatustegevus vastaks lapse arengule ja huvidele ning teeb sellesuunalist koostööd lasteaia personaliga. Hoolekogu koosolekud toimuvad vastavalt vajadustele üks kord kvartalis.
- **Regulaarne info jagamine lasteaias toimuvast:**
 - vestlemine lapse tuleku ja lahkumise ajal;
 - kirjalikud teated vanematele;
 - rühmade teadetetahvlid (infostendid, hoidikud, raamid jm);
 - suhtlemine ja info jagamine läbi e-keskkonna Stuudium;
 - avatud uste päevad rühmades ja lasteaias;
 - lastevanemate osalemine lasteaia üritustel;
 - lastevanemate koosolekud sügisel ja kevadel;
 - lastevanemate koolitused (lastevanemate teadlikkuse tõstmine laste arengu iseärasustest);
 - koduleht, kust vanematel on võimalik saada infot lasteaias/ rühmas toimuva kohta.

Lastevanemate nõustamine

- Vestlused rühma-, muusika- või liikumisõpetajatega, direktoriga, õppejuhtidega, tugispetsialistidega (logopeed, eripedagoog);
- Loengud ja koolitused;
- Koosolekud;
- Arenguliste erivajadustega laste suunamine nõustamiskomisjoni;
- Lasteaia seotud probleemide lahendamine (direktor, õppejuhid).

22.2. Personali omavaheline koostöö

Lasteaia sisekliimast ja meeskonnatööst oleneb, kui positiivne ja tulemuslik on lasteaia kui organisatsiooni tegutsemine:

- vastastikune avatud tundide korraldamine ja külastamine;
- sisekoolituste korraldamine ja nendest osavõtmine;
- väljaspool lasteaeda koolitustelt saadu edastamine kolleegidele;
- ühine õppekavatöö.

22.3. Koostöö kooliga

- Koostöö naaberkoolidega Viljandi Paalalinna Kool/ Viljandi Jakobsoni Kool.
- Toimub tutvumine koolimajaga, lahtiste tundide külastamine koolis/ lasteaias.
- Koostöö ja infovahetus kooliõpetajate ja lasteaiaõpetajate vahel.
- Tagasiside kooliõpetajatelt, laste edasijõudmisest koolis – kooli rahulolu lasteaiapoolse ettevalmistusega.
- Koosolekud kooliminevate laste lastevanematele.

22.4. Koostöö Viljandi linna/ maakonnaga

- Viljandi linna poolt korraldatavatest lasteüritustest osavõtmine.
- Linna lasteaedade- vaheline suhtlemine – vastastikune avatud tundide korraldamine ja külastamine kogemuste vahetamise eesmärgil.
- Koostöö MTÜ Viljandimaa TEL (Tervist Edendavate Lasteaedade) tervisetoga. MTÜ Viljandimaa TEL arengukava tegevuste integreerimine lasteaia tegevuskavasse. Erinevate terviseürituste propageerimine, turvareidi läbiviimine jne.

23. ÕPPEKIRJANDUS

- Õppekirjanduse ja õppematerjalid valivad õpetajad vastavalt laste arengutasemele ja eale ning järgivad rühma tegevuskava ja temaatilist aastakava.
- Valitud õppekirjandus toetab planeeritud õppetegevuste läbiviimist.

24. LASTEAIA ÕPPEKAVA MUUTMISE KORD

- Õppekava rakendumisel ja arendamisel arvestatakse erinevate õppekavade määratlustega ning nende vaheliste seostega.
- Õppekavade rakendumise analüüsimine ja arendamine on pidev protsess.
- Sisehindamise käigus jälgitakse süstemaatiliselt õppekava rakendumist ning lähtuvalt rakendumise analüüsist arendatakse ja täiendatakse õppekava.
- Lähtuvalt õppekava rakendumise analüüsist koostatakse lasteaia õppekava arendustöö plaan.
- Lasteaia õppekava arendamise töögrupp vaatab vähemalt kord aastas õppekava üle ning arvestades muudatusettepanekuid, teeb lasteaia pedagoogilisele nõukogule ettepaneku õppekava muudatusteks.
- Õppekava parandus- ja muudatusettepanekuid on võimalik esitada lasteaia pedagoogidel pedagoogilisel nõupidamisel ja lapsevanematel hoolekogu esindaja vahendusel hoolekogu koosolekul.
- Õppekava ettepanekud ja muudatused kooskõlastatakse pedagoogilise nõukogu ja hoolekoguga.
- Õppekava muudatused kinnitatakse direktori käskkirjaga pedagoogilise nõukogu ettepanekul, kuulates ära hoolekogu arvamuse.
- Õppekava uuendamise korra täitmise eest vastutab lasteaia direktor.